

Πανεπιστήμιο Πειραιώς – Τμήμα Πληροφορικής
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«ΨΗΦΙΑΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, ΞΕΥΠΝΕΣ ΠΟΛΕΙΣ, ΙΟΤ ΚΑΙ ΠΡΟΗΓΜΕΝΕΣ ΨΗΦΙΑΚΕΣ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ»

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Τίτλος Διατριβής	Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων Showcasing the history of Thessaloniki's Jewish Community using innovative digital tools
Όνοματεπώνυμο Φοιτητή	Ευανθία Νικολαΐδου
Πατρώνυμο	Δημήτριος
Αριθμός Μητρώου	ΨΠΟΛ2315
Επιβλέπων	Χρήστος Δουληγέρης, Καθηγητής

Ημερομηνία Παράδοσης **Μάρτιος 2026**

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

(υπογραφή)

Χρήστος Δουληγέρης
Καθηγητής

(υπογραφή)

Δημήτριος Δ. Βέργαδος
Καθηγητής

(υπογραφή)

Δημήτριος Κοτσιφάκος
Διδάσκων στο ΠΜΣ

Ευχαριστίες

Για την ολοκλήρωση της μεταπτυχιακής μου εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω:

- Το διδάσκοντα του ΠΜΣ, Δρ. Κοτσιφάκο Δημήτριο, για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε και για την πίστη του στις δυνατότητές μου. Η καθοδήγηση, η διαρκής υποστήριξη και η ενθάρρυνσή του να εξελίξομαι και να επιμένω σε όλη τη διάρκεια εκπόνησης της εργασίας μου, υπήρξαν καθοριστικής σημασίας. Η συμβολή του ήταν ουσιαστική και ιδιαίτερα πολύτιμη.
- Τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Δουληγέρη Χρήστο, για την εμπιστοσύνη του προς το πρόσωπό μου και τις γνώσεις που μου προσέφερε.
- Το Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης, για την άδεια χρήσης φωτογραφικού υλικού και την πρόσβαση στη βιβλιοθήκη
- Την οικογένεια μου που ήταν δίπλα μου καθ' όλη τη διάρκεια της εργασίας
- Τους συμφοιτητές μου, για την ανταλλαγή γνώσεων, ιδεών και την υποστήριξη στην κοινή μας πορεία στο ΠΜΣ

Περίληψη

Η εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης υπήρξε μία από τις σημαντικότερες εβραϊκές κοινότητες της Ευρώπης, αφήνοντας βαθύ αποτύπωμα στην πολιτισμική και ιστορική ταυτότητα της πόλης. Η παρούσα έρευνα αποσκοπεί στη διαφύλαξη και ανάδειξη της ιστορικής μνήμης της κοινότητας μέσω σύγχρονων ψηφιακών εργαλείων, καθιστώντας την ιστορία προσιτή σε ευρύτερο κοινό. Η μελέτη θέτει κρίσιμα ερωτήματα: πώς μπορεί να αποτυπωθεί η εξέλιξη της εβραϊκής κοινότητας μέσω ψηφιακών εφαρμογών; Ποια υπήρξε η συνεισφορά της στην ιστορία της Θεσσαλονίκης και πώς μπορεί να αναδειχθεί μέσα από διαδραστικούς χάρτες και εκπαιδευτικά εργαλεία; Παράλληλα, εξετάζεται ο ρόλος της τεχνολογίας στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού, προωθώντας τον σεβασμό, τη γνώση και τον διάλογο γύρω από τη σημασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η έρευνα επικεντρώνεται γεωγραφικά στη Θεσσαλονίκη και χρονικά κυρίως στον 20ό αιώνα, με ιδιαίτερη έμφαση στο Ολοκαύτωμα. Η μεθοδολογία βασίζεται στην ανάλυση περιεχομένου, αξιοποιώντας ιστορικές πηγές, βάσεις δεδομένων και μουσειακές εκθέσεις. Περιλαμβάνει ιστορική αναδρομή της κοινότητας, ανάλυση εβραϊκών κτηρίων της πόλης και ανάπτυξη ιστοσελίδας για τη δημιουργία εκπαιδευτικών εργαλείων. Η μελέτη συμβάλλει στην ανάδειξη του εβραϊκού στοιχείου της Θεσσαλονίκης, στη διαφύλαξη της ιστορικής μνήμης και στην κατανόηση του ιστορικού τραύματος. Η πρωτοτυπία της έγκειται στη χρήση καινοτόμων τεχνολογιών που γεφυρώνουν το παρελθόν με το παρόν, καθιστώντας την ιστορική γνώση πιο προσιτή και ουσιαστική για μαθητές, ερευνητές και το ευρύτερο κοινό.

Abstract

The Jewish community of Thessaloniki was one of the most significant Jewish communities in Europe, leaving a profound imprint on the city's cultural and historical identity. The present research aims to preserve and highlight the historical memory of the community through modern digital tools, making its history accessible to a wider audience. The study raises critical questions: How can the development of the Jewish community be represented through digital applications? What was its contribution to the history of Thessaloniki, and how can this be showcased through interactive maps and educational tools? At the same time, it examines the role of technology in informing and raising public awareness, promoting respect, knowledge, and dialogue regarding the importance of cultural heritage. Geographically, the research focuses on Thessaloniki and primarily on the twentieth century, with particular emphasis on the Holocaust. The methodology is based on content analysis, drawing on historical sources, databases, and museum exhibitions. It includes a historical overview of the community, an analysis of Jewish buildings in the city, and the development of a website designed to create educational tools. The study contributes to highlighting the Jewish element of Thessaloniki, preserving historical memory, and fostering an understanding of historical trauma. Its originality lies in the use of innovative technologies that bridge the past and the present, making historical knowledge more accessible and meaningful for students, researchers, and the wider public.

Δημοσιεύσεις

Νικολαΐδου Ε., Κοτσιφάκος Δ., Δουληγέρης Χ., (2025). Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής Κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων, στο *6ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ψηφιοποίησης Πολιτιστικής Κληρονομιάς - EuroMed*, Τετάρτη 19 έως Σάββατο 22 Νοεμβρίου 2025, "Σπίτι της Κύπρου"- Αθήνα, σε αναμονή πρακτικών.

Περιεχόμενα

1: Η αφετηρία της έρευνας, προσωπική εμπλοκή, στοχασμός και ερευνητικά ερωτήματα.....	11
1.1: Εισαγωγή.....	11
1.2: Προσωπική εμπλοκή και αφετηρία της έρευνας	11
1.3: Δομή και περιεχόμενο των κεφαλαίων της διατριβής.....	12
1.4: Ερευνητικά ερωτήματα της διατριβής	15
1.5: Συμπεράσματα	16
1.5: Βιβλιογραφία	16
2: Διεπιστημονικότητα και προσεγγίσεις της έρευνας.....	17
2.1: Εισαγωγή.....	17
2.2: Διεπιστημονικά πεδία της έρευνας.....	17
2.3: Μεθοδολογία συλλογής δεδομένων	18
2.4: Γειτονικές επιστημονικές περιοχές του θέματος	19
2.5: Συμπεράσματα	21
2.6: Βιβλιογραφία	22
3: Πρωτοβουλίες και πηγές για την ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης	23
3.1: Εισαγωγή.....	23
3.2: Πολιτιστικά ιδρύματα και δράσεις στη Θεσσαλονίκη για την Εβραϊκή Κοινότητα.....	23
3.3: Ψηφιακές Πλατφόρμες και Μουσεία του Εξωτερικού	26
3.4: Το Ολοκαύτωμα της Θεσσαλονίκης και η αποτύπωση του στην τέχνη... ..	30
3.5: Διακεκριμένοι ερευνητές και σχετικές δημοσιεύσεις	35
3.6: Συμπεράσματα και κατευθύνσεις της έρευνας	37
3.7: Βιβλιογραφία	38
4: Φιλοσοφικό Κέντρο	41
4.1: Εισαγωγή.....	41
4.2: Θεωρητικό υπόβαθρο	41

4.3: Δομή και στόχοι διαδραστικού ιστοτόπου	42
4.4: Πολυπλοκότητα προβλήματος	44
4.5: Συμπεράσματα	45
4.6: Βιβλιογραφία	45
5: Η μοντελοποίηση της μνήμης και της βιωματικής εμπλοκής σε έναν ψηφιακό ιστοτόπο πολιτιστικής περιήγησης	47
5.1: Εισαγωγή	47
5.2: Προσέγγιση έρευνας	47
5.3: Εννοιολογική, λειτουργική και βιωματική μοντελοποίηση.....	47
5.4: Συμπεράσματα	52
5.5: Βιβλιογραφία	52
6: Υλοποίηση και παρουσίαση ιστοσελίδας και διαδραστικών εφαρμογών	54
6.1: Εισαγωγή	54
6.2: Ψηφιακά παιχνίδια, διαδραστικές εφαρμογές και ιστορική γνώση	54
6.3: Υλοποίηση ιστοσελίδας και παράλληλων εφαρμογών.....	55
6.4: Παρουσίαση ιστοσελίδας	63
6.5: Συμπεράσματα	69
6.6: Βιβλιογραφία	69
7: Αξιολόγηση και αποτίμηση της ψηφιακής βιωματικής εμπειρίας	71
7.1: Εισαγωγή	71
7.2: Μέθοδοι αποτίμησης της κατασκευής για την ανάδειξη της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης.....	71
7.3: Εργαλεία και μέθοδοι αξιολόγησης	72
7.4: Παρουσίαση και ανάλυση αποτελεσμάτων	73
7.5: Βιβλιογραφία	88
8: Συμπεράσματα, περιορισμοί και μελλοντικές κατευθύνσεις έρευνας.....	89
8.1: Εισαγωγή	89
8.2: Τελικά συμπεράσματα έρευνας και προστιθέμενη αξία.....	89
8.3: Δυσκολίες υλοποίησης.....	91

8.4: Προτάσεις για μελλοντική έρευνα	93
8.5: Συμπεράσματα	95
8.6: Βιβλιογραφία	95

Κατάλογος Εικόνων

Διάγραμμα 1.1: Ανάλυση κεφαλαίων	14
Διάγραμμα 1.2: Αποτύπωση ερευνητικών ερωτημάτων	16
Διάγραμμα 2.1: Διάγραμμα ανάλυσης διεπιστημονικών πεδίων	18
Διάγραμμα 2.2: Παρουσίαση της μεθοδολογίας της έρευνας	19
Διάγραμμα 2.3: Παρουσίαση γειτονικών επιστημονικών περιοχών	21
Εικόνα 3.1: Αναθηματικές μαρμαρίνες πλάκες από το παλιό εβραϊκό νεκροταφείο της Θεσσαλονίκης, εκτίθενται στο ισόγειο του Εβραϊκού Μουσείου	25
Εικόνα 3.2: Αφίσα της έκθεσης "TEHOM" της Ρενέ Ρεβάχ στο MIET	26
Εικόνα 3.3: Αεροφωτογραφία του Πολιτιστικού Ιδρύματος Yad Vashem	29
Εικόνα 3.4: Από την έκθεση «Μνήμη και Νέμεσις» του Ξενή Σαχίνη στο Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης	31
Εικόνα 3.5: Γλυπτό από την έκθεση του Γιώργου Λάππα στο Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης «Ντοκουμέντα και Γλυπτικά Τοπία»	32
Εικόνα 3.6: Μνημείο Εβραϊκού Ολοκαυτώματος Θεσσαλονίκης	33
Εικόνα 4.1: Συγκέντρωση Εβραίων στην πλατεία Ελευθερίας τον Ιούλιο του 1942	41
Διάγραμμα 4.1: Δομή και στόχοι ιστοσελίδας	43
Διάγραμμα 4.2: Αποτύπωση πολυπλοκότητας μελέτης	44
Διάγραμμα 5.1: Διάγραμμα Περιπτώσεων Χρήσης	49
Διάγραμμα 5.2: Διάγραμμα Συνιστωσών	50
Διάγραμμα 5.3: Διάγραμμα Δραστηριοτήτων	51
Εικόνα 6.1: Διαμόρφωση ερωτοαπαντήσεων του κουίζ στο «WordWall»	55
Εικόνα 6.2: Κουίζ γνώσεων μέσω «WordWall»	56
Εικόνα 6.3: Διεπαφή Dev Mode στο Wix, ορισμός αναγνωριστικού κουμπιών (ID) και καθορισμός των αντίστοιχων κειμένων για κάθε χρονολογία	57
Εικόνα 6.4: Διεπαφή Dev Mode στο Wix, ορισμός λειτουργίας κουμπιών και αντιστοίχιση περιεχομένου	58
Εικόνα 6.5: Διεπαφή Dev Mode στο Wix, καθορισμός των στοιχείων που θα είναι από την αρχή εμφανή, δήλωση σωστών ζευγών και καταγραφή περιεχομένου ανά περίπτωση αντιστοιχίας	59
Εικόνα 6.6: Διεπαφή Dev Mode στο Wix, εντολή ελέγχου αντιστοιχίας ζευγών και εμφάνιση σωστού πληροφοριακού πλαισίου, λειτουργία «Προσπάθησε Ξανά» και κουμπί επιστροφής	60
Εικόνα 6.7: Χάρτης των Εβραϊκών κτηρίων της Θεσσαλονίκης μέσω Google My Maps	61
Εικόνα 6.8: Διαδραστικές κάρτες μνημείων με τη χρήση «boxes»	62
Εικόνα 6.9: Μετατροπή κειμένου σε ηχητικό αρχείο με τη χρήση του «Microsoft Clipchamp» ...	63
Εικόνα 6.10: Αρχική σελίδα, κουμπί κουίζ	64
Εικόνα 6.11: Διαδραστικός πίνακας με χρονολογικά κουμπιά, περιγραφές και εικόνες	65
Εικόνα 6.12: Παιχνίδι αντιστοίχισης προσωπικότητας	65
Εικόνα 6.13: Διαδραστικός χάρτης	67
Εικόνα 6.14: Διαδραστικές κάρτες μνημείων	68
Διάγραμμα 7.1: Κυκλικό διάγραμμα αποτύπωσης του φύλου των συμμετεχόντων	74
Διάγραμμα 7.2: Κυκλικό διάγραμμα αποτύπωσης της ηλικίας των συμμετεχόντων	75

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

Διάγραμμα 7.3: Κυκλικό διάγραμμα αποτύπωσης του επιπέδου σπουδών των συμμετεχόντων	75
Διάγραμμα 7.4: Κυκλικό διάγραμμα αποτύπωσης του πεδίου σπουδών των συμμετεχόντων ..	76
Διάγραμμα 7.5: Γράφημα ράβδων αναφορικά με την εξοικείωση των συμμετεχόντων με την Εβραϊκή Κοινότητα της Θεσσαλονίκης.....	77
Διάγραμμα 7.6: Γράφημα ράβδων αναφορικά με την συχνότητα χρήσης εκπαιδευτικών ψηφιακών πλατφορμών	78
Διάγραμμα 7.7: Γράφημα ράβδων αναφορικά με την σαφήνεια ανάδειξης της εβραϊκής κοινότητας για την ανάδειξη της ταυτότητας της Θεσσαλονίκης.....	79
Διάγραμμα 7.8: Γράφημα ράβδων αναφορικά με την τεκμηρίωση της διαχρονικής επικαιρότητας της εβραϊκής ιστορίας.....	80
Διάγραμμα 7.9: Γράφημα ράβδων αναφορικά με την κατανόηση του συλλογικού τραύματος...	81
Διάγραμμα 7.10: Γράφημα ράβδων αναφορικά με την αξιολόγηση της ιστοσελίδας ως εργαλείου πρόληψης του αντισημιτισμού και του ρατσισμού	82
Διάγραμμα 7.11: Γράφημα ράβδων αναφορικά με την αποτελεσματικότητα των ψηφιακών μέσων.....	83
Διάγραμμα 7.12: Γράφημα ράβδων αναφορικά με τις ιστορικές πληροφορίες που παρέχει η ιστοσελίδα	83
Διάγραμμα 7.13: Κυκλικό διάγραμμα αναφορικά με την ψηφιακή αναπαράσταση ευαίσθητων θεμάτων	84
Διάγραμμα 7.14: Γράφημα ράβδων αναφορικά με την εκπαιδευτική αξιοποίηση της ιστοσελίδας	84
Διάγραμμα 7.15: Γράφημα ράβδων αναφορικά τα στοιχεία που εντυπωσίασαν τους χρήστες .	85
Διάγραμμα 7.16: Γράφημα ράβδων αναφορικά με θεματικές προς ανάπτυξη για την εβραϊκή κοινότητα.....	86
Διάγραμμα 7.17: Γράφημα ράβδων αναφορικά με την ευκολία πλοήγησης στην ιστοσελίδα ...	87
Εικόνα 8.1: Συγκερασμός στοιχείων για διατήρηση και ανάδειξη της μνήμης και του τραύματος	90
Εικόνα 8.2: Παρουσίαση των δυσκολιών υλοποίησης της έρευνας.....	93

1: Η αφετηρία της έρευνας, προσωπική εμπλοκή, στοχασμός και ερευνητικά ερωτήματα

1.1: Εισαγωγή

Το παρόν κεφάλαιο αποτελεί την εισαγωγή της διπλωματικής εργασίας και λειτουργεί ως θεμελιωτικό σημείο αναφοράς, διασφαλίζοντας τη συνοχή και τη σαφήνεια της ερευνητικής πορείας. Στο υποκεφάλαιο 1.2 εξετάζεται η προσωπική εμπλοκή με το αντικείμενο της μελέτης, η οποία λειτούργησε ως αφετηρία του ερευνητικού ενδιαφέροντος και ως κίνητρο για τη συγκεκριμένη επιστημονική διερεύνηση. Στο υποκεφάλαιο 1.3 παρουσιάζεται η δομή και το περιεχόμενο των επιμέρους κεφαλαίων της εργασίας. Αναλύεται η λογική αλληλουχία της διατριβής και ο τρόπος με τον οποίο κάθε κεφάλαιο συμβάλλει στη σταδιακή ανάπτυξη του ερευνητικού αντικειμένου. Στο υποκεφάλαιο 1.4 διατυπώνονται τα ερευνητικά ερωτήματα της εργασίας, τα οποία συγκροτούν τον βασικό κορμό της έρευνας. Τα ερωτήματα αυτά οργανώνονται γύρω από τον θεωρητικό και τον τεχνολογικό άξονα της μελέτης και καθοδηγούν τόσο τη θεωρητική ανάλυση όσο και τη μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθείται στα επόμενα κεφάλαια. Τέλος, στο υποκεφάλαιο 1.5 παρουσιάζονται τα συμπεράσματα του κεφαλαίου, τα οποία λειτουργούν ως μεταβατικό σημείο προς την αναλυτική ανάπτυξη της έρευνας.

1.2: Προσωπική εμπλοκή και αφετηρία της έρευνας

Το θέμα της παρούσας διπλωματικής εργασίας αφορά την εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης και την αποτύπωσή της με τη χρήση σύγχρονων ψηφιακών μέσων και προηγμένων διαδραστικών εργαλείων. Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος συνδέεται άμεσα με την προσωπική μου ακαδημαϊκή διαδρομή και με έναν διαχρονικό προβληματισμό γύρω από τη μνήμη, την ιστορική αφήγηση και τον ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η ψηφιακή τεχνολογία στη διάχυση και κατανόηση του παρελθόντος. Το ενδιαφέρον μου για την ιστορία διαμορφώθηκε ήδη από τα σχολικά μου χρόνια, μέσα από την ανάγνωση ιστορικών μυθιστορημάτων που πραγματεύονταν πολεμικά γεγονότα και τραυματικές εμπειρίες του 20ού αιώνα. Καθοριστικό για τη διαμόρφωση του ενδιαφέροντος μου αναφορικά με το Ολοκαύτωμα υπήρξε το βιβλίο «Ολοκαύτωμα» του Gerald Green, το οποίο αποτέλεσε την αφετηρία της ενασχόλησής μου με το συγκεκριμένο ιστορικό γεγονός. Το έργο περιλαμβάνει τις ιστορίες δύο εβραϊκών οικογενειών, των Βάις και των Ντόρφ, οι οποίες εξοντώθηκαν μαζί με εκατομμύρια άλλους Εβραίους κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Πρόκειται για πραγματικά γεγονότα και υπαρκτά πρόσωπα, τα οποία αποδίδονται μέσα από μια λογοτεχνική προσέγγιση, ενώ το βιβλίο συνοδεύεται και από φωτογραφικό υλικό, γεγονός που καθιστά την εμπειρία πιο έντονη. Η ανάγνωση αυτή λειτούργησε ως ερέθισμα για περαιτέρω αναζήτηση και μελέτη βιβλίων και πηγών που αφορούν το Ολοκαύτωμα. Η συστηματική εξόντωση του εβραϊκού πληθυσμού, η κοινωνική απομόνωση και ο εκτοπισμός των ανθρώπων αυτών, αλλά και η στάση των κοινωνιών απέναντι στα γεγονότα, αποτέλεσαν για μένα αφετηρία βαθύτερου στοχασμού. Το ενδιαφέρον μου δεν περιοριζόταν στα ίδια τα ιστορικά γεγονότα, αλλά επεκτεινόταν στον τρόπο με τον οποίο τα βίωσαν οι άνθρωποι και στον μηχανισμό με τον οποίο η συλλογική μνήμη τα διαχειρίζεται.

Οι προβληματισμοί αυτοί συνέβαλαν καθοριστικά στην επιλογή των σπουδών μου. Αρχικά φοίτησα στο Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας, καθώς με ενδιέφερε ιδιαίτερα η ενασχόληση με τα αρχεία, τα οποία θεωρώ θεμελιώδεις φορείς ιστορικής μνήμης και τεκμηρίωσης. Στη συνέχεια, ωστόσο, επιδίωξα μια πιο άμεση ενασχόληση με το ιστορικό αντικείμενο, γεγονός που με οδήγησε στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Κατά τη διάρκεια των προπτυχιακών μου σπουδών και ειδικότερα μέσα από την καθημερινή μου επαφή με την πόλη της Θεσσαλονίκης, ήρθα αντιμέτωπη με το περιορισμένο επίπεδο γνώσης που υπήρχε, τουλάχιστον σε προσωπικό επίπεδο, σχετικά με την εβραϊκή ιστορία της πόλης. Η συνειδητοποίηση ότι το

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο είναι χτισμένο πάνω στον χώρο του παλαιού εβραϊκού νεκροταφείου αποτέλεσε σημείο καμπής, καθώς ανέδειξε την έκταση της απώλειας, τη μακρόχρονη αποσιώπηση της εβραϊκής παρουσίας στη Θεσσαλονίκη, αλλά και τη σύνθετη και αναπόφευκτη εξέλιξη του αστικού ιστού της πόλης.

Παρότι αρχικά προσανατολίστηκα προς την κατεύθυνση της ιστορίας, στη συνέχεια ανέπτυξα ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την αρχαιολογία και το πεδίο των ανασκαφών. Ωστόσο, οι επαγγελματικές συνθήκες στον συγκεκριμένο τομέα με οδήγησαν στην αναζήτηση μιας διεπιστημονικής προσέγγισης, η οποία θα συνέδεε την ιστορική γνώση με σύγχρονες τεχνολογικές μεθόδους αξιοποίησης του πολιτιστικού περιεχομένου. Στο πλαίσιο αυτό, η επιλογή του μεταπτυχιακού προγράμματος «Ψηφιακός Πολιτισμός, Έξυπνες Πόλεις, IoT και Προηγμένες Ψηφιακές Τεχνολογίες» στο Πανεπιστήμιο Πειραιώς αποτέλεσε μια συνειδητή προσπάθεια εμπλουτισμού και επικαιροποίησης των γνώσεων μου. Η ενασχόλησή μου με τον ψηφιακό πολιτισμό επανέφερε στο προσκήνιο το αρχικό μου ενδιαφέρον για το Ολοκαύτωμα και την εβραϊκή ιστορία. Καθοριστικό ρόλο διαδραμάτισε και η παρακολούθηση εκπαιδευτικού σεμιναρίου από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας με τίτλο «Η πολυπολιτισμικότητα της Θεσσαλονίκης μέσα από την αρχιτεκτονική των μνημείων της», κατά το οποίο αναδείχθηκαν οι σύγχρονες προσπάθειες της πόλης να επανασυνδεθεί με το παρελθόν της, μέρος του οποίου αποτελεί ο εβραϊκός πολιτισμός. Η σταδιακή αυτή επαναφορά της μνήμης, έπειτα από δεκαετίες αποσιώπησης, υπογράμμισε τη σημασία της ιστορικής τεκμηρίωσης και της δημόσιας ιστορίας.

Η παρούσα εργασία δεν επιδιώκει την πολιτική προσέγγιση του ζητήματος, αλλά την ιστορική και πολιτισμική του ανάδειξη μέσω ψηφιακών εργαλείων. Κεντρικός της στόχος είναι να καταδείξει ότι η σύγχρονη Θεσσαλονίκη εξακολουθεί να φέρει έντονα τα ίχνη της εβραϊκής της ταυτότητας, τόσο στον αστικό της ιστό, όσο και στις κοινωνικές και οικονομικές της δομές. Πλήθος κτιρίων, συνοικιών και επαγγελματικών δραστηριοτήτων φέρουν ακόμη σήμερα το αποτύπωμα της εβραϊκής παρουσίας, γεγονός που καθιστά επιτακτική την ανάγκη ανάδειξης και διατήρησης αυτής της μνήμης. Παρά τη δραστηκή μείωση του εβραϊκού πληθυσμού μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης εξακολουθεί να υφίσταται και να αγωνίζεται για τη διατήρηση της ιστορίας και του πολιτισμού της. Η παρούσα διπλωματική εργασία φιλοδοξεί να συμβάλει σε αυτή την προσπάθεια, αξιοποιώντας τα ψηφιακά μέσα ως σύγχρονα εργαλεία τεκμηρίωσης, εκπαίδευσης και μνήμης. Σε προσωπικό επίπεδο, η εργασία αυτή αποτελεί μια προσπάθεια ανάδειξης της πολυδιάστατης ιστορίας της πόλης, πιο συγκεκριμένα της εβραϊκής της διάστασης ως αναπόσπαστο μέρος της συλλογικής της ταυτότητας.

1.3: Δομή και περιεχόμενο των κεφαλαίων της διατριβής

Για την κατανόηση της ερευνητικής πορείας και της συνολικής δομής της παρούσας διπλωματικής εργασίας, κρίνεται απαραίτητη η συνοπτική παρουσίαση του περιεχομένου των επιμέρους κεφαλαίων. Κάθε κεφάλαιο αναπτύσσεται με βάση σαφώς προσδιορισμένους επιστημονικούς άξονες και συμβάλλει σταδιακά στη διερεύνηση του ερευνητικού αντικειμένου (Κοτσιφάκος, 2024), από τη θεωρητική και ιστορική θεμελίωση έως την ανάλυση της ψηφιακής εφαρμογής και την αποτίμηση της συμβολής της στη διατήρηση και ανάδειξη της ιστορικής μνήμης της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης **(Διάγραμμα 1.1)**.

Το πρώτο κεφάλαιο με τίτλο «Η αφηγηρία της έρευνας, προσωπική εμπλοκή, στοχασμός και ερευνητικά ερωτήματα» θέτει τις βάσεις της διπλωματικής εργασίας, ορίζοντας το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα κινηθεί η έρευνα. Ξεκινώντας από την προσωπική αφηγηρία και τα κίνητρα που γέννησαν το ενδιαφέρον για το θέμα, ακολουθεί η αναλυτική χαρτογράφηση της δομής της εργασίας, εξηγώντας πώς συνδέονται τα επιμέρους στάδια μεταξύ τους. Κεντρικό σημείο αποτελεί η διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων, τα οποία ισορροπούν ανάμεσα στη θεωρητική σκέψη και την τεχνολογική εφαρμογή, καθοδηγώντας τη μεθοδολογία της διπλωματικής.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, με τίτλο «Διεπιστημονικότητα και προσεγγίσεις της έρευνας», παρουσιάζεται το θεωρητικό και μεθοδολογικό πλαίσιο της παρούσας μελέτης. Ειδικότερα, αναλύεται η έννοια της διεπιστημονικότητας και η αναγκαιότητα της συνεργασίας διαφορετικών επιστημονικών πεδίων για τη μελέτη της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης, όπως η ιστορία, η κοινωνιολογία, οι πολιτικές επιστήμες και οι ψηφιακές ανθρωπιστικές επιστήμες επιτρέποντας με αυτό τον τρόπο μια πληρέστερη κατανόηση της σημασίας της κοινότητας, των συνεπειών του Ολοκαυτώματος και της ανάγκης διατήρησης της μνήμης της Παράλληλα, περιγράφεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για τη συλλογή και ανάλυση των δεδομένων, οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν, καθώς και οι γειτονικές επιστημονικές περιοχές που συμβάλλουν στην κατανόηση του ερευνητικού αντικειμένου.

Στο τρίτο κεφάλαιο με τίτλο «Πρωτοβουλίες και πηγές για την ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης» παρουσιάζεται η δράση φορέων, πολιτιστικών ιδρυμάτων και οργανισμών που δραστηριοποιούνται στην πόλη της Θεσσαλονίκης με στόχο τη διατήρηση και ανάδειξη της ιστορίας και της πολιτιστικής κληρονομιάς της εβραϊκής κοινότητας. Εξετάζονται μουσεία, πολιτιστικά κέντρα, εκπαιδευτικά προγράμματα και δράσεις που συμβάλλουν στη διαμόρφωση της μνημονικής πολιτικής της πόλης. Παράλληλα, αναλύεται ο ρόλος των ψηφιακών πλατφορμών και των διεθνών ερευνητικών κέντρων, καθώς και των ψηφιακών βάσεων δεδομένων, στην διαχείριση, διατήρηση και ανάδειξη της μνήμης του Ολοκαυτώματος. Τονίζεται η σημασία αυτών των εγχειρημάτων για την επιστημονική μελέτη και τη ευρύτερη πρόσβαση του κοινού στη γνώση αναφορικά με την εβραϊκή ιστορία της Θεσσαλονίκης και της Ευρώπης γενικότερα. Επιπλέον, εξετάζεται η αποτύπωση του Ολοκαυτώματος στην τέχνη και η συμβολή της στη διατήρηση της συλλογικής μνήμης, μέσα από λογοτεχνικά, θεατρικά, μουσικά και εικαστικά έργα, τα οποία προσφέρουν νέες οπτικές στην ιστορική αφήγηση και μνήμη. Τέλος, γίνεται αναφορά σε διακεκριμένους ερευνητές και σχετικές επιστημονικές δημοσιεύσεις που έχουν συμβάλει στην τεκμηρίωση και αποκατάσταση της ιστορικής αλήθειας της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης, ενισχύοντας τόσο την έρευνα όσο και τη δημόσια γνώση.

Το τέταρτο κεφάλαιο με τίτλο «Φιλοσοφικό Κέντρο» συνιστά τον θεωρητικό πυρήνα της παρούσας διπλωματικής εργασίας, καθώς αναδεικνύει τη σημασία της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης και την ανάγκη να συνεχιστεί το έργο της διάσωσης της ιστορίας και της κληρονομιάς της. Το κεφάλαιο διερευνά την ιστορική, πολιτιστική και κοινωνική διάσταση της κοινότητας, υπογραμμίζοντας τόσο τη διαχρονική της αξία όσο και την επίκαιρη σημασία της στη σύγχρονη κοινωνική και πολιτιστική συζήτηση. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην προώθηση του διαλόγου, της ανεκτικότητας και του σεβασμού στη διαφορετικότητα, καθώς και στην καταπολέμηση του αντισημιτισμού και των μορφών ρατσισμού. Παράλληλα, εξετάζεται ο ρόλος μιας διαδραστικής εφαρμογής ως εργαλείου για την ανάδειξη της ιστορικής μνήμης και την ευαισθητοποίηση του κοινού. Αναλύονται οι προκλήσεις που προκύπτουν λόγω της ευαισθησίας του θέματος, δεδομένου ότι η έρευνα αφορά ζητήματα συλλογικής μνήμης, τραύματος και πένθους. Το κεφάλαιο παρέχει επίσης μια ευρύτερη θεώρηση της μνήμης και του τραύματος, αναδεικνύοντας τις δυσκολίες που σχετίζονται με την παρουσίαση, την ερμηνεία και τη διαχείριση τόσο λεπτών όσο και κρίσιμων ιστορικών ζητημάτων.

Το πέμπτο κεφάλαιο με τίτλο «Μοντελοποίηση της μνήμης, της απουσίας και της βιωματικής εμπλοκής σε έναν ψηφιακό ιστότοπο πολιτιστικής περιήγησης» επικεντρώνεται στη μοντελοποίηση της μνήμης και της απουσίας μέσα από έναν ψηφιακό ιστότοπο για την εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης. Αντλώντας από τη θεωρία του Walter Benjamin, ο σχεδιασμός ξεφεύγει από τη γραμμική πλοήγηση και προτείνει ένα βιωματικό πλαίσιο όπου η ιστορική ρήξη και η σιωπή αποτελούν δομικά στοιχεία της εμπειρίας. Ο επισκέπτης έρχεται αντιμέτωπος με «θραύσματα μνήμης», ενώ η αποκοπή από την εμπειρία και η απουσία αναγνωρίζονται ως έγκυρες και ισότιμες καταστάσεις του συστήματος. Τελικά, το κεφάλαιο καταδεικνύει ότι η ψηφιακή διαμεσολάβηση μπορεί να ενσωματώσει το ιστορικό τραύμα ως μια σκόπιμη σχεδιαστική συνθήκη που προωθεί τον αναστοχασμό.

Στο έκτο κεφάλαιο με τίτλο «Υλοποίηση και παρουσίαση ιστοσελίδας και διαδραστικών εφαρμογών», παρουσιάζεται αναλυτικά η ιστοσελίδα που δημιουργήθηκε στα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής εργασίας με στόχο τη συγκέντρωση, οργάνωση και παρουσίαση των πληροφοριών

που συλλέχθηκαν σχετικά με την εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης. Στο κεφάλαιο περιγράφονται τα ψηφιακά εργαλεία που επιλέχθηκαν για την ανάπτυξη της εφαρμογής, συνοδευόμενα από την αιτιολόγηση της επιλογής τους. Παρουσιάζεται η διαδικασία υλοποίησης βήμα-βήμα, με έμφαση στα διαδραστικά στοιχεία και στις λειτουργίες που επιτρέπουν στον χρήστη να εξερευνήσει το περιεχόμενο της ιστοσελίδας. Αναλύεται επίσης η εμπειρία χρήστη, δηλαδή ο τρόπος με τον οποίο μπορεί ο επισκέπτης να εισέλθει στην εφαρμογή, να πλοηγηθεί ανάμεσα στις ενότητες και να αξιοποιήσει τα διαθέσιμα εργαλεία για μια ολοκληρωμένη εμπειρία εξερεύνησης της ιστορικής πληροφορίας.

Το 7ο κεφάλαιο με τίτλο «Αξιολόγηση και Αποτίμηση της Ψηφιακής Βιωματικής Εμπειρίας» επικεντρώνεται στην αξιολόγηση του ψηφιακού ιστοτόπου, μεταφέροντας το θεωρητικό πλαίσιο της μνήμης και της απουσίας σε μετρήσιμα δεδομένα. Μέσα από τη συλλογή πρωτογενών δεδομένων με τη χρήση Google Forms και την επακόλουθη στατιστική ανάλυσή τους σε περιβάλλον SPSS αποτιμάται η βιωματική ανταπόκριση των χρηστών στη μη γραμμική αφήγηση και στη χρήση της σιωπής ως ενεργό στοιχείο. Το κεφάλαιο καταλήγει σε τελικές μετρικές και συμπεράσματα που επιβεβαιώνουν την αποτελεσματικότητα του σχεδιασμού στην πρόκληση αναστοχασμού και στη δημιουργία μιας ηθικής σύνδεσης με την ιστορική απώλεια.

Διάγραμμα 1.1: Ανάλυση κεφαλαίων

Το όγδοο κεφάλαιο λειτουργεί ως επιστημονικός απολογισμός της διατριβής, αναλύοντας τις δυσκολίες που αντιμετωπίστηκαν κατά τη διαδικασία υλοποίησης των διάφορων σταδίων της έρευνας και παρουσιάζοντας τη συνολική προστιθέμενη αξία της διατριβής, με έμφαση στα επιστημονικά ευρήματα και τη συμβολή της στην κατανόηση της ιστορίας και της μνήμης της εβραϊκής κοινότητας

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

της Θεσσαλονίκης. Παράλληλα, απαντώνται διεξοδικά τα επιστημονικά ερωτήματα που τέθηκαν στο πρώτο κεφάλαιο, αξιολογώντας τα αποτελέσματα της έρευνας και τη σημασία τους για τον ευρύτερο επιστημονικό και κοινωνικό διάλογο, καταλήγοντας σε προτάσεις για μελλοντική έρευνα και περαιτέρω μελέτες, προσδιορίζοντας νέους δρόμους διερεύνησης για τη διατήρηση και ανάδειξη της ιστορικής μνήμης.

1.4: Ερευνητικά ερωτήματα της διατριβής

Η παρούσα ερευνητική εργασία επιδιώκει να διερευνήσει τη συνάντηση της ιστορικής μνήμης της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τα σύγχρονα ψηφιακά μέσα, εστιάζοντας στις δυνατότητες ανάδειξης, διατήρησης και διάχυσης της ιστορικής γνώσης μέσω ψηφιακών εφαρμογών και πλατφορμών. Η έρευνα προσεγγίζει το θέμα τόσο από ιστορική και θεωρητική σκοπιά, όσο και από την τεχνολογική και εφαρμοσμένη, λαμβάνοντας υπόψη τις κοινωνικές, πολιτιστικές και μαθησιακές προεκτάσεις της ψηφιακής διαχείρισης της μνήμης και του τραύματος. Για την επίτευξη των στόχων της, η έρευνα δομείται γύρω από δύο βασικούς άξονες.

Αφενός, την ιστορική και θεωρητική διερεύνηση της σημασίας της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης, της συμβολής της στη διαμόρφωση της ταυτότητας της πόλης και του τρόπου με τον οποίο η μνήμη του Ολοκαυτώματος και το συλλογικό τραύμα εντάσσονται στη δημόσια ιστορία και τη σύγχρονη κοινωνική συζήτηση. Αφετέρου, την ανάλυση της δυναμικής των ψηφιακών μέσων (διαδραστικές εφαρμογές και πλατφόρμες μνήμης) ως εργαλείων ανάδειξης της ιστορικής μνήμης, εκπαίδευσης και κοινωνικής ευαισθητοποίησης, καθώς και την αποτίμηση των προκλήσεων που προκύπτουν από την ψηφιακή αναπαράσταση ευαίσθητων ιστορικών θεμάτων, όπως η μνήμη και το τραύμα.

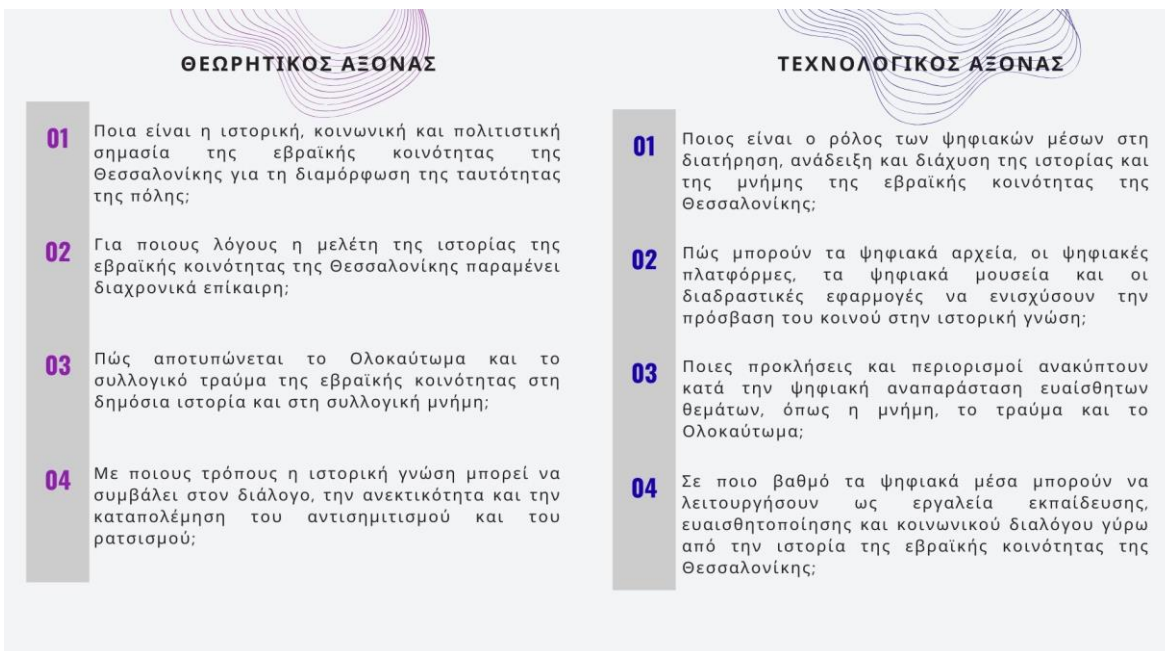
Με βάση αυτούς τους δύο άξονες, προκύπτουν τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία διαμορφώνουν την πορεία της μελέτης **(Διάγραμμα 1.2)**.

Θεωρητικός άξονας:

1. Ποια είναι η ιστορική, κοινωνική και πολιτιστική σημασία της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης για τη διαμόρφωση της ταυτότητας της πόλης;
2. Για ποιους λόγους η μελέτη της ιστορίας της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης παραμένει διαχρονικά επίκαιρη;
3. Πώς αποτυπώνεται το Ολοκαύτωμα και το συλλογικό τραύμα της εβραϊκής κοινότητας στη δημόσια ιστορία και στη συλλογική μνήμη;
4. Με ποιους τρόπους η ιστορική γνώση μπορεί να συμβάλει στον διάλογο, την ανεκτικότητα και την καταπολέμηση του αντισημιτισμού και του ρατσισμού;

Τεχνολογικός άξονας:

1. Ποιος είναι ο ρόλος των ψηφιακών μέσων στη διατήρηση, ανάδειξη και διάχυση της ιστορίας και της μνήμης της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης;
2. Πώς μπορούν τα ψηφιακά αρχεία, οι ψηφιακές πλατφόρμες, τα ψηφιακά μουσεία και οι διαδραστικές εφαρμογές να ενισχύσουν την πρόσβαση του κοινού στην ιστορική γνώση;
3. Ποιες προκλήσεις και περιορισμοί ανακύπτουν κατά την ψηφιακή αναπαράσταση ευαίσθητων θεμάτων, όπως η μνήμη, το τραύμα και το Ολοκαύτωμα;
4. Σε ποιο βαθμό τα ψηφιακά μέσα μπορούν να λειτουργήσουν ως εργαλεία εκπαίδευσης, ευαισθητοποίησης και κοινωνικού διαλόγου γύρω από την ιστορία της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης;

Διάγραμμα 1.2: Αποτύπωση ερευνητικών ερωτημάτων

1.5: Συμπεράσματα

Το πρώτο κεφάλαιο αποτελεί την εισαγωγή της διπλωματικής εργασίας και θέτει τα προσωπικά και επιστημονικά κίνητρα που οδήγησαν στην επιλογή του θέματος. Παράλληλα, παρουσιάζεται η δομή και το περιεχόμενο των κεφαλαίων, με έμφαση στη λογική αλληλουχία και στη σταδιακή ανάπτυξη του ερευνητικού αντικειμένου. Τα ερευνητικά ερωτήματα οργανώνονται γύρω από τον θεωρητικό και τον τεχνολογικό άξονα και καθοδηγούν τόσο τη θεωρητική ανάλυση όσο και τη μεθοδολογική προσέγγιση. Μέσα από αυτό το πλαίσιο, επισημαίνεται η σημασία των ψηφιακών μέσων για τη διατήρηση και ανάδειξη της μνήμης της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης. Συνολικά, το κεφάλαιο λειτουργεί ως θεμελιωτικό σημείο αναφοράς για τη συνολική εργασία, εξασφαλίζοντας τη σαφήνεια και τη συνοχή της ερευνητικής πορείας.

1.5: Βιβλιογραφία

Κοτσιφάκος, Δ. (2024). Μονογραφία επαγγέλματος: μελέτης περίπτωσης – πρόταση επιστημονικής μεθοδολογίας για την οργάνωση των ακαδημαϊκών εργασιών. Επιστημονική έκδοση της ελληνικής εταιρείας συμβουλευτικής και προσανατολισμού ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. πεδίο(135-136), Επιθεώρηση συμβουλευτικής και προσανατολισμού.

Πηγές

- Διαγράμματα 1.1 & 1.2 → Δημιουργήθηκαν μέσω Canvas
- Βιβλιογραφική ανασκόπηση → Zotero

2: Διεπιστημονικότητα και προσεγγίσεις της έρευνας

2.1: Εισαγωγή

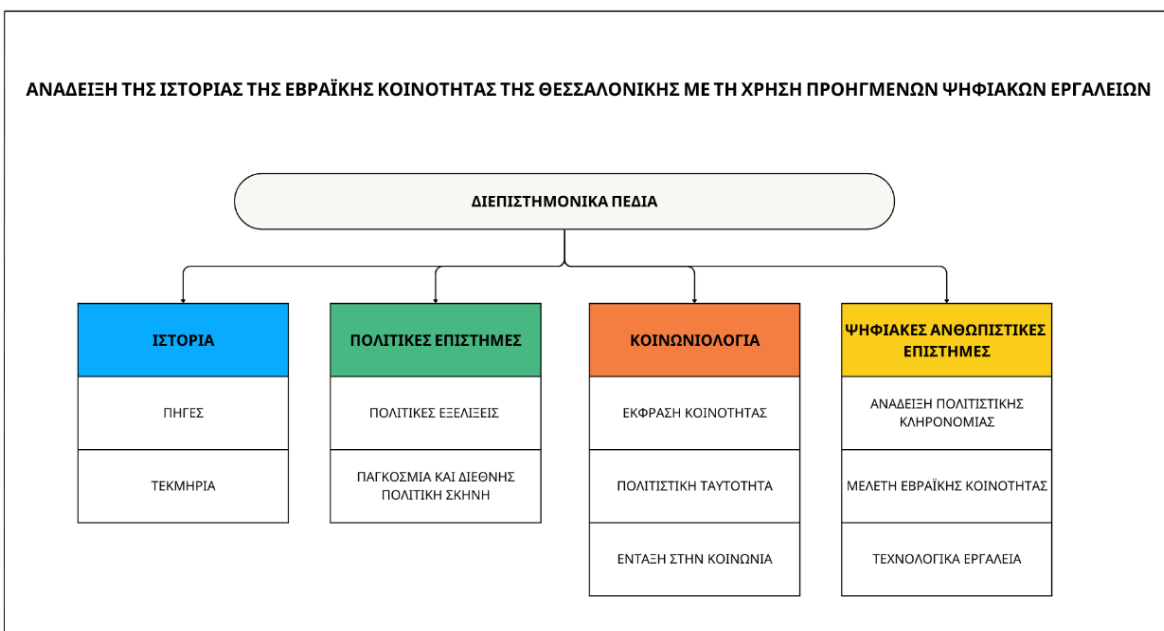
Στο κεφάλαιο αυτό αναδεικνύεται η ανάγκη για μια πολυδιάστατη και διεπιστημονική μελέτη της Εβραϊκής Κοινότητας της Θεσσαλονίκης, λαμβάνοντας υπόψη όχι μόνο την ιστορική της διαδρομή, αλλά και την κοινωνική, πολιτική και πολιτισμική της επίδραση. Παράλληλα, αναλύονται κρίσιμα ζητήματα όπως η συλλογική και ατομική μνήμη, το τραύμα, ο αντισημιτισμός, το Ολοκαύτωμα και η σημασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Όλα αυτά συντελούν στην κατανόηση της σύγχρονης ταυτότητας της Θεσσαλονίκης και της καθοριστικής σημασίας της διατήρησης και ανάδειξης της πολιτιστικής μνήμης ως αναπόσπαστο στοιχείο της ιστορικής συνέχειας της πόλης.

2.2: Διεπιστημονικά πεδία της έρευνας

Η παρούσα έρευνα εστιάζει στη μελέτη της Εβραϊκής Κοινότητας της Θεσσαλονίκης, εξετάζοντας τα στοιχεία που μαρτυρούν τη μακρά παρουσία της στην πόλη. Η επίδραση της κοινότητας είναι βαθιά ριζωμένη στη φυσιογνωμία της Θεσσαλονίκης, καθώς οι πρώτοι Εβραίοι εγκαταστάθηκαν ήδη από την Ελληνιστική περίοδο (Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης, χ.χ.). Τον 15^ο αιώνα, έπειτα από το διάταγμα εξορίας που εξέδωσαν ο Φερδινάνδος και η Ισαβέλλα της Ισπανίας, μεγάλος αριθμός Σεφαραδιτών Εβραίων βρήκε καταφύγιο στη Θεσσαλονίκη. Μαζί τους έφεραν την πλούσια πολιτιστική τους κληρονομιά, τη γλώσσα «Ladino» και τις παραδόσεις τους, συμβάλλοντας καθοριστικά στη διαμόρφωση της κοινωνικής και οικονομικής ζωής της πόλης. Από τα μέσα του 16^{ου} αιώνα, οι Εβραίοι αποτελούσαν πλέον την πλειοψηφία του πληθυσμού της Θεσσαλονίκης, διαδραματίζοντας πρωταγωνιστικό ρόλο στις εμπορικές, πολιτικές και πνευματικές εξελίξεις της εποχής (Μπουρούτης, 2022), ενώ ο 20^{ος} αιώνας υπήρξε ταραχώδης τόσο για τη Θεσσαλονίκη, όσο και για την εβραϊκή της κοινότητα. Μέχρι το 1911 η Θεσσαλονίκη συγκαταλέγονταν στα σημαντικότερα εμπορικά και βιομηχανικά κέντρα των Βαλκανίων. Ο ιταλοτουρκικός πόλεμος που ακολούθησε και η αποχώρηση μεταξύ άλλων, των οικογενειών Αλλατίνι και Μοδιάνο, επηρέασε τον τραπεζικό κλάδο και την οικονομία της πόλης, ενώ οι συνθήκες μετά τους Βαλκανικούς πολέμους με την προσάρτηση της Θεσσαλονίκης στην ελληνική επικράτεια και τον εξελληνισμό της πόλης υπήρξαν καθοριστικές για την εβραϊκή κοινότητα (Μπουρούτης, 2021). Η πυρκαγιά του 1917 δυσχέραινε ακόμη περισσότερο την θέση των εβραίων, καθώς περίπου 50.000 έμειναν άστεγοι και οδηγήθηκαν στην μετανάστευση (Τοπάλογλου, 2019). Ανεπανόρθωτο πλήγμα υπέστη η κοινότητα με τα τραγικά γεγονότα του Ολοκαυτώματος κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Για να κατανοήσει κανείς σε βάθος την Εβραϊκή Κοινότητα της Θεσσαλονίκης απαιτείται μια διεπιστημονική προσέγγιση. Η συνδυαστική αξιοποίηση μεθόδων από διαφορετικά επιστημονικά πεδία, όπως η ιστορία, η κοινωνιολογία, οι πολιτικές επιστήμες και οι ψηφιακές ανθρωπιστικές επιστήμες επιτρέπει μια πληρέστερη κατανόηση της σημασίας της κοινότητας, των συνεπειών του Ολοκαυτώματος και της ανάγκης διατήρησης της μνήμης της (**Διάγραμμα 2.1**). Η ιστορία παρέχει το θεωρητικό και πραγματολογικό υπόβαθρο για τη μελέτη της εβραϊκής κοινότητας, εξετάζοντας πηγές και τεκμήρια που φωτίζουν τη διαχρονική της πορεία. Οι πολιτικές επιστήμες συμβάλλουν στην ανάλυση της θέσης της κοινότητας στο πλαίσιο των ευρύτερων πολιτικών εξελίξεων, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, βοηθώντας στην κατανόηση των πολιτικών αποφάσεων που επηρέασαν την κοινότητα. Η κοινωνιολογία εξετάζει τη δυναμική της κοινότητας, τις σχέσεις της με τον υπόλοιπο πληθυσμό της Θεσσαλονίκης και τις διαδικασίες κοινωνικής ένταξης ή περιθωριοποίησης. Μέσω αυτής της προσέγγισης, αναδεικνύονται ζητήματα όπως οι κοινωνικές διακρίσεις, η ανθεκτικότητα της κοινότητας και η αλληλεπίδρασή της με την τοπική κοινωνία. Παράλληλα, μελετώνται οι πολιτισμικές εκφράσεις και η πολιτιστική ταυτότητα της εβραϊκής κοινότητας, αναλύοντας μορφές τέχνης και τρόποι με τους οποίους η κοινότητα αυτοπροσδιορίζεται και παρουσιάζεται στον δημόσιο χώρο. Οι

ψηφιακές ανθρωπιστικές επιστήμες προσφέρουν νέες μεθοδολογίες για την ανάδειξη και μελέτη του εβραϊκού πολιτισμού, χρησιμοποιώντας τεχνολογικά εργαλεία όπως οι ψηφιακές βάσεις δεδομένων, οι διαδραστικοί χάρτες και οι εικονικές αναπαραστάσεις της ιστορικής Θεσσαλονίκης. Μέσω αυτών των τεχνολογιών, διευρύνονται οι δυνατότητες πρόσβασης στο υλικό της έρευνας και ενισχύεται η διάχυση της γνώσης για την εβραϊκή κοινότητα στο ευρύ κοινό.

Διάγραμμα 2.1: Διάγραμμα ανάλυσης διεπιστημονικών πεδίων

2.3: Μεθοδολογία συλλογής δεδομένων

Η παρούσα έρευνα αποτελεί μελέτη περίπτωσης για τον εβραϊκό πολιτισμό της Θεσσαλονίκης. Εστιάζοντας σε ιστορικά, πολιτισμικά και κοινωνικά γεγονότα, αναλύεται ο αντίκτυπος της εβραϊκής κοινότητας στην πόλη μέχρι και σήμερα, τόσο σε επίπεδο πολιτιστικής κληρονομιάς όσο και στη σύγχρονη κοινωνική δυναμική της Θεσσαλονίκης. Η μεθοδολογία που ακολουθείται περιλαμβάνει ποικίλες πηγές και εργαλεία έρευνας, τα οποία συνδυάζονται για την καλύτερη κατανόηση του αντικείμενου μελέτης (**Διάγραμμα 2.2**). Αρχικά, πραγματοποιείται βιβλιογραφική επισκόπηση, η οποία περιλαμβάνει τη μελέτη ακαδημαϊκών έργων, ιστορικών μελετών, άρθρων και βιβλίων που αφορούν την εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στα ιστορικά γεγονότα και τον ρόλο της κοινότητας στη διαμόρφωση της πόλης, καθώς και στις κοινωνικές και πολιτισμικές πτυχές της. Παράλληλα, διερευνώνται οι αλλαγές που υπέστη η κοινότητα μέσα στον χρόνο, εστιάζοντας στην καταστροφή της κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, αλλά και στη μεταπολεμική ανασυγκρότησή της. Επιπλέον, αναλύονται οι σύγχρονες πρωτοβουλίες διατήρησης της εβραϊκής κληρονομιάς στη Θεσσαλονίκη, όπως εκδηλώσεις, ερευνητικά προγράμματα και πολιτιστικές δράσεις. Αξιοποιείται υλικό από το Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης και άλλες εκθέσεις που αφορούν την κοινότητα, με στοιχεία όπως εκθέματα, φωτογραφίες, χάρτες και προσωπικά αντικείμενα των μελών της κοινότητας να εμπλουτίζουν το περιεχόμενο της μελέτης. Σημαντική πηγή πληροφόρησης αποτελούν και οι προφορικές μαρτυρίες επιζώντων και απογόνων της εβραϊκής κοινότητας, είτε αυτές είναι καταγεγραμμένες σε αρχειακή μορφή, είτε βιντεοσκοπημένες/ηχογραφημένες από πολιτιστικά

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

ιδρύματα και οργανισμούς. Οι μαρτυρίες αυτές συμβάλλουν στην κατανόηση των βιωμάτων της κοινότητας και στη διατήρηση της συλλογικής μνήμης. Επιπλέον, η έρευνα εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο η ιστορική μνήμη της εβραϊκής κοινότητας ενσωματώνεται στο σύγχρονο αστικό περιβάλλον της Θεσσαλονίκης. Αναλύονται πρωτοβουλίες, όπως η αποκατάσταση ιστορικών μνημείων, η οργάνωση εκθέσεων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων, καθώς και οι αντιδράσεις της τοπικής κοινωνίας απέναντι στη διατήρηση της εβραϊκής κληρονομιάς. Τέλος, η ανάλυση όλων των παραπάνω δεδομένων οδηγεί στη σύνθεση των συμπερασμάτων σχετικά με την πολιτιστική κληρονομιά της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται μέσα από κριτική προσέγγιση των πηγών, συνδυάζοντας τα πορίσματα των δευτερογενών και πρωτογενών δεδομένων. Με αυτήν τη μεθοδολογική προσέγγιση, η έρευνα επιδιώκει να αποδώσει μια ολοκληρωμένη εικόνα του εβραϊκού πολιτισμού της Θεσσαλονίκης, της διαχρονικής του εξέλιξης και της σημασίας του στην ιστορική και κοινωνική ταυτότητα της πόλης.

Διάγραμμα 2.2: Παρουσίαση της μεθοδολογίας της έρευνας

2.4: Γειτονικές επιστημονικές περιοχές του θέματος

Η ιστορία της Θεσσαλονίκης συμβαδίζει με αυτή της εβραϊκής της κοινότητας. Με αφορμή την μελέτη της εβραϊκής κοινότητας αναδεικνύεται η Θεσσαλονίκη ως σταυροδρόμι εθνοτήτων, θρησκευμάτων και εμπορικών δραστηριοτήτων, ως ένα πολυπολιτισμικό κέντρο που σήμερα έχει χάσει ένα μεγάλο μέρος αυτής της μοναδικής του ταυτότητας (Mazower, 2006). Η παρούσα έρευνα προσφέρει μια αναδρομή στην όχι και τόσο μακρινή Θεσσαλονίκη του 20^{ου} αιώνα, ή όπως αλλιώς έχει χαρακτηριστεί «μητέρα του Ισραήλ». Η Εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης αποτελεί εξαίρεση και μελετάται Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

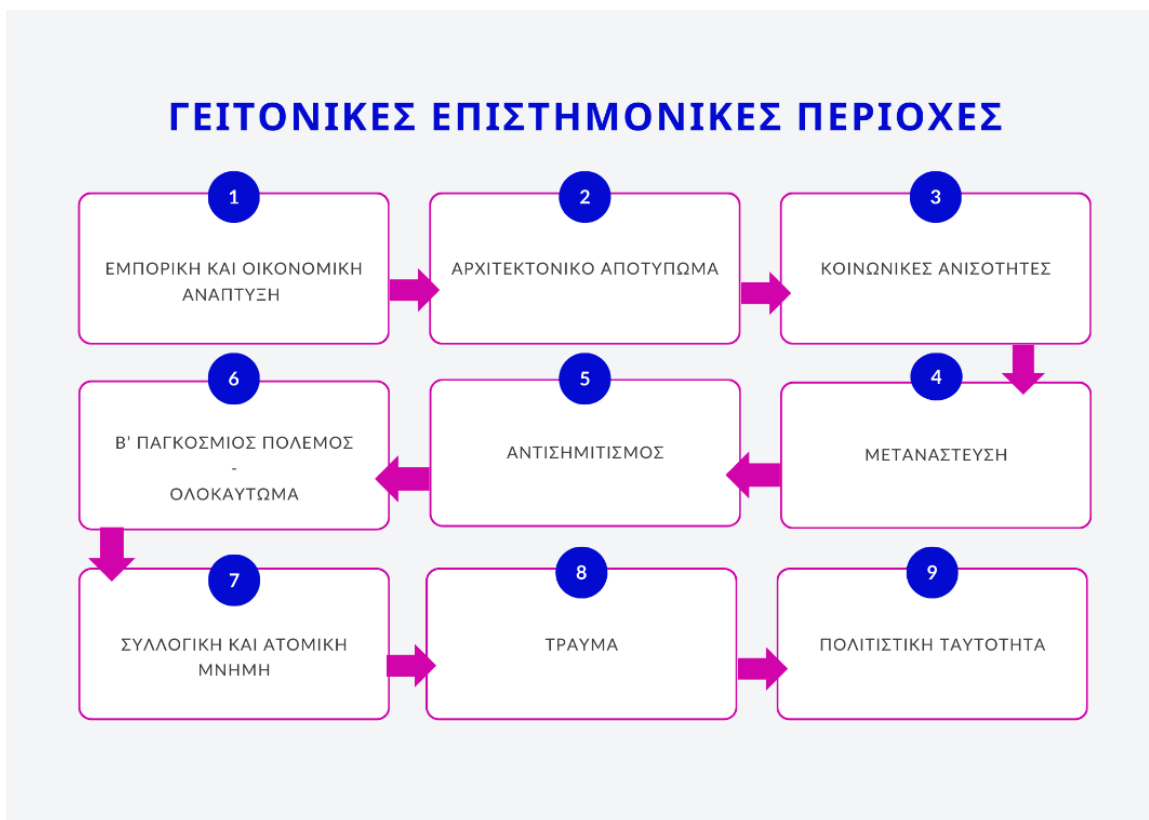
ξεχωριστά από τις υπόλοιπες, καθώς δεν αποτελούσε μειονότητα, αντιθέτως είχε ενεργό και καθοριστικό ρόλο στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της πόλης. Μέσα από κτίρια και δρόμους ξεδιπλώνεται η μοναδικότητα της κοινότητας και η πλούσια ιστορία της. Αναδεικνύονται γειτονιές και σημεία της πόλης με έντονο εβραϊκό στοιχείο, από τις μεγαλεπήβολες επαύλεις της συνοικίας των Εξοχών (Βίλα Καπαντζή, Βίλα Αλλατίνι), έως τις φτωχογειτονιές της περιοχής του Βαρδαρίου. Τα αρχοντικά των βιομηχάνων και εμπόρων μαρτυρούν την οικονομική άνθηση της κοινότητας, ενώ οι εργατικές γειτονιές αναδεικνύουν τις κοινωνικές ανισότητες και τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι λιγότερο προνομιούχοι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης (Μια Ιστορία της Θεσσαλονίκης | Οι Εβραίοι και το Ολοκαύτωμα, χ.χ.). Ενδεικτικό παράδειγμα της εβραϊκής επιρροής αποτελεί ότι το 1912, λίγο μετά την ενσωμάτωση της Θεσσαλονίκης στο ελληνικό κράτος, από τα δώδεκα μέλη του διοικητικού συμβουλίου του Εμπορικού Επιμελητηρίου, τα οκτώ ήταν Εβραίοι. Η συμμετοχή αυτή αποτυπώνει τη δυναμική παρουσία της κοινότητας στην οικονομική ζωή της πόλης και επιβεβαιώνει την καθοριστική της συμβολή στη διαμόρφωση της τοπικής ταυτότητας. (Μόλχο, 2014).

Όπως ήταν αναμενόμενο, η ενσωμάτωση της Θεσσαλονίκης στο ελληνικό κράτος επέφερε σημαντικές αλλαγές, τόσο για την εβραϊκή κοινότητα όσο και για την ίδια την πόλη. Οι Εβραίοι κάτοικοι αντέδρασαν με έντονη ανησυχία, καθώς διέβλεπαν τον κίνδυνο απώλειας των προνομίων και της ασφάλειας που διατηρούσαν υπό την οθωμανική διοίκηση. Την περίοδο αυτή εκδηλώθηκε και έντονη αντισημιτική προπαγάνδα, συνοδευόμενη από βιαιοπραγίες από την ελληνική πλευρά οδηγώντας πολλούς εβραίους στη μετανάστευση. Υπό την πίεση των ξένων δυνάμεων, η ελληνική κυβέρνηση αναγκάστηκε να μεταβάλει στάση, υιοθετώντας φιλοεβραϊκή πολιτική και διασφαλίζοντας την ισονομία και τα δικαιώματα της κοινότητας. Παρά τις επίσημες δεσμεύσεις, το εβραϊκό στοιχείο συνέχισε να αντιμετωπίζεται ως «βάρος» στη νέα ελληνική πραγματικότητα, γεγονός που επιβεβαιώνεται από τις μεταγενέστερες εξελίξεις, τόσο κατά τη διάρκεια όσο και μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (Σαρτζετάκης, 2021). Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης στάθηκαν εξαιρετικά άτυχοι κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η πόλη βρέθηκε υπό γερμανική κατοχή και λόγω της σχετικά πρόσφατης προσάρτησής της στο ελληνικό κράτος (1912), η εβραϊκή κοινότητα δεν είχε προλάβει να ενσωματωθεί πλήρως στον εθνικό κορμό. Η μεγάλη αριθμητική παρουσία των Εβραίων και η ιδιαίτερη γλώσσα τους (ladino) τούς κατέστησαν εύκολο στόχο για τις ναζιστικές δυνάμεις, ενώ παράλληλα δυσχέραναν τις πιθανότητες απόκρυψης ή διαφυγής (Σαλτιέλ, 2018). Τα αποτελέσματα ήταν καταστροφικά, καθώς περίπου το 95% του εβραϊκού πληθυσμού εξοντώθηκε στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Από τους λίγους που επέζησαν και επέστρεψαν, περίπου 2.000 άτομα, ήρθαν αντιμέτωποι με τη λεηλασία των περιουσιών τους, την βεβήλωση των συναγωγών τους, την καταστροφή των ιδρυμάτων και του νεκροταφείου τους, καθώς και με τη γραφειοκρατική κωλυσιεργία και την απροθυμία του ελληνικού κράτους να αποδώσει δικαιοσύνη και να αποκαταστήσει τις απώλειές τους (Ναρ, 2018).

Τα γεγονότα του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και το Ολοκαύτωμα συνιστούν ένα από τα πιο αποτρόπαια κεφάλαια της σύγχρονης ιστορίας. Η ναζιστική ιδεολογία του Χίτλερ βασιζόμενη στον φυλετικό ρατσισμό οδήγησε σε μια συστηματική, οργανωμένη προσπάθεια εξόντωσης των Εβραίων, μεταξύ άλλων ομάδων. Η εφαρμογή της λεγόμενης «Τελικής Λύσης» περιλάμβανε σκληρά αντισημιτικά μέτρα, απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης και μαζικές εκτοπίσεις σε στρατόπεδα συγκέντρωσης και εξόντωσης. Οι πράξεις αυτές δημιούργησαν ένα ανεξίτηλο τραύμα στην ατομική μνήμη των θυμάτων και μετέπειτα των οικογενειών τους (κληρονομικό τραύμα), αλλά και στη συλλογική μνήμη, στιγματίζοντας την ιστορία της ανθρωπότητας (Τεκέλογλου, 2021).

Συμπερασματικά, η ιστορική διαδρομή της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης δεν αποτελεί μια απομονωμένη αφήγηση, αλλά ένα πολυδιάστατο φαινόμενο που τέμνεται με το σύνολο των γειτονικών επιστημονικών περιοχών που αναλύθηκαν (**Διάγραμμα 2.3**). Όπως καταδείχθηκε η εμπορική και οικονομική ακμή συνδέεται άρρηκτα με το αρχιτεκτονικό αποτύπωμα που άφησε η κοινότητα στον αστικό ιστό. Οι κοινωνικές ανισότητες και τα μεταναστευτικά ρεύματα διαμόρφωσαν το έδαφος πάνω στο οποίο αναπτύχθηκε ο αντισημιτισμός, ενώ η τραγωδία του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και του Ολοκαυτώματος μετέτρεψε την ιστορία σε ένα βαθύ συλλογικό και ατομικό τραύμα.

Σήμερα, η διαχείριση αυτής της μνήμης αποτελεί το κλειδί για την επαναδιαπραγμάτευση της πολιτιστικής ταυτότητας της πόλης.

Διάγραμμα 2.3: Παρουσίαση γειτονικών επιστημονικών περιοχών

2.5: Συμπεράσματα

Η παρουσία της Εβραϊκής Κοινότητας υπήρξε καταλυτική για τη διαμόρφωση της ταυτότητας της Θεσσαλονίκης ανά τους αιώνες. Η πόλη αναπτύχθηκε και απέκτησε τη φυσιογνωμία της μέσα και από τον εβραϊκό πληθυσμό της, σε τέτοιο βαθμό ώστε να αποκαλείται «Ιερουσαλήμ των Βαλκανίων». Η κατανόηση της ιστορικής και κοινωνικής σημασίας της εβραϊκής κοινότητας δεν μπορεί να περιοριστεί σε μια ιστορική αφήγηση. Αντιθέτως, απαιτείται μια διεπιστημονική προσέγγιση με εργαλεία και μεθοδολογίες από τα πεδία της κοινωνιολογίας, της ανθρωπολογίας, της ιστορίας, των πολιτικών επιστημών και της πολιτισμικής μελέτης για μια βαθύτερη κατανόηση τόσο της σημασίας της κοινότητας όσο και των συνεπειών του Ολοκαυτώματος, καθώς και της επιτακτικής ανάγκης διατήρησης της μνήμης μέσα από σύγχρονα, ψηφιακά εργαλεία. Η προσέγγιση αυτή δεν αποσκοπεί στην αναζήτηση της απόλυτης αλήθειας, ούτε στην υποστήριξη της ελληνικής ή της εβραϊκής πλευράς. Αντιθέτως, λειτουργεί ως ένας γόνιμος διάλογος επικοινωνίας μεταξύ της παλιάς και της νέας Θεσσαλονίκης, μιας πόλης στην οποία η εβραϊκή κοινότητα υπήρξε και παραμένει αναπόσπαστο κομμάτι. Στο πλαίσιο αυτό, θα εξεταστούν έννοιες όπως η εθνική και συλλογική ταυτότητα, η ατομική και συλλογική μνήμη, ο αντισημιτισμός, η γενοκτονία και το Ολοκαύτωμα, καθώς και το ψυχικό τραύμα και οι τρόποι με τους οποίους αυτό μεταφέρεται από γενιά σε γενιά. Τέλος, αξίζει, να

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

επισημανθεί ότι τα τελευταία χρόνια καταβάλλονται σημαντικές προσπάθειες για την ανάδειξη των εβραϊκών στοιχείων της Θεσσαλονίκης, τα οποία επί δεκαετίες είχαν αποσιωπηθεί λόγω προκαταλήψεων που ενισχύθηκαν από τις διαδικασίες εξελληνισμού και εκχριστιανισμού της πόλης.

2.6: Βιβλιογραφία

- Μία Ιστορία της Θεσσαλονίκης | Οι Εβραίοι και το Ολοκαύτωμα. (χ.χ.). YouTube. Ανακτήθηκε 27 Μάρτιος 2025, από <https://www.youtube.com/watch?v=nMLWIXg8ZZE>
- Μόλχο, Ρ. (2014). Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης 1856-1919: Μια ιδιαίτερη κοινότητα. Πατάκης. σ. 17-23
- Μπουρούτης, Α. (2022). Η εβραϊκή κοινότητα Θεσσαλονίκης: από την απελευθέρωση μέχρι την Κατοχή (1912-1941). Οικονομικές και κοινωνικές ανακατατάξεις σε νέο περιβάλλον. σ. 17. <http://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/26794>
- Μπουρούτης, Α. (Επιμ.). (2021). Μετά τον πόλεμο: Η Θεσσαλονίκη και η τύχη των εβραϊκών περιουσιών. Αλεξάνδρεια. σ. 29,30
- Ναρ, Λέων Α. (2018). Ξανά στη Σαλονίκη: η μετέωρη επιστροφή των Ελλήνων Εβραίων στον γενέθλιο τόπο (1945-1946). Πόλις.
- Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης. (χ.χ.). Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης. Ανακτήθηκε 6 Μάρτιος 2025, από <http://www.jmth.gr/article-20032014-oi-enraioi-tis-thessalonikis>
- Σαλιτέλ, Λ. (Επιμ.). (2018). Μη με ξεχάσεις. Αλεξάνδρεια. σ.19-24
- Σαρτζετάκης, Ζ. (2021). Γερμανικές αποζημιώσεις για εθνικοσοσιαλιστικά εγκλήματα – Η περίπτωση του εβραϊκού πληθυσμού της Θεσσαλονίκης. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Τεκέλογλου, Κ. (2021). Το Ολοκαύτωμα στα μουσεία και τα μνημεία της Θεσσαλονίκης: μία σημειωτική προσέγγιση. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. σ.19-25
- Τοπάλογλου, Χ. (2019). Η ζωή των Εβραίων της Θεσσαλονίκης και η πορεία τους προς το Ολοκαύτωμα. <https://dspace.uowm.gr/xmlui/handle/123456789/1276>. σ.17

Ξενόγλωσση

Mazower, M. (2006). Θεσσαλονίκη, πόλη των φαντασμάτων. Αλεξάνδρεια.

Πηγές

- Διαγράμματα 2.1, 2.2 & 2.3 → Δημιουργήθηκαν μέσω Canvas
- Βιβλιογραφική ανασκόπηση → Zotero

3: Πρωτοβουλίες και πηγές για την ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης

3.1: Εισαγωγή

Η εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα κομμάτια της ιστορίας της πόλης, με μια παρουσία που διαμορφώθηκε μέσα στους αιώνες και κορυφώθηκε με την τραγική καταστροφή της κατά το Ολοκαύτωμα. Το παρόν κεφάλαιο επιχειρεί να φωτίσει τους διαφορετικούς τρόπους μέσα από τους οποίους η εβραϊκή κληρονομιά της Θεσσαλονίκης παραμένει ζωντανή, εξετάζει τους βασικούς άξονες που σχετίζονται με την ιστορική της διαδρομή, τη μνημονική της διατήρηση και τις σύγχρονες προσεγγίσεις που αναδεικνύουν το παρελθόν της. Το υποκεφάλαιο § 3.2. «Πολιτιστικά ιδρύματα και δράσεις στη Θεσσαλονίκη για την Εβραϊκή Κοινότητα» επικεντρώνεται σε φορείς, μουσεία και οργανισμούς που ασχολούνται με τη διατήρηση της εβραϊκής ιστορίας και πολιτιστικής κληρονομιάς στη Θεσσαλονίκη. Παρουσιάζονται οι δράσεις τους, οι εκπαιδευτικές και ερευνητικές πρωτοβουλίες, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο συμβάλλουν στη μνημονική πολιτική της πόλης. Στο υποκεφάλαιο § 3.3. «Ψηφιακές Πλατφόρμες και Μουσεία του Εξωτερικού», διερευνώνται οι τρόποι με τους οποίους διεθνή ερευνητικά κέντρα και ψηφιακές βάσεις δεδομένων συγκεντρώνουν, διατηρούν και αναδεικνύουν τη μνήμη του Ολοκαυτώματος. Αναλύεται η σημασία αυτών των εγχειρημάτων για τη μελέτη της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης και πώς αυτά διευρύνουν την πρόσβαση στην ιστορική γνώση. Το υποκεφάλαιο § 3.4. «Το Ολοκαύτωμα και η αποτύπωση του στην τέχνη» εξετάζει τη συμβολή της τέχνης στη διατήρηση της μνήμης της εβραϊκής κοινότητας. Παρουσιάζονται έργα τέχνης, ντοκιμαντέρ, λογοτεχνικά έργα, θεατρικές και μουσικές δημιουργίες που αντλούν έμπνευση από το Ολοκαύτωμα και προσφέρουν νέες οπτικές στην ιστορική αφήγηση. Στο υποκεφάλαιο § 3.5. «Διακεκριμένοι ερευνητές και σχετικές δημοσιεύσεις», γίνεται αναφορά σε σημαντικούς ιστορικούς και ερευνητές που έχουν ασχοληθεί με την εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης. Εξετάζονται οι μελέτες τους, οι πηγές που χρησιμοποιούν και η συμβολή τους στην αποκατάσταση της ιστορικής αλήθειας. Τέλος, το υποκεφάλαιο § 3.6. «Συμπεράσματα και κατευθύνσεις της έρευνας» συνοψίζει τα κύρια σημεία που αναδείχθηκαν στις προηγούμενες ενότητες και παρουσιάζει τις κατευθύνσεις και τις προοπτικές της παρούσας έρευνας. Μέσα από τις επιμέρους ενότητες, το κεφάλαιο φιλοδοξεί να προσφέρει μια σφαιρική προσέγγιση της ιστορικής και πολιτισμικής κληρονομιάς της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης, αναδεικνύοντας ταυτόχρονα τη σημασία της συνέχισης της έρευνας στο πεδίο αυτό.

3.2: Πολιτιστικά ιδρύματα και δράσεις στη Θεσσαλονίκη για την Εβραϊκή Κοινότητα

Η διατήρηση της μνήμης του Ολοκαυτώματος αποτελεί θεμελιώδη αποστολή για φορείς και ιδρύματα που δραστηριοποιούνται στη Θεσσαλονίκη. Ως πόλη με μια από τις μεγαλύτερες εβραϊκές κοινότητες πριν τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η Θεσσαλονίκη φέρει μια βαριά ιστορική κληρονομιά, την οποία θεσμοί όπως η Ισραηλιτική Κοινότητα, το Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης και άλλα πολιτιστικά ιδρύματα επιδιώκουν να διατηρήσουν ζωντανή. Μέσα από εκπαιδευτικές δράσεις, εκθέσεις και πρωτοβουλίες μνήμης, οι φορείς αυτοί συμβάλλουν στην κατανόηση της ιστορίας, στη διατήρηση της συλλογικής μνήμης και στην προώθηση του διαλόγου για τα διδάγματα του Ολοκαυτώματος. Η Ισραηλιτική Κοινότητα της Θεσσαλονίκης, ως Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, επιτελεί πολυδιάστατο έργο στους τομείς της θρησκείας, του πολιτισμού, της κοινωνικής πρόνοιας και της εκπαίδευσης. Διαχειρίζεται συναγωγές, όπως η Συναγωγή των Μοναστηριωτών και του Γιάδ Λεζικάρων που είναι αφιερωμένη στη μνήμη των θυμάτων του Ολοκαυτώματος, ενώ συνεργάζεται με τον Ραβίνο της κοινότητας διασφαλίζοντας τη συνέχιση της θρησκευτικής ζωής και των εβραϊκών παραδόσεων. Παράλληλα, διατηρεί πολιτιστικά μνημεία, παρέχει κοινωνική στήριξη στα μέλη της,

οργανώνει δράσεις για τη νεολαία μέσω του Κέντρου Νεότητας και συνεργάζεται με σχολεία και πανεπιστήμια για την εκπαίδευση σχετικά με την εβραϊκή κληρονομιά. Ως διαχειρίστρια της κινητής και ακίνητης περιουσίας της, προστατεύει ιστορικά και πολιτιστικά μνημεία, ενώ προωθεί τον διαπολιτισμικό διάλογο και συνεργάζεται με διεθνείς οργανισμούς, όπως το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Εβραϊκών Κοινοτήτων, για τη διάδοση της ιστορίας και την προστασία των δικαιωμάτων της κοινότητας (ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ - THE JEWISH COMMUNITY OF THESSALONIKI, χ.χ.). Η Ισραηλιτική Κοινότητα της Θεσσαλονίκης, σε μια προσπάθειά της να καταστήσει προσιπή στο κοινό τη σεφαραδίτικη πολιτιστική κληρονομιά έχει προχωρήσει σε ψηφιοποίηση του αρχείου της. Μέσω του ερευνητικού κέντρου του Εβραϊκού Μουσείου Θεσσαλονίκης οι επισκέπτες έπειτα από αίτηση μπορούν να αποκτήσουν πρόσβαση σε μια πλούσια βάση δεδομένων. Αυτό το ερευνητικό εργαλείο διαθέτει ψηφιακή συλλογή τεκμηρίων αναφορικά με την οικονομική δραστηριότητα των Εβραίων της Θεσσαλονίκης κατά το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα, κατάλογο φωτογραφιών σχετικά με τις προπολεμικές και μεταπολεμικές επαγγελματικές, θρησκευτικές ή άλλες δραστηριότητες των Θεσσαλονικέων Εβραίων, κατάλογο αντικειμένων της μόνιμης συλλογής του μουσείου, κατάλογο της βιβλιοθήκης με κείμενα από τον 16^ο έως τον 20^ο αιώνα και τέλος κατάλογο με πληροφορίες για 37.000 Θεσσαλονικείς Εβραίους που εκτοπίστηκαν στα ναζιστικά στρατόπεδα, όπως το ονοματεπώνυμο, το επάγγελμα, το στρατόπεδο συγκέντρωσης, η διεύθυνση κατοικίας κ.α. (Κέντρο έρευνας του Εβραϊκού Μουσείου Θεσσαλονίκης, χ.χ.).

Πρωτοπόρο στην διατήρηση και ανάδειξη της Εβραϊκής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, το Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης διαθέτει μια πλούσια συλλογή από τεκμήρια και κειμήλια που διασώθηκαν από τα τραυματικά γεγονότα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (**Εικόνα 3.1**). Έχοντας ως στόχο του την ανάδειξη της Εβραϊκής Κληρονομιάς και την διατήρηση της μνήμης των θυμάτων, εκτός από τη μόνιμη συλλογή του και τις περιοδικές εκθέσεις, διοργανώνει σεμινάρια για εκπαιδευτικούς και σχολικές δραστηριότητες, ενώ έχει δώσει βάση και στα ψηφιακά εργαλεία. Το μουσείο διαθέτει ψηφιακό οδηγό με αρκετά από τα εκθέματα να συνοδεύονται από κωδικό QR, τον οποίο σκανάροντας τον ο χρήστης αποκτά πρόσβαση σε επιπλέον πληροφορίες και φωτογραφικό υλικό. Σε συνεργασία με το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης έχει δημιουργηθεί η ψηφιακή εφαρμογή και βάση δεδομένων «Η χαρτογράφηση της παιδικής ηλικίας», όπου παρατίθενται στοιχεία για περίπου 3.500 Εβραϊόπουλα, ενώ υπολογίζεται ότι το 1940 φοιτούσαν στη Θεσσαλονίκη πάνω από 7.500 εβραίοι μαθητές. Το Φεβρουάριο του 1943, τα παιδιά εβραϊκής καταγωγής αναγκάστηκαν να σταματήσουν το σχολείο και μεταφέρθηκαν μαζί με τις οικογένειές τους αρχικά σε γκέτο, ενώ σταδιακά οδηγήθηκαν στο Άουσβιτς. Ο χρήστης μέσω του χάρτη και της βάσης δεδομένων μπορεί να εφαρμόσει φίλτρα αναζήτησης, αποκτώντας πρόσβαση σε πληροφορίες για τους μαθητές και τα σχολεία, όπως επίσης και φωτογραφικό (Mapping the childhood., χ.χ.). Έμφαση έχει δοθεί και στα εβραϊκά κτήρια της πόλης, καθώς εντός του μουσειακού χώρου δίνεται η δυνατότητα στον επισκέπτη, μέσω της εφαρμογής εικονικής πραγματικότητας «Αναζητώντας τα ίχνη της εβραϊκής παρουσίας στη Θεσσαλονίκη», να περιηγηθεί στα σημαντικότερα σημεία εβραϊκής παρουσίας στην πόλη. Παράλληλα, έχει δημιουργηθεί η εφαρμογή «Ιστορία της εβραϊκής οικοδομικής δραστηριότητας στη Θεσσαλονίκη», μέσω της οποίας ο χρήστης έχει πρόσβαση σε έναν χάρτη με 125 κτήρια εμπορικής χρήσης που ανοικοδομήθηκαν μετά την πυρκαγιά του 1917 από εβραίους ιδιοκτήτες. Η εφαρμογή παρέχει πληροφορίες για τα κτήρια, τους ιδιοκτήτες, τους αρχιτέκτονες και τους μηχανικούς,

Εικόνα 3.1: Αναθηματικές μαρμαρίνες πλάκες από το παλιό εβραϊκό νεκροταφείο της Θεσσαλονίκης, εκτίθενται στο ισόγειο του Εβραϊκού Μουσείου

συνοδευόμενες από φωτογραφικό υλικό και ηχητικές (Ιστορία της εβραϊκής οικοδομικής και αρχιτεκτονικής δραστηριότητας στη Θεσσαλονίκη (χ.χ.).

Η Θεσσαλονίκη ως «μητέρα του Ισραήλ» ή «Ιερούσαλήμ των Βαλκανίων» κάθε 27^η Ιανουαρίου, ημέρας μνήμης των Ελλήνων Εβραίων μαρτύρων και ηρώων του Ολοκαυτώματος, τιμά τα θύματα της με μία σειρά εκδηλώσεων. Το 2025 αποτελεί σημαντική ημερομηνία, καθώς συμπληρώθηκαν ογδόντα χρόνια από την απελευθέρωση των κρατουμένων του στρατοπέδου εξόντωσης Άουσβιτς-Μπίρκεναου από τα στρατεύματα της πρώην ΕΣΣΔ. Μεταξύ των εκδηλώσεων που πραγματοποιούνται κάθε χρόνο, όπως η κατάθεση στεφάνων στο μνημείο του Ολοκαυτώματος στην Πλατεία Ελευθερίας, διεκπεραιώθηκε το «EXODUS», ένα εργαστήριο που χρηματοδοτείται από το πρόγραμμα «Πολίτες, Ισότητα, Δικαιώματα και Αξίες (CERV)» της Ευρωπαϊκής Ένωσης με στόχο την προαγωγή της ισότητας, της δημοκρατίας και των ανθρώπινων δικαιωμάτων, έναντι στο μίσος και τις διακρίσεις. Το έργο «EXODUS» σε μια προσπάθεια να καταπολεμήσει τον αντισημιτισμό και να προωθήσει την εβραϊκή ζωή δημιούργησε τη λεγόμενη «Λευκή Βίβλο», έναν οδηγό κατανόησης της εβραϊκής κουλτούρας και των εκφάνσεων του αντισημιτισμού, ένα πλήρες πλάνο με κατευθυντήριες γραμμές για τον εντοπισμό, την εξέταση και την καταγραφή εγκλημάτων που διαπράττονται με αντισημιτικά κίνητρα και ένα σύστημα στήριξης για τα θύματα αυτών των εγκλημάτων, ενώ ανέλαβε την εκπαίδευση επαγγελματιών διαφόρων κλάδων για την καταπολέμηση του αντισημιτισμού (Exodus – EU Project, χ.χ.).

Παράλληλα, στη Βίλα Καπαντζή, παράστημα του Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης (MIET) παρουσιάζεται η έκθεση της Ρενέ Ρεβάχ «TEHOM», βιβλική εβραϊκή λέξη που σημαίνει το αρχέγονο βάθος. Πρόκειται για την πορεία της οικογένειας της Ρενέ Ρεβάχ και άλλων 46.000 Εβραίων από τη Θεσσαλονίκη προς το Άουσβιτς. Μοναδικός επιζών ο παππούς της που κατάφερε Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

να διαφύγει στην Αθήνα. **(Εικόνα 3.2).** Στην έκθεση η Ρεβάχ μέσα από φωτογραφίες και βίντεο μεταφέρει στον παππού της που δεν ζει πλέον εικόνες από τη διαδρομή της οικογένειάς τους από τη Θεσσαλονίκη στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Άουσβιτς Μπίρκεναου. Οι αφηγήσεις πραγματοποιούνται σε πρώτο πρόσωπο και προέρχονται από μαρτυρίες της οικογένειάς της και από άλλα άτομα που επέζησαν, ενώ η ίδια μιλάει για το κληρονομικό τραύμα. Η έκθεση αποκτά μια διαδραστική διάσταση μέσω ενός ηχητικού ταξιδιού, το οποίο οι επισκέπτες μπορούν να εξερευνήσουν σκανάροντας QR κωδικούς (Revah, 2025).

Εικόνα 3.2: Αφίσα της έκθεσης "TEHOM" της Ρενέ Ρεβάχ στο MIET

Η Θεσσαλονίκη, μέσα από πολιτιστικές δράσεις και πρωτοβουλίες, προσπαθεί να διατηρήσει ζωντανή τη μνήμη του Ολοκαυτώματος και να αναδείξει την πλούσια εβραϊκή κληρονομιά της. Οι δράσεις αυτές δεν αποτελούν μόνο έναν φόρο τιμής στα θύματα, αλλά και μια διαρκή υπενθύμιση της σημασίας της ιστορικής γνώσης, του σεβασμού και της ανεκτικότητας. Η πόλη, μέσα από εκπαιδευτικά προγράμματα, εκθέσεις και καινοτόμες πρωτοβουλίες, αναδεικνύει τη σύνδεσή της με το εβραϊκό παρελθόν και συμβάλλει ενεργά στην καταπολέμηση του αντισημιτισμού, στέλνοντας ένα μήνυμα ενότητας και μνήμης για τις μελλοντικές γενιές.

3.3: Ψηφιακές Πλατφόρμες και Μουσεία του Εξωτερικού

Ο αφανισμός της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης έχει απασχολήσει και διεθνή ερευνητικά κέντρα, τα οποία μέσα από ψηφιακές πλατφόρμες συγκεντρώνουν και διασώζουν πολύτιμο αρχαιολογικό, προφορικό μαρτυρίες και ιστορικές μελέτες. Μέσα από τη συστηματική τεκμηρίωση και την αξιοποίηση σύγχρονων τεχνολογιών, αυτές οι δομές επιτρέπουν την ευρεία πρόσβαση σε ιστορικές πηγές, ενισχύοντας τόσο την ακαδημαϊκή έρευνα όσο και τη δημόσια μνήμη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το ερευνητικό πρόγραμμα «Μνήμες από την Κατοχή στην Ελλάδα», το οποίο ξεκίνησε το 2016 από το Κέντρο Ψηφιακών Συστημάτων του Ελεύθερου Πανεπιστημίου του Βερολίνου (CeDis) σε συνεργασία με το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, με στόχο να δοθεί φως στην ιστορική περίοδο της γερμανικής κατοχής στην Ελλάδα. Πρόκειται για ένα αρχείο ενενήντα τριών προφορικών μαρτυριών, βιογραφικού τύπου συνεντεύξεις από ανθρώπους που έζησαν στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της γερμανικής Κατοχής, μεταξύ των οποίων και Εβραίοι. Με

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

βάση αυτές τις μαρτυρίες έχει δημιουργηθεί και σχετική ταινία. Το αρχείο έχει υποστεί επιστημονική επεξεργασία, έχει απομαγνητοφωνηθεί και μεταφραστεί στην γερμανική γλώσσα. Διαθέτει αλφαβητικό θησαυρό και πάνω από 3.000 λήμματα, γεγονός που επιτρέπει την εύκολη αναζήτηση με ειδικά φίλτρα (Αγγελάκος κ.ά., 2023). Από το 2018 τα αποτελέσματα της έρευνας είναι διαθέσιμα στο διαδίκτυο μέσω της ψηφιακής πλατφόρμας MOG. Για καλύτερη κατανόηση έχουν διαμορφωθεί οι εξής θεματικές: «Παιδιά στην Κατοχή», «Καθημερινή ζωή», «Αντίσταση», «Αντίποινα και μαζικές σφαγές», «Ολοκαύτωμα – Σοά», «Στρατόπεδα συγκέντρωσης». Παράλληλα, έχει δημιουργηθεί εκπαιδευτική πλατφόρμα με επιπρόσθετο υλικό για διδακτικούς σκοπούς, συνδυάζοντας τις προφορικές μαρτυρίες με τα ψηφιακά μέσα Στόχος του ερευνητικού προγράμματος είναι η ανάδειξη της προφορικής ιστορίας ως ιστοριογραφική μέθοδο για την ερμηνεία της συλλογικής μνήμης και η χρήση του αρχείου και από τις δύο συμμετέχουσες χώρες με παραγωγικό τρόπο, ώστε να ενισχυθεί η ιστορική γνώση και να επεκταθεί η ιστορική έρευνα. Από τον Οκτώβριο του 2024 το αρχείο «Μνήμες από την Κατοχή στην Ελλάδα» αποτελεί μέρος της διαδικτυακής πύλης «Oral- History.Digital». Πρόκειται για μια πλατφόρμα ευρετηρίασης και έρευνας για επιστημονικές συλλογές οπτικοακουστικών αφηγηματικών συνεντεύξεων. Η αρχειακή του συλλογή εμπλουτίζεται συνεχώς με ερευνητικά έργα, μουσεία, πανεπιστήμια και ιδρύματα να ανεβάζουν ηχητικές και βιντεοσκοπημένες συνεντεύξεις με συνοδευτικό υλικό για εκπαιδευτικούς και ερευνητικούς σκοπούς (Αθανασιάδου, 2016). Εγγεγραμμένοι χρήστες μπορούν να παρακολουθήσουν συνεντεύξεις με υπότιτλους, καθώς και να τις σχολιάσουν και να τις αναλύσουν χρησιμοποιώντας το «workbook» και άλλες λειτουργίες.

Το USC Shoah Foundation – Institute for Visual History and Education είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός αφιερωμένος στη διατήρηση και διάδοση οπτικοακουστικών μαρτυριών επιζώντων και μαρτύρων του Ολοκαυτώματος και άλλων γενοκτονιών. Σκοπός του είναι να συμβάλει στην εκπαίδευση, στην καταπολέμηση του ρατσισμού και στην προώθηση της ανοχής, χρησιμοποιώντας τις μαρτυρίες ως εργαλείο διδασκαλίας και έρευνας. Ο οργανισμός ιδρύθηκε το 1994 από τον σκηνοθέτη Στίβεν Σπίλμπεργκ, μετά την ολοκλήρωση της ταινίας του «*Η Λίστα του Σίτλερ*». Η συγκλονιστική εμπειρία της δημιουργίας της ταινίας, καθώς και οι συναντήσεις του με επιζώντες του Ολοκαυτώματος, τον ώθησαν να αναλάβει μια φιλόδοξη αποστολή, να καταγράψει τις μαρτυρίες επιζώντων και να τις διατηρήσει για τις μελλοντικές γενιές (The USC Shoah Foundation Story, χ.χ.). Η μεγαλύτερη συνεισφορά του Shoah Foundation είναι η δημιουργία του Visual History Archive (VHA), μιας από τις πιο εκτεταμένες συλλογές βιντεοσκοπημένων μαρτυριών επιζώντων και μαρτύρων του Ολοκαυτώματος. Η συλλογή περιλαμβάνει πάνω από 58.000 μαρτυρίες από επιζώντες και μάρτυρες, βιντεοσκοπημένες σε 70 χώρες και 44 γλώσσες (Visual History Archive, χ.χ.). Η διαδικασία συλλογής των μαρτυριών ξεκίνησε στα μέσα της δεκαετίας του 1990, με ομάδες ερευνητών να ταξιδεύουν παγκοσμίως για να βιντεοσκοπήσουν συνεντεύξεις. Οι μαρτυρίες περιλαμβάνουν προσωπικές αφηγήσεις της ζωής πριν, κατά τη διάρκεια και μετά το Ολοκαύτωμα, καθώς και εμπειρίες από άλλα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Σχεδόν 300 μαρτυρίες-συνεντεύξεις διενεργήθηκαν στην Ελλάδα, ενώ 601 επιζώντες ομιλητές έχουν τόπο γέννησης την Ελλάδα, ανάμεσα στους οποίους οι 381 τη Θεσσαλονίκη (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, χ.χ.). Αν και η αρχική εστίαση του Ιδρύματος ήταν το Ολοκαύτωμα, η θεματολογία του έχει επεκταθεί, συμπεριλαμβάνοντας μαρτυρίες από επιζώντες και μάρτυρες άλλων γενοκτονιών, όπως η γενοκτονία των Αρμενίων (1915-1917) και η σφαγή της Ναντζίνγκ στην Κίνα (1937-1938). Το Ίδρυμα δεν περιορίζεται μόνο στη συλλογή και αρχειοθέτηση μαρτυριών, αλλά έχει αναπτύξει εκπαιδευτικά προγράμματα και ψηφιακές πλατφόρμες για τη διάδοση της ιστορικής γνώσης. Ένα από τα σημαντικότερα προγράμματα του Ιδρύματος είναι το IWitness, μια διαδικτυακή εκπαιδευτική πλατφόρμα που επιτρέπει σε μαθητές και εκπαιδευτικούς να έχουν πρόσβαση σε πληθώρα μαρτυρίες μέσα από μια διαδραστική βάση δεδομένων. Το IWitness συνδυάζει βιντεοσκοπημένες αφηγήσεις με εκπαιδευτικά εργαλεία, προκειμένου να ενισχύσει τη μελέτη της ιστορίας του Ολοκαυτώματος και άλλων γενοκτονιών (IWitness | IWitness - Education through Genocide Testimony, χ.χ.). Επιπλέον, το Shoah Foundation συνεργάζεται με διάφορα πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα, ενισχύοντας ακαδημαϊκές έρευνες που βασίζονται στις μαρτυρίες του αρχείου του. Το έργο του USC Shoah Foundation θεωρείται πρωτοποριακό στον τομέα της διατήρησης ιστορικών

μνημών μέσω της τεχνολογίας. Οι μαρτυρίες του έχουν χρησιμοποιηθεί σε σχολικά προγράμματα, μουσεία, πανεπιστημιακές έρευνες και ντοκιμαντέρ. Η ύπαρξη αυτού του τεράστιου οπτικοακουστικού αρχείου επιτρέπει στις μελλοντικές γενιές να έρθουν σε επαφή με τις προσωπικές ιστορίες των επιζώντων και να κατανοήσουν βαθύτερα τις επιπτώσεις του ρατσισμού, της μισαλλοδοξίας και της γενοκτονίας.

Το Μουσείου Μνήμης του Ολοκαυτώματος των Ηνωμένων Πολιτειών, διασφαλίζοντας ότι η μνήμη του Ολοκαυτώματος θα παραμένει ζωντανή και θα καταστεί προσβάσιμη σε παγκόσμιο επίπεδο δημιούργησε την διαδικτυακή πλατφόρμα «Εγκυκλοπαίδεια του Ολοκαυτώματος», διευκολύνοντας την εκπαίδευση και την έρευνα με τη βοήθεια σύγχρονων τεχνολογικών εργαλείων. Η συγκεκριμένη πλατφόρμα προσφέρει πλούσιο υλικό για την ιστορία του Ολοκαυτώματος. Πλήθος άρθρων, φωτογραφιών, ηχητικών αφηγήσεων και βίντεο έχουν συγκεντρωθεί από όλο τον κόσμο, καλύπτοντας διαφορετικές πτυχές των γεγονότων (United States Holocaust Memorial Museum, χ.χ.). Παρέχεται πρόσβαση σε βάση δεδομένων αναζήτησης των θυμάτων και των επιζώντων του Ολοκαυτώματος, ενώ για την επισκόπηση συγκεκριμένου θεματικού περιεχομένου ο χρήστης μπορεί να μεταβεί στην ενότητα «Ετικέτες» ή να χρησιμοποιήσει την αντίστοιχη βάση δεδομένων με εφαρμογή φίλτρων Στην ενότητα «Δελτίο Ταυτότητας» διατίθεται φωτογραφικό υλικό συνοδευόμενο από πληροφορίες και προσωπικές εμπειρίες για τη ζωή θυμάτων και επιζώντων του Ολοκαυτώματος. Μαρτυρίες παρατίθενται και σε μορφή βίντεο στην ενότητα «Προσωπικό Ιστορικό» με δυνατότητα αλφαβητικής αναζήτησης. Άνθρωποι που έζησαν την φρίκη του Ολοκαυτώματος αφηγούνται προσωπικά τους βιώματα. Πολύ χρήσιμο και κατατοπιστικό είναι το «Timeline of Events», ένα χρονοδιάγραμμα που συνοδεύεται από άρθρα σχετικά με τα πιο τρανταχτά γεγονότα της εκάστοτε περιόδου. Τα περισσότερα άρθρα συνοδεύονται και από ηχητικές περιγραφές. Η πλατφόρμα προσφέρει επίσης εικονική περιήγηση στο μουσείο, επιτρέποντας στους χρήστες να αποκτήσουν μια ιδέα για τα εκθέματα και τους χώρους του. Παράλληλα, παρέχονται διαδικτυακές εκδοχές τωρινών και παρελθόντων εκθέσεων, καθώς και ντοκιμαντέρ μικρού μήκους που καλύπτουν διάφορα εκθέματα και ιστορικά γεγονότα. Επιπλέον, πραγματοποιούνται εκπαιδευτικές ομιλίες, που ενισχύουν την κατανόηση του Ολοκαυτώματος και των ανθρωπιστικών διαστάσεών του. Αξιοσημείωτο είναι ότι το μεγαλύτερο μέρος του υλικού είναι διαθέσιμο και στην ελληνική γλώσσα ενώ παρατίθενται και άρθρα για το Ολοκαύτωμα στην Ελλάδα, με τα περισσότερα από αυτά να αφορούν τη Θεσσαλονίκη.

Το Yad Vashem, το Παγκόσμιο Κέντρο Μνήμης του Ολοκαυτώματος, ιδρύθηκε το 1953 στην Ιερουσαλήμ και αποτελεί τον επίσημο φορέα του Ισραήλ για τη διατήρηση της μνήμης των έξι εκατομμυρίων Εβραίων θυμάτων της ναζιστικής θηριωδίας (**Εικόνα 3.3**). Περισσότερο από ένα μουσείο, είναι ένας τόπος ζωντανής μνήμης, έρευνας και εκπαίδευσης, αφιερωμένος στη διατήρηση της ιστορικής αλήθειας και τη διαφύλαξη της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας. Στην καρδιά του Yad Vashem βρίσκεται το Μουσείο Ιστορίας του Ολοκαυτώματος, ένας σύγχρονος εκθεσιακός χώρος όπου η ιστορία της γενοκτονίας των Εβραίων ζωντανεύει μέσα από αρχειακό υλικό, προσωπικές μαρτυρίες, φωτογραφίες και αντικείμενα των θυμάτων. Ο σχεδιασμός του μουσείου ακολουθεί μια αφηγηματική διαδρομή που καθοδηγεί τους επισκέπτες από την αρχή της καταδίωξης μέχρι τη φρίκη των στρατοπέδων εξόντωσης και, τελικά, στην επιβίωση και την αναγέννηση. Ένα από τα πιο συγκινητικά σημεία του Yad Vashem είναι η Αίθουσα των Ονομάτων (Hall of Names), όπου φυλάσσονται περισσότερα από δύο εκατομμύρια «Σελίδες Μαρτυρίας», σύντομες βιογραφίες θυμάτων του Ολοκαυτώματος, με χώρο για να καταγραφούν συνολικά έξι εκατομμύρια ψυχές. Η θολωτή οροφή της αίθουσας προβάλλει φωτογραφίες θυμάτων, οι οποίες αντανακλώνται στο νερό που βρίσκεται στη βάση της αίθουσας, δημιουργώντας ένα σιωπηλό και καθηλωτικό μνημείο (*Yad Vashem - The World Holocaust Remembrance Center*, χ.χ.). Το Yad Vashem αξιοποιεί σύγχρονες τεχνολογίες για τη διατήρηση και διάδοση της ιστορικής γνώσης. Διαθέτει εκτενείς ψηφιακές βάσεις δεδομένων, όπως η «Central Database of Shoah Victims' Names», με περισσότερες από 4,8 εκατομμύρια καταγραφές θυμάτων, η Deportations Database», που τις διαδρομές των εκτοπίσεων, η «The Righteous Among the Nations Database», η οποία τιμά τους μη Εβραίους που έθεσαν τη ζωή τους σε κίνδυνο για να σώσουν Εβραίους από τους Ναζί, κατάλογο ταινιών σχετιζόμενες με το ολοκαύτωμα, ψηφιακό αρχείο εικόνων και βίντεο με μαρτυρίες. Το αρχείο του Yad Vashem

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

περιλαμβάνει πάνω από 210 εκατομμύρια έγγραφα, 500.000 φωτογραφίες και 130.000 μαρτυρίες επιζώντων, παρέχοντας μια ανεκτίμητη πηγή για τη μελέτη του Ολοκαυτώματος. Ως εκπαιδευτικό και ερευνητικό κέντρο, το Yad Vashem διοργανώνει διεθνή επιστημονικά συνέδρια, προγράμματα κατάρτισης για εκπαιδευτικούς και διαδικτυακά σεμινάρια, διασφαλίζοντας ότι οι επόμενες γενιές θα έχουν βαθύτερη κατανόηση της Shoah. Πέρα από τη μνήμη, το Yad Vashem προωθεί τη μελέτη και τη διάδοση της ιστορικής αλήθειας μέσα από πρωτοβουλίες όπως το «Yad Vashem International Book Prize for Holocaust Research», που επιβραβεύει τις σημαντικότερες επιστημονικές έρευνες για το Ολοκαύτωμα.

Εικόνα 3.3: Αεροφωτογραφία του Πολιτιστικού Ιδρύματος Yad Vashem

Το Judaica Europeana είναι ένα ερευνητικό πρόγραμμα που ξεκίνησε το 2010 με στόχο την ψηφιοποίηση και διάθεση τεκμηρίων της εβραϊκής παρουσίας και πολιτιστικής κληρονομιάς στην Ευρώπη μέσω της πλατφόρμας Europeana. Στο πλαίσιο του έργου, ψηφιοποιήθηκαν και αναρτήθηκαν 3,7 εκατομμύρια τεκμήρια, μεταξύ των οποίων βιβλία, εφημερίδες, αρχειακό υλικό, φωτογραφίες, καρτ-ποστάλ και μουσειακά αντικείμενα, καθώς και ηχητικά αρχεία με μουσική και προφορικές μαρτυρίες. Στη δεύτερη φάση του έργου (2012-2014), ενσωματώθηκαν νέες συλλογές από βιβλιοθήκες, αρχεία και μουσεία, ενώ το Judaica Europeana συμμετείχε και σε άλλα ερευνητικά προγράμματα, όπως το DM2E (Digitized Manuscripts to Europeana) και το AthenaPlus (Europeana Pro, χ.χ.). Η πρωτοβουλία αυτή συνέβαλε σημαντικά στην τεκμηρίωση της ιστορικής, πολιτιστικής και κοινωνικής ταυτότητας των εβραϊκών κοινοτήτων στην Ευρώπη, δημιουργώντας μια θεματική

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

συλλογή που χρησιμοποιείται στην ακαδημαϊκή έρευνα, τη διδασκαλία, τη μουσειολογία, τις πολιτιστικές εκδηλώσεις και την πολιτιστική κληρονομιά. Το έργο υποστηρίχθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή μέσω του προγράμματος eContentplus και ολοκληρώθηκε το 2012, ενώ η δεύτερη φάση του συνεχίστηκε μέσω ενός δικτύου 27 συνεργαζόμενων εταιρών από την Ευρώπη, το Ισραήλ και τις ΗΠΑ, με επικεφαλής την European Association for Jewish Culture σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Johann Wolfgang Goethe (Φρανκφούρτη) και τη Βιβλιοθήκη του Ισραήλ. Η μελέτη του Ολοκαυτώματος αποτελεί ένα πεδίο διαρκούς έρευνας, στο οποίο συμβάλλουν πολυάριθμοι φορείς και ερευνητικά κέντρα με σημαντικό έργο στη διάσωση της μνήμης και την τεκμηρίωση της ιστορίας. Παρότι αναφέρθηκαν ορισμένοι από αυτούς, υπάρχουν πολλοί ακόμα που συνεχίζουν να προσφέρουν πολύτιμες γνώσεις και νέες προσεγγίσεις. Το εύρος και η ποικιλία του ερευνητικού έργου αποδεικνύουν τη σημασία της διατήρησης της ιστορικής μνήμης και την ανάγκη για συνεχή μελέτη, προκειμένου να κατανοηθεί σε βάθος η τραγωδία του Ολοκαυτώματος και οι επιπτώσεις του.

Η αξιοποίηση της τεχνολογίας από φορείς στην Ελλάδα και το εξωτερικό συμβάλλει καθοριστικά στη διάδοση της γνώσης για το Ολοκαύτωμα. Ψηφιακές πλατφόρμες, εικονικά μουσεία και διαδραστικές εφαρμογές κάνουν την ιστορική μνήμη προσιτή σε ευρύ κοινό, διασφαλίζοντας τη διατήρησή της και ενισχύοντας την εκπαιδευτική της αξία. Οι πρωτοβουλίες αυτές δεν λειτουργούν μόνο ως φόρος τιμής στα θύματα, αλλά και ως αντίσταση στη λήθη και την παραποίηση της ιστορίας.

3.4: Το Ολοκαύτωμα της Θεσσαλονίκης και η αποτύπωση του στην τέχνη

Η Θεσσαλονίκη, με την πλούσια εβραϊκή της κληρονομιά, έχει εμπνεύσει ποικίλες καλλιτεχνικές δημιουργίες που αναδεικνύουν το Ολοκαύτωμα και τις επιπτώσεις του στην πόλη, διατηρώντας ζωντανή τη μνήμη μέσα από την τέχνη. Σε αυτή την κατεύθυνση κινείται και ο Ξενής Σαχίνης με τα λεγόμενα «Φυλάκια Μνήμης». Ο διακεκριμένος χαρακτήρας και ακαδημαϊκός, γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1954. Σπούδασε χαρακτηριστική στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας και ζωγραφική στην École des Beaux-Arts στο Παρίσι, ενώ το 1997 τιμήθηκε με το βραβείο χαρακτικής στην Μπιενάλε της Αλεξάνδρειας. Από το 1986 υπήρξε διδάκτορας στο Τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών του Α.Π.Θ., όπου αργότερα διετέλεσε διευθυντής του εργαστηρίου χαρακτικής, πρόεδρος του τμήματος και κοσμήτορας (Ψηφιακή Πλατφόρμα ΙΣΕΤ: Καλλιτέχνες - Σαχίνης Ξενής, χ.χ.). Η έκθεσή του «Μνήμη και Νέμεσις» εκτίθεται στο Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης. Πρόκειται για ξύλινα κιβώτια, «Φυλάκια Μνήμης», μέσα στα οποία φυλάσσεται η μνήμη χιλιάδων Εβραίων της Θεσσαλονίκης, θύματα του Ολοκαυτώματος. Ένα από αυτά φέρει επιγραφή «KRYSTALLNACHT», η Νύχτα των Κρυστάλλων και εμπεριέχει θραύσματα γυαλιού **(Εικόνα 3.4)**. Η έκθεση ανέδειξε τη σημασία της τέχνης ως μέσο υπενθύμισης, αλλά και ως απάντηση σε κάθε προσπάθεια διαστρέβλωσης του παρελθόντος. Όπως δήλωσε και ο ίδιος ο καλλιτέχνης: *«Μνήμη είναι, για μένα, η εγκεφαλική λειτουργία η οποία αντικειμενικό στόχο έχει την χρονική αναφορά και προβολή των γεγονότων του παρελθόντος και του παρόντος, ως έννοια, ή εικόνα στο μέλλον. Έτσι η μνήμη αντιπαλεύει την λήθη. Αντιπαλεύει την λήθη ως παράγωγο της χρονικής φθοράς αλλά την προστατεύει και από την αήθη επίθεση της κατευθυνόμενης λήθης που προσπαθεί να αλλοιώσει το γεγονός ή ακόμα να θεωρήσει ότι δεν συνέβη ποτέ»*. Το μίσος και ο ρατσισμός δεν σταμάτησαν με το Ολοκαύτωμα. Ελλοχεύουν μέχρι σήμερα. Το έργο του Σαχίνης λειτουργεί ως υπενθύμιση. Η Μνήμη διδάσκει τον σεβασμό στις αξίες της ζωής, το βάρος της όμως την μετατρέπει σε Νέμεσις προς τους αυτουργούς των εγκλημάτων, ως παράδειγμα προς αποφυγή (Έκθεση: Ξενής Σαχίνης, χ.χ.).

Εικόνα 3.4: Από την έκθεση «Μνήμη και Νέμεσις» του Ξενή Σαχίνη στο Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

Εικόνα 3.5: Γλυπτό από την έκθεση του Γιώργου Λάππα στο Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης «Ντοκουμέντα και Γλυπτικά Τοπία»

Ο Λάππας Γιώργος (1950 - 2016) γεννήθηκε στο Κάιρο, απ' όπου και έφυγε το 1958 με την οικογένεια του υπό το καθεστώς Νάσερ. Σπούδασε ψυχολογία στις Η.Π.Α., αρχιτεκτονική στο Λονδίνο και γλυπτική στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών. Οι σπουδές του αποτυπώνονται και στο καλλιτεχνικό του έργο. Τα πρώτα του γλυπτά είναι υπερμεγέθη τρισδιάστατα και δημιουργούν την αίσθηση μεταβλητότητας. Από τη δεκαετία του 1990, οι χαρακτηριστικές κόκκινες φιγούρες του, συχνά σε δυναμικές στάσεις και πολυμορφικές συνθέσεις, έγιναν σήμα κατατεθέν του (Ψηφιακή Πλατφόρμα ΙΣΕΤ: Καλλιτέχνες - Λάππας Γιώργος, χ.χ.). Ο Γιώργος Λάππας, μέσα από την έκθεσή του «Ντοκουμέντα και Γλυπτικά Τοπία», επικεντρώθηκε σε ένα από τα πιο τραγικά γεγονότα της Κατοχής στη Θεσσαλονίκη, τη συγκέντρωση των Ελλήνων Εβραίων στην Πλατεία Ελευθερίας από τα ναζιστικά στρατεύματα τον Ιούλιο του 1942. Χρησιμοποιώντας περίπου χίλιες μικροσκοπικές φιγούρες, ο καλλιτέχνης αναπαρέστησε το πλήθος, όπως αυτό αποτυπώθηκε σε ιστορικές φωτογραφίες (**Εικόνα 3.5**). Μέσα από τη σταδιακή «δόμηση» του τοπίου, επιδίωξε να μεταφέρει μια αίσθηση αυξανόμενης έντασης, οδηγώντας τελικά τον θεατή σε μια παραισθητική εμπειρία, έναν εφιαλτικό προειδοποιητικό μηχανισμό μνήμης. Η προσέγγισή του αντλεί έμπνευση από τον Ζωγράφο του Στρατηγού Μακρυγιάννη, ο οποίος απέδιδε τις μάχες μέσω της σύνθεσης μαζικών σκηνών, όπου το πλήθος καθίσταται το βασικό στοιχείο της αφήγησης. Παράλληλα, το έργο του Λάππα θίγει το ζήτημα του σαδισμού του θεατή απέναντι στη βία, κάνοντας αναφορά στην εμπειρία των πρώτων κινηματογραφικών ντοκουμέντων (Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης: Γιώργος Λάππας, «Ντοκουμέντα και Γλυπτικά Τοπία.», 2014). Μέσα από αυτήν τη γλυπτική εγκατάσταση, ο Λάππας Ανάδειξε της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

δεν αναπαράγει απλώς την εικόνα ενός ιστορικού γεγονότος, αλλά επιχειρεί να αποδώσει το τραύμα, τη μνήμη και τη φρίκη που το συνοδεύει, μετατρέποντας το έργο του σε μια διαχρονική υπενθύμιση της ανθρώπινης θηριωδίας.

Εικόνα 3.6: Μνημείο Εβραϊκού Ολοκαυτώματος Θεσσαλονίκης

Ο Nandor Glid (1924–1997) ήταν Σέρβος γλύπτης εβραϊκής καταγωγής. Κατά τη διάρκεια της ναζιστικής κατοχής βρέθηκε σε στρατόπεδο καταναγκαστικής εργασίας, απ' όπου δραπέτευσε και εντάχθηκε στους Γιουγκοσλάβους παρτιζάνους. Μετά τον πόλεμο, σπούδασε στην Ακαδημία Καλών Τεχνών του Βελιγραδίου και ξεκίνησε την καριέρα του ως πορτρετίστας, ωστόσο η εμπειρία του από τον πόλεμο και το Ολοκαύτωμα τον οδήγησε στη δημιουργία μνημείων αφιερωμένων στα θύματα των ναζιστικών στρατοπέδων συγκέντρωσης. Δημιούργησε μνημεία στο Μαουτχάουζεν και στο Νταχάου, με χαρακτηριστικότερο το δεύτερο, όπου οι ανθρώπινες μορφές μοιάζουν να λιώνουν και να παγιδεύονται μέσα στα συρματοπλέγματα, παραπέμποντας στα βασανιστήρια των κρατουμένων (Glid, Nandor | Encyclopedia.com, χ.χ.). Ο Glid διακρίθηκε για τη δυναμική και εκφραστική γλυπτική του, με έργα που αποτυπώνουν τον πόνο, τη μνήμη και την αντίσταση απέναντι στη φρίκη του Ολοκαυτώματος. Στη Θεσσαλονίκη, φιλοτεχνήθηκε το Μνημείο του Εβραϊκού Ολοκαυτώματος, το οποίο αποτυπώνει τη φρίκη της γενοκτονίας των 50.000 Εβραίων της πόλης που εξοντώθηκαν στα ναζιστικά στρατόπεδα. Δυστυχώς, λόγω του θανάτου του Glid, το έργο ολοκλήρωσαν οι γιοι του. Το μνημείο, γνωστό και ως «Φλεγόμενη Μενορά», έχει ύψος περίπου τρία μέτρα και είναι

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

κατασκευασμένο από χαλκό **(Εικόνα 3.6)**. Απεικονίζει τη Μενορά με τις επτά λυχνίες της να αναδύονται από ανθρώπινες μορφές που παραπέμπουν σε φλόγες, συμβολίζοντας την καταστροφή και τον πόνο των θυμάτων του Ολοκαυτώματος. Αρχικά, τοποθετήθηκε στη συμβολή των οδών Αλεξάνδρου Παπαναστασίου και Νέας Εγνατίας, κοντά στον πρώην συνοικισμό "151", τον πιο μεγάλο και φτωχό εβραϊκό συνοικισμό της πόλης, στον οποίο έμεναν πέντε χιλιάδες άνθρωποι περίπου. Το 2006, μεταφέρθηκε στην πλατεία Ελευθερίας, έναν τόπο με βαρύ ιστορικό φορτίο, καθώς εκεί, στις 11 Ιουλίου 1942, οι ναζιστικές δυνάμεις συγκέντρωσαν και ταπείνωσαν χιλιάδες Εβραίους άνδρες (Μνημείο Ολοκαυτώματος, Θεσσαλονίκη, 2019). Τα έργα του Nandor Glid αποτυπώνουν την αγωνία και την οδύνη του Ολοκαυτώματος μέσα από συμβολισμούς και έντονη κινητικότητα στις μορφές του. Αποτελεί μία από τις πιο σημαντικές φωνές στη μνημειακή τέχνη που αφορά τη μνήμη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Το 2006 ο Ηλίας Κατσούλης έγραψε το τραγούδι «Ποιος θυμάται τη Στέλλα τη Χασκίλ». Όποιος άκουγε τους στίχους «Ψάχνω τα ίχνη της να βρω στο πήγαινε έλα Μοναστηρίου, Κομνηνών, Καρόλου Νητλ, μα ποιος θυμάται να μου πει γι' αυτή τη Στέλλα με το παράξενο επώνυμο Χασκίλ;» αναρωπιόταν ποια είναι αυτή η προσωπικότητα. Η Στέλλα με εβραϊκή καταγωγή από τη Θεσσαλονίκη υπήρξε γνωστή ρεμπέτισσα κατά τη διάρκεια του μεσοπολέμου. Το τραγούδι αυτό αποτελεί φόρο τιμής στην σπουδαία ερμηνεύτρια που αν και ξεχάστηκε από τη Θεσσαλονίκη παραμένει αλησμόνητη στους λάτρεις του ρεμπέτικου. Η Χασκίλ Στέλλα γεννήθηκε το 1917, λίγο μετά την πυρκαγιά. Από μικρή τραγουδούσε σε ταβέρνες της Θεσσαλονίκης. Το 1941 με την εισβολή των Γερμανών στη Θεσσαλονίκη η οικογένειά της καταστράφηκε οικονομικά. Με τη μητέρα της μετακόμισαν στην Αθήνα. Εκεί συνεργάστηκε με πολλούς μεγάλους συνθέτες, όπως ο Χιώτης, ο Βαμβακάρης και ο Σταμούλης. Μερικά από τα τραγούδια της «*Νύχτωσε χωρίς φεγγάρι*», «*Ακρογιαλιές Δειλινά*», «*Μπιρ Αλλάχ*» έγιναν επιτυχίες με τις φωνές άλλων και η ίδια ξεχάστηκε (Ριτζαλέου, 2022)

Το 25^ο Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης (2023) με αφορμή τα ογδόντα χρόνια από την αναχώρηση του πρώτου τραίνου από τη Θεσσαλονίκη, συμπεριέλαβε στο πρόγραμμά του το αφιέρωμα «*Adio querida: Από τη Θεσσαλονίκη στο Άουσβιτς - 80 χρόνια*». *Adio querida* (ή *adio kerida*) σημαίνει Αντίο αγαπημένη. Πρόκειται για ένα παραδοσιακό σεφαραδίτικο τραγούδι γραμμένο στα Ιαδίνο που αναφέρεται στον έρωτα και τον αποχωρισμό. Φημολογείται ότι οι Εβραίοι πριν μπουκ στα βαγόνια για το ταξίδι θανάτου τραγουδούσαν το «*Adio querida*» (25ο Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης, 2023). Το αφιέρωμα περιλαμβάνει μεταξύ άλλων τις ταινίες «*Shoah*» (1985) του Κλοντ Λανζμάν, προϊόν εντεκαετής έρευνας και «*The Golem*» (1920) σε σκηνοθεσία των Πολ Βέγκενερ και Καρλ Μπέζε. Δεν θα μπορούσαν να λείψουν ντοκιμαντέρ με αναφορές στη Θεσσαλονίκη. Στο «*Heroes of Salonika / Ηρωες της Θεσσαλονίκης*» (2021) του Τομ Μπαρκάι έξι Εβραίοι Θεσσαλονικείς επιζώντες του ολοκαυτώματος αφηγούνται την ζωή στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, τις αρρώστιες και την πείνα, τα βασανιστήρια, τα πειράματα και τις μεθόδους εξόντωσης. Η ταινία «*Salonique, ville du silence / Θεσσαλονίκη, πόλη της σιωπής*» (2006) αποτελεί φόρο τιμής στον εβραϊκό πληθυσμό της Θεσσαλονίκης. Διερευνάται η εξαφάνιση ενός ολόκληρου πολιτισμού, μιας και η πόλη είναι πλέον *judentfrei*, δηλαδή απαλλαγμένη από Εβραίους. Στην εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης και της Κατερίνης αναφέρεται το ντοκιμαντέρ «*Εκτός ιστορίας*» (2012) της Φωφώς Τερζίδου. Συνεντεύξεις με επιζώντες, ερευνητές και αναλυτές ρίχνουν φως στην ιστορία της κοινότητας, ενώ παράλληλα διερευνώνται τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις που έχουν ριζώσει, λειτουργώντας ως παράγοντας αποσιώπησης των απάνθρωπων εγκλημάτων.

Το Ολοκαύτωμα της Θεσσαλονίκης παραμένει μια ανεξίτηλη πληγή στη συλλογική μνήμη, εμπνέοντας μέχρι σήμερα καλλιτέχνες, μουσικούς και δημιουργούς, προσφέροντας φόρο τιμής στα θύματα, διατηρώντας ζωντανή την ιστορική μνήμη και μεταδίδοντας το μήνυμα της δικαιοσύνης και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Η τέχνη γίνεται εργαλείο υπενθύμισης και προβληματισμού, βοηθώντας τις νεότερες γενιές να κατανοήσουν τη βαρβαρότητα του παρελθόντος και να αγωνιστούν για έναν κόσμο χωρίς μίσος και διακρίσεις.

3.5: Διακεκριμένοι ερευνητές και σχετικές δημοσιεύσεις

Η ιστορία των Εβραίων της Θεσσαλονίκης έχει αποτελέσει αντικείμενο εκτεταμένης έρευνας από ιστορικούς, ανθρωπολόγους, κοινωνιολόγους και ερευνητές διαφόρων επιστημονικών πεδίων. Το Ολοκαύτωμα, η προπολεμική ζωή της εβραϊκής κοινότητας, η μεταπολεμική διαχείριση της μνήμης και οι πολιτισμικές αλληλεπιδράσεις της κοινότητας με τον υπόλοιπο πληθυσμό της πόλης είναι μερικά από τα βασικά ζητήματα που έχουν μελετηθεί. Η συμβολή των ερευνητών είναι καθοριστική, όχι μόνο για την αποκατάσταση της ιστορικής αλήθειας, αλλά και για τη διατήρηση της μνήμης, καθώς μέσα από τα ερευνητικά έργα φωτίζονται άγνωστες πτυχές της ιστορίας. Ο Λεόν Σαλτιέλ, εκπρόσωπος του Παγκόσμιου Εβραϊκού Συμβουλίου στον ΟΗΕ στη Γενεύη, αποτελεί διακεκριμένο ερευνητή που ασχολήθηκε με το Ολοκαύτωμα των Εβραίων στην Ελλάδα. Το βιβλίο του «The Holocaust in Thessaloniki: Reactions to the Anti-Jewish Persecution, 1942-1943» βασίστηκε στην διατριβή του «Reactions to the persecution of the Jews of Thessaloniki, 1942-1943» και τιμήθηκε με το Διεθνές Βραβείο Βιβλίου για την Έρευνα του Ολοκαυτώματος από το μουσείο και ερευνητικό κέντρο Yad Vashem το 2021 (Congress, χ.χ.). Η θεματική του περιλαμβάνει τους διωγμούς των Εβραίων από τη Θεσσαλονίκη κατά την Γερμανική Κατοχή με αφετηρία τον Ιούλιο του 1942 που εφαρμόστηκαν τα πρώτα αντιεβραϊκά μέτρα στην πόλη και τερματικό σταθμό τον Αύγουστο του 1943 που αναχώρησε το τελευταίο τρένο προς το Άουσβιτς-Μπιρκενάου. Μελετώνται οι αντιδράσεις των φορέων της πόλης και της τοπικής κοινωνίας, ενώ παράλληλα εξετάζονται περιπτώσεις την κατεχόμενη Ευρώπη προς σύγκριση. Ο Λεόν Σαλτιέλ έχει επιμεληθεί και το βιβλίο «Μη ξεχάσεις», μια συλλογή με πενήντα μία επιστολές, γράμματα που έστειλαν τρεις Εβραίες μητέρες από το γκέτο της Θεσσαλονίκης στους γιους τους που διέφυγαν στην Αθήνα. Οι μητέρες αυτές εκπροσωπούν τις Εβραϊκές οικογένειες της Θεσσαλονίκης και μέσα από τις επιστολές τους σκιαγραφείτε το χρονικό της γερμανικής κατοχής, η καθημερινή ζωή, τα αντισιμητικά μέτρα, αλλά και η θέση της γυναίκας στην κοινωνία και της μητέρας στην οικογένεια (Σαλτιέλ, 2018). Ορμώμενοι από το Ολοκαύτωμα, ο Σαλτιέλ σε συνεργασία με τους ερευνητές Γιώργο Αντωνίου, Σπύρο Κοσμίδη και Ηλία Ντίνα διεξήγαγαν μια έρευνα για τον αντισιμητισμό στη Ελλάδα, τα αποτελέσματα της οποίας αποτυπώνονται στο βιβλίο «Ο Αντισιμητισμός στην Ελλάδα Σήμερα». Η διερεύνηση του φαινομένου βασίζεται στο γεγονός ότι η αφορολόγητη αυξανόμενη στην Ελλάδα και στην Ευρώπη, καθιστώντας πάντα επίκαιρο το έγκλημα του Ολοκαυτώματος.

Ο Αλμπέρτος Νάρ γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη. Είχε Σεφραδίτικη καταγωγή, οι γονείς του ανήκαν στους επιζώντες του ολοκαυτώματος. Υπήρξε διευθυντής του Κέντρου Ιστορικών Μελετών Εβραϊσμού Θεσσαλονίκης και μέλος της συμβουλευτικής επιτροπής του Κέντρου Ιστορίας του Δήμου Θεσσαλονίκης. Το πρώτο του βιβλίο «Οι συναγωγές της Θεσσαλονίκης. Τα τραγούδια μας» εστιάζει στα λαογραφικά στοιχεία της εβραϊκής κοινότητας. Δημοτικά τραγούδια των Σεφραδιτών εβραίων της Θεσσαλονίκης που διαδόθηκαν από γενιά σε γενιά. Στο επόμενο βιβλίο του «Κεϊμένη επί ακτής θαλάσσης» συγκεντρώνει το ερευνητικό του έργο και παραθέτει δέκα κείμενα αναφορικά με την οργάνωση και τη δραστηριότητα της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης. Αξιωματικώς είναι το «Σαλονικάι δηλαδή Σαλονικιός» και το «Προφορικές Μαρτυρίες Εβραίων της Θεσσαλονίκης για το Ολοκαύτωμα», το οποίο συνέγραψε με την Έρικα Κούνιο-Αμαρίλιο. Περιλαμβάνουν μαρτυρίες από το ολοκαύτωμα, βιώματα, αναμνήσεις από το στρατό, τον πόλεμο, από ανθρώπους που χάθηκαν. Την μαρτυρία της Ανριέτα Μόλχο από το βιβλίο «Προφορικές Μαρτυρίες Εβραίων της Θεσσαλονίκης για το Ολοκαύτωμα» μπορεί κανείς να ακούσει στο περιοδικό LIFO σε μορφή podcast.

Η Ρίκα Μπενβενίστε διακεκριμένη ιστορικός, καθηγήτρια και ερευνήτρια, γνωστή για τη συμβολή της στη μελέτη της ιστορίας των Εβραίων, και ιδιαίτερα της Θεσσαλονίκης, εστιάζει στην κοινωνική και πολιτισμική ιστορία της κοινότητας, αποσκοπώντας στη διατήρηση της μνήμης μέσα από τη σύνδεση της ιστορίας με την προσωπική αφήγηση (ΙΑΚΑ :: Γενικά :: Προσωπικό :: Διδάσκοντες, χ.χ.). Συμμετείχε στο πρώτο συνέδριο της Εταιρεία Μελέτης Ελληνικού Εβραϊσμού, το οποίο πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1991. Προϊόν αυτού του συνεδρίου αποτελεί το συλλογικό έργο «Οι Εβραίοι της Ελλάδας στην Κατοχή», μια σημαντική μελέτη που συγκεντρώνει επιστημονικές

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

έρευνες και τεκμήρια για τη μοίρα της εβραϊκής κοινότητας στην Ελλάδα κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Το έργο αυτό αναλύει τόσο τις πολιτικές και στρατηγικές των Γερμανών κατακτητών όσο και τις διαφορετικές τοπικές αντιδράσεις που διαμόρφωσαν τις συνθήκες των διωγμών, δίνοντας έμφαση στις εμπειρίες των ίδιων των Εβραίων, αλλά και στη στάση του ελληνικού πληθυσμού απέναντι στην εξόντωσή τους. Στο δοκίμιο της «Λούνα» (2017), μέσα από αρχειακά τεκμήρια, καταγεγραμμένες μαρτυρίες, φωτογραφίες και προσωπικές αναμνήσεις μιας φτωχής και αγράμματης Εβραίας από τη Θεσσαλονίκη δίνεται φωνή σε όσους λησμονήθηκαν. Αφηγήσεις συνδέουν την οικογένεια της Λούνας με τη ζωή στη Θεσσαλονίκη και τις μεταπολεμικές δυσκολίες. Στο έργο της «Αυτοί που επέζησαν» (2014), η Μπενβενίστε διερευνά την κοινή εμπειρία της καταστροφής, καθώς για την πλειονότητα των Εβραίων της Θεσσαλονίκης η Shoah ισοδυναμούσε με τον αφανισμό στα στρατόπεδα του Άουσβιτς-Μπίρκεναου. Μέσα από την ανάλυση αρχειακού υλικού και προσωπικών μαρτυριών, αντιπαραβάλλονται τα ιστορικά γεγονότα με τη συλλογική μνήμη, συμβάλλοντας στην κατανόηση μιας ολόκληρης εποχής. Η Ρίκα Μπενβενίστε, πέρα από το συγγραφικό και ερευνητικό της έργο, έχει συμβάλει και στην προώθηση της ιστορίας των Εβραίων της Ελλάδας μέσω του podcast «Eteron History Pods». Στο επεισόδιο με τίτλο "Το Ολοκαύτωμα των Ελλήνων Εβραίων", η Μπενβενίστε εμβαθύνει στην καταστροφή της εβραϊκής κοινότητας κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ενώ παράλληλα μέσα από μια ιστορική και αναλυτική προσέγγιση, εξετάζει τη μνήμη και τη λήθη, όπως επίσης τη στάση του ελληνικού κράτους και της κοινωνίας απέναντι στους επιζώντες.

Η Ρένα Μόλχο, με καταγωγή από τη Θεσσαλονίκη, ανήκει στη δεύτερη γενιά επιζώντων Εβραίων και έχει διατελέσει επί οκτώ χρόνια διδάσκουσα της ιστορίας του ελληνικού εβραϊσμού στο Πάντειο Πανεπιστήμιο. Το ερευνητικό της έργο επικεντρώνεται στους Εβραίους του ελλαδικού χώρου, με έμφαση στη Θεσσαλονίκη, καλύπτοντας την περίοδο από τον 19ο αιώνα έως τον Μεσοπόλεμο. Το βιβλίο της «Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης, 1856-1919: Μια ιδιαίτερη κοινότητα» έχει τιμηθεί με το βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών (ΜΟΛΧΟ, ΠΕΝΑ | Εταιρεία Συγγραφέων, χ.χ.). Μέσα από τη μελέτη αυτή, αναδεικνύει την εξέλιξη της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης κατά την περίοδο 1856-1919, εστιάζοντας στη δημογραφική της σύνθεση, την οργανωτική της ανάπτυξη, τον εκσυγχρονισμό της, καθώς και στη συμβολή της στη διαμόρφωση της πόλης. Παράλληλα, εξετάζει τη θέση της κοινότητας στο σιωνιστικό κίνημα και τις προκλήσεις που αντιμετώπισε μέχρι την ενσωμάτωσή της στο ελληνικό κράτος. Στο βιβλίο της «Το Ολοκαύτωμα των Ελλήνων Εβραίων: Μελέτες Ιστορίας και Μνήμης», διερευνά τη λήθη που περιέβαλε τον αφανισμό των Ελλήνων Εβραίων, φωτίζοντας τη στάση της ελληνικής πολιτείας και κοινωνίας τόσο κατά τη διάρκεια της Κατοχής όσο και μεταπολεμικά. Μέσα από τεκμηριωμένες πηγές, αναδεικνύει τη συνενοχή και την εκμετάλλευση των εβραϊκών περιουσιών, καταρρίπτοντας κατεστημένες αντιλήψεις για τη στάση των τοπικών κοινωνιών. Τέλος, στο βιβλίο «Ιστορία και αξιοθέατα των Εβραίων στη Θεσσαλονίκη», το οποίο συνέγραψε μαζί με τη Βίλμα Χαστάογλου, παρουσιάζεται μια ιστορική περιήγηση στην εβραϊκή Θεσσαλονίκη, η οποία χάθηκε σταδιακά λόγω της πυρκαγιάς του 1917, των καταστροφών του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και των μεταπολεμικών πολεοδομικών παρεμβάσεων. Το ερευνητικό έργο της Μόλχο δεν περιορίστηκε μόνο στη συγγραφή. Από το 1995 και επί τρία χρόνια, στα πλαίσια ερευνητικού προγράμματος του USC Shoah Foundation ανέλαβε τη βιντεοσκόπηση προφορικών μαρτυριών από εβραίους και χριστιανούς που επέστρεψαν στην Ελλάδα, καταγράφοντας με την ομάδα της περίπου τριακόσιες μαρτυρίες (Μόλχο, 2014). Επιπλέον, συμμετείχε στο ντοκιμαντέρ του τηλεοπτικού καναλιού TV100 «Η Ιστορία των Εβραίων», στο οποίο αναλύονται ζητήματα σχετικά με την εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης, την ιστορία της, τον αφανισμό της, την αντιμετώπισή της από το ελληνικό κράτος και την τοπική κοινωνία.

Ο Mark Mazower καταξιωμένος ιστορικός και διδάσκων στο Πανεπιστήμιο Κολούμπια της Νέας Υόρκης έχει ασχοληθεί εκτενώς με την ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα. Μάλιστα, το 2021 τιμήθηκε με την ελληνική πολιτογράφηση, για την συνεισφορά του επιστημονικού του έργου στην ανάδειξη του μακραίωνου πολιτισμού και της ιστορικής ταυτότητας της Ελλάδας (Χριστοφορίδου, 2023). Στο βιβλίο του «Θεσσαλονίκη, πόλη των φαντασμάτων», παραθέτει την ιστορία της Θεσσαλονίκης, μιας πόλης όπου συμβίωναν για αιώνες πολλοί πολιτισμοί και θρησκείες. Το 1430 η πόλη περιήλθε στα χέρια της οθωμανικής αυτοκρατορίας, όπου και παρέμεινε μέχρι το 1912. Το 1922

με την αποπομπή των μουσουλμάνων και την ανταλλαγή πληθυσμών η πόλη έγινε και πάλι χριστιανική. Ιδιαίτερη θέση κατείχε η ακμάζουσα Σεφαραδίτικη εβραϊκή κοινότητα, η οποία είχε εγκατασταθεί στη Θεσσαλονίκη από τον Μεσαίωνα και μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα αποτελούσε την πολυπληθέστερη πληθυσμιακή ομάδα (Mazower, 2006). Το βιβλίο αναδεικνύει τις πολιτικές και κοινωνικές ανακατατάξεις που διαμόρφωσαν την ταυτότητα της πόλης, από την κατάρρευση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και τους Βαλκανικούς Πολέμους έως τη ναζιστική κατοχή. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην εξόντωση της εβραϊκής κοινότητας κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, μια τραγωδία που σηματοδότησε και την οριστική απώλεια του πολυπολιτισμικού χαρακτήρα της πόλης. Στο βιβλίο «Στην Ελλάδα του Χίτλερ: Η εμπειρία της Κατοχής» ο Mazower διευρύνει την οπτική του, εστιάζοντας στο σύνολο της ελληνικής κοινωνίας κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής, αναλύοντας τον τρόπο με τον οποίο οι ναζιστικές αρχές επέβαλαν την κυριαρχία τους, τις στρατηγικές που εφάρμοσαν για τον έλεγχο της χώρας και τις διαφορετικές μορφές συνεργασίας ή αντίστασης από την πλευρά των Ελλήνων. Μέσα από αυτή τη μελέτη, ο συγγραφέας εξετάζει και τη στάση της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στους διωγμούς των Εβραίων, αναδεικνύοντας τόσο τις περιπτώσεις αλληλεγγύης όσο και εκείνες της συνεργασίας με τους κατακτητές. Η αναφορά του Mazower στη Θεσσαλονίκη είναι ιδιαίτερα εκτενής, καθώς η πόλη υπήρξε το επίκεντρο της ναζιστικής πολιτικής εξόντωσης του εβραϊκού πληθυσμού στην Ελλάδα. Το ερευνητικό έργο του Mazower δεν περιορίζεται μόνο στην ιστορία της εβραϊκής κοινότητας πριν και κατά τον πόλεμο, αλλά επεκτείνεται και στη μεταπολεμική αποκατάσταση και την αντιμετώπιση των Εβραίων στην ελληνική κοινωνία, συνδέοντας το τραυματικό παρελθόν με την ιστορική συνέχεια. Στο συλλογικό έργο «Μετά τον πόλεμο: Η ανασυγκρότηση της οικογένειας, του έθνους και του κράτους στην Ελλάδα, 1943-1960», ο Mazower και άλλοι ερευνητές μελετούν τις επιπτώσεις του πολέμου και της Κατοχής στην ελληνική κοινωνία. Αν και το βιβλίο δεν επικεντρώνεται αποκλειστικά στους Εβραίους, εξετάζει μεταξύ άλλων τις εμπειρίες των Εβραίων επιζώντων των στρατοπέδων συγκέντρωσης, την προσπάθειά τους να επανενταχθούν στη μεταπολεμική ελληνική κοινωνία, τις προκλήσεις που αντιμετώπισαν, καθώς και τη στάση του ελληνικού κράτους και της κοινωνίας απέναντί τους.

Η μελέτη του Ολοκαυτώματος των Ελλήνων Εβραίων έχει απασχολήσει ερευνητές διαφορετικών γενεών, με ποικίλες προσεγγίσεις και συμβολές. Οι ιστορικοί και μελετητές που παρουσιάστηκαν αποτελούν μόνο ένα μέρος αυτών που έχουν συμβάλει στη διατήρηση της μνήμης και την εμπάθυνση της ιστορικής γνώσης. Η έρευνα συνεχίζεται, αναδεικνύοντας νέες πτυχές και εμπλουτίζοντας τη συλλογική κατανόηση του παρελθόντος.

3.6: Συμπεράσματα και κατευθύνσεις της έρευνας

Το Ολοκαύτωμα αποτελεί μία από τις πιο σκοτεινές σελίδες της παγκόσμιας ιστορίας, σημαδεύοντας όχι μόνο τον εβραϊκό πληθυσμό αλλά και ολόκληρη την ανθρωπότητα. Η ιστορική έρευνα γύρω από το Ολοκαύτωμα παραμένει αδιάκοπη και διαρκώς επίκαιρη, καθώς φωτίζει πτυχές της ανθρώπινης ιστορίας που δεν πρέπει να ξεχαστούν. Διεθνείς ερευνητές έχουν αφιερώσει χρόνια μελέτης στην καταγραφή, ανάλυση και διατήρηση της ιστορικής μνήμης, καθώς η μελέτη του Ολοκαυτώματος δεν αφορά μόνο το παρελθόν, αλλά λειτουργεί και ως προειδοποίηση για το μέλλον. Παράλληλα, καλλιτέχνες εξακολουθούν να εμπνέονται από τα τραγικά γεγονότα, απονέμοντας φόρο τιμής στα θύματα και εμπνέοντας τις νεότερες γενιές. Η Θεσσαλονίκη, με την ιστορικά πολυπληθή εβραϊκή κοινότητά της, έχει αποτελέσει αντικείμενο εκτεταμένης έρευνας τόσο από Έλληνες όσο και από ξένους ιστορικούς και μελετητές. Οι έρευνές τους έχουν συμβάλει καθοριστικά στην τεκμηρίωση της εβραϊκής παρουσίας στην πόλη, αναδεικνύοντας τη σημασία της όχι μόνο στο τοπικό αλλά και στο ευρύτερο ευρωπαϊκό ιστορικό πλαίσιο. Παράλληλα, φορείς όπως το Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης, το Εβραϊκό Μουσείο των Ηνωμένων Εθνών και το Κέντρο Μνήμης *Yad Vashem* έχουν διαδραματίσει κάρριο ρόλο στη διατήρηση και διάδοση της ιστορικής γνώσης, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση της συλλογικής μνήμης.

Η παρούσα έρευνα επιχειρεί να αναδείξει την ιστορία και την πολιτισμική κληρονομιά της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης μέσα από τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων. Βασίζεται σε

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

ήδη υπάρχοντα έργα και μελέτες, αντλώντας έμπνευση από τις πρακτικές που εφαρμόζονται διεθνώς, αλλά ταυτόχρονα επιχειρεί να προσθέσει μια νέα, προσωπική διάσταση στην αναπαράσταση και διάδοση της ιστορικής μνήμης. Στόχος είναι η βαθύτερη κατανόηση της παρουσίας των Εβραίων στη Θεσσαλονίκη, καθώς και η διατήρηση της ιστορικής μνήμης μέσω της χρήσης καινοτόμων τεχνολογικών εργαλείων. Η έρευνα απευθύνεται σε ένα ευρύ κοινό: στους κατοίκους της πόλης που επιθυμούν να γνωρίσουν καλύτερα την ιστορία του τόπου τους, σε μαθητές που μπορούν να αξιοποιήσουν τα εργαλεία αυτά στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, σε τουρίστες που επισκέπτονται τη Θεσσαλονίκη και αναζητούν ιστορικές διαδρομές, αλλά και σε κάθε ενδιαφερόμενο που επιθυμεί να εμβαθύνει στην εβραϊκή κληρονομιά της πόλης. Παράλληλα, οι ψηφιακές εφαρμογές αποτελούν ένα ισχυρό εργαλείο για τη διάδοση της ιστορικής γνώσης, καθώς καθιστούν την πληροφόρηση πιο προσιτή, διαδραστική και ελκυστική για το ευρύ κοινό. Μέσα από την αξιοποίηση πολυμεσικών αφηγήσεων, διαδραστικών χαρτών και εικονικών εκθέσεων, η έρευνα επιδιώκει όχι μόνο να διατηρήσει τη μνήμη του εβραϊκού στοιχείου της Θεσσαλονίκης, αλλά και να προωθήσει τη γνώση, τον διάλογο και την ανεκτικότητα, συμβάλλοντας έτσι στη συλλογική συνείδηση της πόλης και της κοινωνίας γενικότερα.

3.7: Βιβλιογραφία

- 25ο Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης: Από τη Θεσσαλονίκη στο Αουσβιτς - FLIX. (2023, Ιανουάριος 24). <https://flix.gr/news/tdf-25-adio-querida.html>
- Αγγελάκος, Κ., Αλεξάκη, Ε., Αντωνίου, Γ., Αποστολίδου, Ε., Αποστολόπουλος, Ν., Γατσωτής, Π., Δορδανάς, Σ., Εξάρχου, Ι., Ηλιάδου-Τάχου, Σ., Κασβίκης, Κ., Κιμουρτζής, Π., Κόκκινος, Γ., Κουμεντάκου, Έ., Κουσερή, Γ., Λεμονίδου, Έ., Παληκίδης, Α., Παπανδρέου, Ζ., Ρεπούση, Μ., Σακκά, Β., ... Apostolopoulos, N. (2023). Το MOG ως αντικείμενο μελέτης: Ιστοριογραφία, Τραυματική Μνήμη, Δημόσια Ιστορία, Ιστορική Εκπαίδευση: Πρακτικά διαδικτυακής Ημερίδας, 28 Μαΐου 2022. <https://doi.org/10.17169/refubium-39694>
- Αθανασιάδου, Α.-Μ. Δ., Οζενί. (2016, Μάιος 9). Μνήμες από την Κατοχή στην Ελλάδα - Erinnerung an die Okkupation in Griechenland. <https://www.occupation-memories.org/>
- Αντωνίου, Γ., Κοσμίδης, Σ., Ντίνας, Η., & Σαλιέλ, Λ. (2017). Ο αντισημιτισμός στην Ελλάδα σήμερα. Heinrich-Böll-Stiftung. https://gr.boell.org/sites/default/files/antisemitismus_lr.pdf
- Αποστολόπουλος, Ν., Παπανδρέου, Ζ., & Κόκκινος, Γ. (Επιμ.). (2022). Το MOG ως αντικείμενο μελέτης: Ιστοριογραφία, Τραυματική Μνήμη, Δημόσια Ιστορία, Ιστορική Εκπαίδευση. Universitätsbibliothek (UB) Center für Digitale Systeme (CeDiS). https://refubium.fu-berlin.de/bitstream/handle/fub188/39972/MOG_Tagungsband_Konferenz%2028.05.2022.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. (χ.χ.). Βιβλιοθήκη. Κέντρο πληροφόρησης. Ανακτήθηκε 20 Φεβρουάριος 2025, από <https://www.lib.auth.gr/el/usc-shoah-foundation-visual-history-archive-usc-shoah-foundation>
- Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης. (χ.χ.). Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης. Ανακτήθηκε 4 Φεβρουάριος 2025, από <http://www.jmth.gr/>
- Έκθεση: Ξένης Σαχίνης. (χ.χ.). Ανακτήθηκε 26 Φεβρουάριος 2025, από <http://www.jmth.gr/article-25012017-exhibition-xenis-sachinis>
- Εκτός Ιστορίας. (χ.χ.). [Video recording]. Ανακτήθηκε 26 Φεβρουάριος 2025, από <https://www.filmfestival.gr/el/section-tdf/movie/1279/14900>
- Ήρωες της Θεσσαλονίκης. (χ.χ.). [Video recording]. Ανακτήθηκε 26 Φεβρουάριος 2025, από <https://www.filmfestival.gr/el/section-tdf/movie/14938>
- Θεσσαλονίκη, πόλη της σιωπής. (χ.χ.). [Video recording]. Ανακτήθηκε 26 Φεβρουάριος 2025, από <https://www.filmfestival.gr/el/section-tdf/movie/14870>
- ΙΑΚΑ :: Γενικά :: Προσωπικό :: Διδάσκοντες. (χ.χ.). Ανακτήθηκε 26 Φεβρουάριος 2025, από <https://www.ha.uth.gr/index.php?page=faculty.display&a=rben>

ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ - THE JEWISH COMMUNITY OF THESSALONIKI.

(χ.χ.). Ανακτήθηκε 25 Φεβρουάριος 2025, από <https://www.jct.gr/index.php>

Ιστορία της εβραϊκής οικοδομικής και αρχιτεκτονικής δραστηριότητας στη Θεσσαλονίκη. (χ.χ.).

Ανακτήθηκε 19 Φεβρουάριος 2025, από <http://www.salonikajewisharchitecture.com/>

Ιστορίες Παλιάς Θεσσαλονίκης: Ποιος θυμάται τη Στέλλα Χασκίλ; (2022, Νοέμβριος 13).

<https://www.voria.gr/article/istories-palias-thessalonikis-pios-thimate-ti-stella-chaskil>

Κέντρο έρευνας του Εβραϊκού Μουσείου Θεσσαλονίκης. (χ.χ.). Ανακτήθηκε 25 Φεβρουάριος 2025,

από <http://www.jmth.gr/page-erevna-piges>

Μνημείο Ολοκαυτώματος, Θεσσαλονίκη. (2019). Digital Glyptothèque.

https://www.digitalglyptotheque.gr/greece_exhibits/μνημείο-ολοκαυτώματος-θεσσαλονίκη/

Μόλχο, Ρ. (2014). Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης 1856-1919: Μια ιδιαίτερη κοινότητα. Πατάκης.

Μόλχο, Ρ. (2014). Το Ολοκαύτωμα των Ελλήνων Εβραίων: Μελέτες Ιστορίας και Μνήμης. Πατάκης.

Μόλχο, Ρ., & Χαστάογλου, Β. (2011). Ιστορία και αξιοθέατα των Εβραίων στη Θεσσαλονίκη. Λυκαβηττός.

ΜΟΛΧΟ, ΡΕΝΑ | Εταιρεία Συγγραφέων. (χ.χ.). Ανακτήθηκε 26 Φεβρουάριος 2025, από

https://www.authors.gr/molho_rena-article-1584.html?category_id=8

Μπενβενίστε, Ρ. (2014). Αυτοί που επέζησαν. Πόλις.

Μπενβενίστε, Ρ. (2017). Λούνα. Πόλις.

Μπενβενίστε, Ρ. (Επιμ.). (1998). Οι Εβραίοι της Ελλάδας στην Κατοχή. Βάνιας.

Ναρ, Α. (1985). Οι συναγωγές της Θεσσαλονίκης. Τα τραγούδια μας. Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης.

Ναρ, Α. (1997). Κεϊμένη επί ακτής θαλάσσης. University Studio Press.

Ναρ, Α. (1999). Σαλονικάι δηλαδή Σαλονικιός. Νεφέλη.

Ναρ, Α., & Κούνιο-Αμαρίλιο, Έρικα. (2002). Προφορικές μαρτυρίες Εβραίων της Θεσσαλονίκης για το ολοκαύτωμα. Παρατηρητής.

Ριτζαλέου, Μ. (2022). ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΠΑΛΙΑΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ: ΠΟΙΟΣ ΘΥΜΑΤΑΙ ΤΗ ΣΤΕΛΛΑ

ΧΑΣΚΙΛ; - Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο Ελλάδος, συντονιστικό όργανο των Εβραϊκών Κοινοτήτων Ελλάδος. Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο Ελλάδος.

<https://kis.gr/index.php/arthra/ellinikos-evraismos/2022-11-16-07-13-16>

Σαλιέλ, Λ. (Επιμ.). (2018). Μη με ξεχάσεις. Αλεξάνδρεια.

Το Ολοκαύτωμα των Ελλήνων Εβραίων - Ρίκα Μπενβενίστε [Podcast]. (χ.χ.). ETERON.

Ανακτήθηκε 26 Φεβρουάριος 2025, από <https://eteron.org/podcast/olokaytoma-ellinon-evraion/>

Χριστοφορίδου, Σ. (2023, Ιανουάριος 29). Ο Μαρκ Μαζάουερ στη «ΜτΚ»: Η συλλογική μνήμη διαμορφώνεται από το ποιοι θέλουμε να είμαστε στο μέλλον. <https://www.emakedonia.gr/o-mark-mazaoyer-arokleistika-sti-mtk-i-sylogiki-mnimi-diamorfonetai-apo-to-roioi-theloyme-na-eimaste-sto-mellon-6262-626242>

Ψηφιακή Πλατφόρμα ΙΣΕΤ : Καλλιτέχνες - Λάμπας Γιώργος. (χ.χ.). Ανακτήθηκε 19 Φεβρουάριος

2025, από <http://dp.iset.gr/artist/view.html?id=11&tab=main>

Ψηφιακή Πλατφόρμα ΙΣΕΤ : Καλλιτέχνες - Σαχίνης Ξενής. (χ.χ.). Ανακτήθηκε 26 Φεβρουάριος 2025,

από <http://dp.iset.gr/artist/view.html?id=295>

Ξενόγλωσση

Congress, W. J. (χ.χ.). World Jewish Congress [Community]. World Jewish Congress. Ανακτήθηκε

19 Φεβρουάριος 2025, από <https://www.worldjewishcongress.org/en/bio/leon-saltiel>

Europeana Pro. (χ.χ.). Judaica Europeana. <https://pro.europeana.eu/project/judaica-europeana>

Exodus – EU Project. (χ.χ.). Ανακτήθηκε 25 Φεβρουάριος 2025, από https://exodus-project.eu/?page_id=374&lang=el

Glid, Nandor | Encyclopedia.com. (χ.χ.). Ανακτήθηκε 19 Φεβρουάριος 2025, από

https://www.encyclopedia.com/religion/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/glid-nandor?utm_Podcast/

Μαρτυρίες Εβραίων της Θεσσαλονίκης: Η Ανριέτα Μόλχο στο Άουσβιτς |

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

- LiFO. (2020, Νοέμβριος 6). <https://www.lifo.gr/podcasts/anagnoseis/podcast-martyries-ebraiontis-thessalonikis-i-anrieta-molho-sto-aoysbits>
- IWitness | IWitness - Education through Genocide Testimony. (χ.χ.). Ανακτήθηκε 19 Φεβρουάριος 2025, από <https://iwwitness.usc.edu/home>
- Mapping the childhood. (χ.χ.). Ανακτήθηκε 19 Φεβρουάριος 2025, από <http://www.mappingthechildhood.com/>
- Mazower, M. (2006). Θεσσαλονίκη, πόλη των φαντασμάτων. Αλεξάνδρεια.
- Mazower, M. (Επιμ.). (2003). Μετά τον πόλεμο. Αλεξάνδρεια.
- Mazower, M. (1994). Στην Ελλάδα του Χίτλερ: Η εμπειρία της Κατοχής. Αλεξάνδρεια. Revah, R. (2025). ΤΕΗΟΜ. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης. <https://www.miet.gr/event-list/event-renee-revah-tehom>
- Saltiel, L. (2017). Reactions to the persecution of the Jews of Thessaloniki, 1942-1943 [Πανεπιστήμιο Μακεδονίας]. <https://freader.ekt.gr/eadd/index.php?doc=44292&lang=el#p=1>
- The USC Shoah Foundation Story. (χ.χ.). USC Shoah Foundation. Ανακτήθηκε 25 Φεβρουάριος 2025, από <https://sfi.usc.edu/video/usc-shoah-foundation-story>
- TV100THESSALONIKI. (χ.χ.). 'ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ ΚΑΙ ΓΛΥΠΤΙΚΑ ΤΟΠΙΑ' ΕΚΘΕΣΗ ΛΑΠΠΑ(TV100 290114) [Video recording]. Ανακτήθηκε 26 Φεβρουάριος 2025, από <https://www.youtube.com/watch?v=yq5z39xYr9k>
- United States Holocaust Memorial Museum. (χ.χ.). Ανακτήθηκε 17 Φεβρουάριος 2025, από <https://www.ushmm.org/>
- Visual History Archive. (χ.χ.). Ανακτήθηκε 19 Φεβρουάριος 2025, από <https://vha.usc.edu/home>
- Yad Vashem - The World Holocaust Remembrance Center. (χ.χ.). Ανακτήθηκε 12 Φεβρουάριος 2025, από <https://www.yadvashem.org/>

Πηγές

- Εικόνα 3.1 → Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης: <http://www.jmth.gr/article-05032014-to-ktirio-tou-mouseiou>
- Εικόνα 3.2 → Μορφωτικό ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης: <https://www.miet.gr/event-list/event-renee-revah-tehom>
- Εικόνα 3.3 → Ίδρυμα Yad Vashem: <https://www.yadvashem.org/museum/holocaust-history-museum.html>
- Εικόνα 3.4 → Facebook/ Jewish Museum of Thessaloniki
- Εικόνα 3.5 → Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδος: <https://athjcom.gr/2014/11/13/evraiko-mousio-thessalonikis-giorgos-lappas-ntokoumenta-ke-gliptika-topia/>
- Εικόνα 3.6 → Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης: <https://www.jct.gr/HolocMemorial.php>
- Βιβλιογραφική ανασκόπηση → Zotero

4: Φιλοσοφικό Κέντρο

4.1: Εισαγωγή

Το παρόν κεφάλαιο αποτελεί τον πυρήνα της ερευνητικής πρότασης, εστιάζοντας στον τρόπο με τον οποίο η τεχνολογία μπορεί να αξιοποιηθεί για την μετάδοση της ιστορικής γνώσης και την εκπαίδευση γύρω από την Εβραϊκή Κοινότητα της Θεσσαλονίκης. Η παρούσα μελέτη επιλέγει να αξιοποιήσει τις δυνατότητες του διαδικτύου για να επιτύχει αυτόν τον στόχο. Η σχεδίαση μιας διαδραστικής ιστοσελίδας, που θα περιλαμβάνει χρονογραμμή, κάρτες με σημαντικά γεγονότα, παρουσίαση μνημείων και κτηρίων, βιογραφίες προσωπικοτήτων, παιχνίδι γνώσεων και διαδραστικό χάρτη, επιδιώκει όχι μόνο την ενημέρωση, αλλά και την ενεργό εμπλοκή του επισκέπτη. Μέσω της κατασκευής ενός διαδραστικού ιστοτόπου επιχειρείται η σύνδεση ψηφιακών εργαλείων με την πολιτισμική μνήμη, θέτοντας ως βασικό ερώτημα «Πώς μπορούν τα τεχνολογικά μέσα να συμβάλλουν στην ανάδειξη, διάδοση και κατανόηση της ιστορίας της Εβραϊκής Κοινότητας της Θεσσαλονίκης;»

4.2: Θεωρητικό υπόβαθρο

Εικόνα 4.1: Συγκέντρωση Εβραίων στην πλατεία Ελευθερίας τον Ιούλιο του 1942

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

Ο όρος «Ολοκαύτωμα» αναφέρεται στην οργανωμένη και μαζική δολοφονία έξι εκατομμυρίων Εβραίων υπό το ναζιστικό καθεστώς. Παράλληλα, χρησιμοποιείται και η εβραϊκή λέξη «Shoah», που σημαίνει «καταστροφή». Και οι δύο όροι περιγράφουν τη γενοκτονία των Εβραίων της Ευρώπης, η οποία έλαβε χώρα την περίοδο 1933–1945 (Τατσώνας, 2021). Η εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης υπήρξε μια από τις σημαντικότερες εβραϊκές κοινότητες της Ευρώπης, αφήνοντας βαθύ αποτύπωμα στην πολιτισμική και ιστορική ταυτότητα της πόλης. Η παρουσία των Σεφαραδιτών Εβραίων στη Θεσσαλονίκη ξεκινά στα τέλη του 15ου αιώνα, μετά την εκδίωξή τους από την Ισπανία (Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης, χ.χ.). Η κοινότητα άνθισε, συμβάλλοντας καθοριστικά στην οικονομική και πνευματική ζωή της πόλης, με ισχυρή εμπορική δραστηριότητα, θρησκευτική παράδοση και πολιτιστική ανάπτυξη (Μπουρούτης, 2023). Μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα, η Θεσσαλονίκη ήταν γνωστή ως η "Ιερουσαλήμ των Βαλκανίων", λόγω του μεγάλου αριθμού Εβραίων κατοίκων (Naar, 2018). Ωστόσο, τα γεγονότα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και οι κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις μείωσαν δραματικά την παρουσία της κοινότητας (**Εικόνα 4.1**). Το 96% του εβραϊκού πληθυσμού της Θεσσαλονίκης βρήκε φριχτό θάνατο στα ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης, κυρίως στο Άουσβιτς- Μπιρκενάου (Μπενβενίστε, 2014). Μετά τον πόλεμο, η ανασυγκρότηση της κοινότητας υπήρξε δύσκολη, ωστόσο κατάφερε να επιβιώσει και να αναδιοργανωθεί, αφήνοντας ανεξίτηλο το αποτύπωμά της στην ιστορία της πόλης (Mazower, 2003).

Η μελέτη και διάσωση της εβραϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις έννοιες της μνήμης και του τραύματος. Όπως αναφέρει ο ιστορικός Yerushalmi (1982), «η μνήμη είναι η βάση της ατομικής και συλλογικής ταυτότητας». Σύμφωνα με τον Portelli (1991), «η μνήμη δεν είναι στατικός αποθηκευτικός χώρος από τον οποίο ανασύρουμε αυτούσια βιωμένες εμπειρίες του παρελθόντος. Είναι μια ενεργή διαδικασία δημιουργίας νοημάτων». Θεμελιώδη παράμετρο της συλλογικής μνήμης της εβραϊκής κοινότητας αποτελεί το τραύμα. Η Cathy Caruth (1996) το ορίζει ως ένα «τραύμα που δεν επουλώνεται», μια πληγή που ξεπερνά την ατομική εμπειρία και ενσωματώνεται στον ψυχισμό της ομάδας. Οι εβραϊκές κοινότητες, ιδιαίτερα οι επιζώντες του Ολοκαυτώματος, κουβαλούν αυτό το βάρος, το οποίο συνεχίζει να διαπερνά τις επόμενες γενιές. Η συλλογική μνήμη, όπως αναλύει ο Halbwachs (1992), δεν είναι ανεξάρτητη από την ομάδα· διαμορφώνεται και αναδομείται μέσα από τις κοινωνικές πρακτικές της. Στην περίπτωση της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης, οι τελετές, τα μνημεία, οι αφηγήσεις και οι προφορικές ιστορίες λειτουργούν ως μηχανισμοί μετάδοσης του τραύματος, κρατώντας ζωντανή την ιστορική εμπειρία και διασφαλίζοντας τη συνέχειά της. Ο Bauer τονίζει ότι «η διάσωση της μνήμης είναι το κλειδί για την επιβίωσή μας ως λαός» (Bauer, 2001).

Η ανάδειξη της Εβραϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς και ιστορίας είναι πάντοτε επίκαιρη, αποτελώντας παράδειγμα εξάλειψης του ρατσισμού και του αντισημιτισμού. Η Θεσσαλονίκη αποτελεί ένα ζωντανό μνημείο πολυπολιτισμικότητας, και η γνώση της εβραϊκής ιστορίας της βοηθά στη διατήρηση της συλλογικής μνήμης και στην κατανόηση της σημασίας της ανεκτικότητας και του διαλόγου των πολιτισμών. Η παρούσα εργασία αποσκοπεί στη διαφύλαξη και προβολή της ιστορικής μνήμης της κοινότητας μέσω σύγχρονων ψηφιακών εργαλείων, καθιστώντας την ιστορία προσίτη σε ένα ευρύτερο κοινό. Η μελέτη θέτει κρίσιμα ερωτήματα, όπως πώς μπορεί να αποτυπωθεί η εξέλιξη της Εβραϊκής κοινότητας μέσω ψηφιακών εφαρμογών και ποια είναι η συνεισφορά της κοινότητας στην ιστορία της Θεσσαλονίκης. Παράλληλα, εξετάζει το ρόλο της τεχνολογίας στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού, προωθώντας τον σεβασμό, τη γνώση και την ανοιχτή συζήτηση γύρω από τη σημασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.

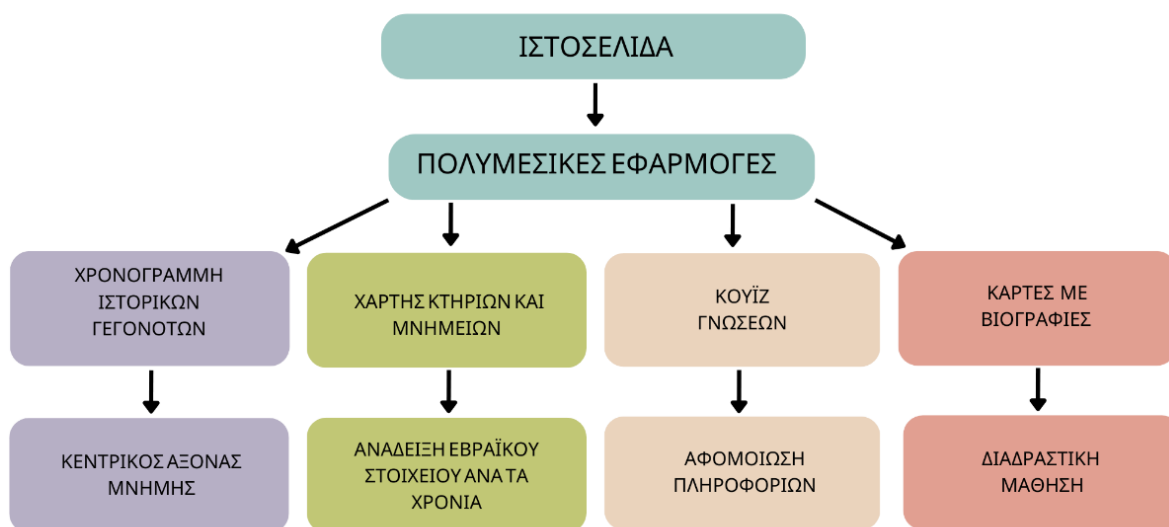
4.3: Δομή και στόχοι διαδραστικού ιστοτόπου

Η ανάπτυξη του διαδραστικού ιστοτόπου για την ανάδειξη της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης απαιτεί μία ολιστική μεθοδολογική προσέγγιση, η οποία συνδυάζει την ιστορική έρευνα και την ψηφιακή αποτύπωση της. Η διαδικασία ξεκινά με τη συλλογή και επεξεργασία ιστορικών δεδομένων, όπως αρχαικό υλικό, φωτογραφίες, μαρτυρίες, κείμενα και καταγραφές γεγονότων, τα οποία αποτελούν τη βάση για τη δημιουργία του περιεχομένου. Έμφαση δίνεται στην εγκυρότητα και την

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

αξιοπιστία των πηγών, ώστε να εξασφαλίζεται η ιστορική ακρίβεια και η πιστότητα στην απόδοση των γεγονότων. Ακολουθεί η οργάνωση και κατηγοριοποίηση του υλικού με τέτοιο τρόπο ώστε να καταστεί λειτουργικό μέσα στο ψηφιακό περιβάλλον. Οι πληροφορίες ταξινομούνται θεματικά σε γεγονότα, προσωπικότητες, μνημεία, κτήρια και τόπους μνήμης, επιτρέποντας στον επισκέπτη να πλοηγηθεί με ευκολία στο υλικό. Η ψηφιακή αρχιτεκτονική του ιστοτόπου στηρίζεται στην ιδέα της πολυμορφικότητας, διαφορετικές μορφές παρουσίασης περιεχομένου συνεργάζονται ώστε να προσφέρουν μια ενιαία, συνεκτική αφήγηση (**Διάγραμμα 4.1**). Στο πλαίσιο αυτό, μία χρονογραμμή λειτουργεί ως κεντρικός άξονας, επιτρέποντας στον χρήστη να εξερευνήσει τα ιστορικά γεγονότα με χρονολογική σειρά, ενώ ταυτόχρονα συνδέεται με επιμέρους θεματικές ενότητες. Παράλληλα, ένας διαδραστικός χάρτης αποτυπώνει τοπογραφικά τα σημεία μνήμης, μνημεία, συναγωγές, κτήρια και άλλα σημαντικά τοπόσημα της κοινότητας. Η χρήση γεωχωρικών δεδομένων καθιστά τη μνήμη χωρικά προσδιορίσιμη, επιτρέποντας στον επισκέπτη να συσχετίσει τον χώρο με την ιστορική αφήγηση. Η αφήγηση εμπλουτίζεται περαιτέρω μέσω καρτών που περιλαμβάνουν βιογραφίες και προσωπικότητες, οι οποίες παρέχουν σύντομα αλλά περιεκτικά κείμενα και οπτικό υλικό. Έτσι, οι χρήστες έχουν τη δυνατότητα να προσεγγίσουν την ιστορία προσωποκεντρικά, κατανοώντας την ανθρώπινη διάσταση πίσω από τα ιστορικά δεδομένα. Επιπλέον, η ενσωμάτωση ενός παιχνιδιού γνώσεων (κουίζ) ενισχύει τη συμμετοχικότητα και μετατρέπει την πλοήγηση σε βιωματική μαθησιακή εμπειρία, καθιστώντας τον ιστοτόπο ταυτόχρονα εργαλείο ενημέρωσης και εκπαίδευσης. Συνολικά, η μεθοδολογία που ακολουθείται δεν περιορίζεται στην τεχνική ανάπτυξη, αλλά επιδιώκει να μετατρέψει την ιστορική πληροφορία σε δυναμική, διαδραστική αφήγηση. Η σύνθεση της τεχνολογίας με τη μνήμη αναδεικνύει την εβραϊκή κληρονομιά της Θεσσαλονίκης, προσφέροντας στο κοινό ένα εργαλείο κατανόησης, εκπαίδευσης και διατήρησης της ιστορικής ταυτότητας.

ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΗΣ ΕΒΡΑΪΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΜΕ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΠΡΟΗΓΜΕΝΩΝ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ

Διάγραμμα 4.1: Δομή και στόχοι ιστοσελίδας

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

4.4: Πολυπλοκότητα προβλήματος

Διάγραμμα 4.2: Αποτύπωση πολυπλοκότητας μελέτης

Η ανάπτυξη ενός διαδραστικού ιστοτόπου που αποσκοπεί στην ψηφιακή ανάδειξη της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης δεν συνιστά απλώς ένα τεχνικό έργο, αλλά ένα διεπιστημονικό εγχείρημα που συνδυάζει ιστορική έρευνα, πολιτιστική μνήμη, τεχνολογικές εφαρμογές και ανθρωποκεντρικό σχεδιασμό εμπειριών. Η πολυπλοκότητα του προβλήματος διαμορφώνεται από την ανάγκη να γεφυρωθούν τρεις βασικές διαστάσεις, η ιστορική, η εκπαιδευτική και η ψηφιακή (**Διάγραμμα 4.2**). Η αποτύπωση της ιστορίας της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης μέσα από έναν ψηφιακό χώρο απαιτεί συστηματική συλλογή, επιμέλεια και επεξεργασία δεδομένων από ιστορικά αρχεία, μαρτυρίες, φωτογραφίες και χάρτες, σφαιρική προσέγγιση ιστορικών γεγονότων, κοινωνικών δυναμικών και βιογραφικών στοιχείων σε ένα ενιαίο αφήγημα, σεβασμό απέναντι στο συλλογικό τραύμα που φέρει η μνήμη του Ολοκαυτώματος, αποφεύγοντας τόσο την υπεραπλοστέυση όσο και τον εντυπωσιασμό. Όπως τονίζει η Aleida Assmann, «η πολιτιστική μνήμη δεν είναι απλώς αποθήκη παρελθοντικών γεγονότων, είναι μια διαδικασία επιλογής, ερμηνείας και επανενεργοποίησης» (Assmann, 2011). Ο ιστότοπος, επομένως, δεν περιορίζεται στη συγκέντρωση πληροφοριών, αλλά λειτουργεί ως δυναμικός χώρος ανασυγκρότησης ταυτότητας. Η εκπαίδευση γύρω από το Ολοκαύτωμα απαιτεί όχι μόνο την παράθεση γεγονότων, αλλά και την κατανόηση των ανθρώπινων, κοινωνικών και ιστορικών διαστάσεων. Μια ιστοσελίδα που αξιοποιεί ψηφιακές εφαρμογές μπορεί να προσφέρει ενεργητική μάθηση, προσεγγίζοντας το τραύμα και τη μνήμη με

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

τρόπο συμμετοχικό και βιωματικό. Η ιστοσελίδα δεν περιορίζεται στην παροχή πληροφοριών, αλλά δημιουργεί ένα διδακτικό περιβάλλον, όπου η γνώση εσωτερικεύεται μέσα από την εμπειρία. Το Ολοκαύτωμα δεν είναι μόνο ιστορικό γεγονός, αλλά και τραύμα της ανθρωπότητας. Ο βιωματικός τρόπος διδασκαλίας ενισχύει την κοινωνική ευαισθησία, ενώ ταυτόχρονα προσφέρει επιχειρήματα για την πρόληψη του αντισημιτισμού και της διάκρισης. Η πλατφόρμα μετατρέπει την ιστορία σε ζωντανή εμπειρία, όπου η γνώση, η μνήμη και η ενσυναίσθηση συνυπάρχουν. Η ψηφιακότητα λειτουργεί ως γέφυρα μεταξύ ιστορικής γνώσης και προσωπικής εμπειρίας, διασφαλίζοντας ότι η συλλογική μνήμη παραμένει ζωντανή και ενεργή.

4.5: Συμπεράσματα

Η ανάδειξη της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης μέσω ενός διαδραστικού ιστοτόπου συμβάλλει στην προστασία της συλλογικής μνήμης και στη διάχυση της ιστορίας στο ευρύ κοινό. Μέσα από τη σύνθεση θεωρητικών προσεγγίσεων με σύγχρονες ψηφιακές τεχνολογίες, η εργασία αυτή μετατρέπει την ιστορία από στατική πληροφορία σε ζωντανή, βιωματική εμπειρία. Ο ιστοτόπος δεν αποτελεί απλώς αποθετήριο δεδομένων, αλλά ένα διαδραστικό περιβάλλον μάθησης που ενισχύει τη σχέση του χρήστη με το παρελθόν. Παράλληλα, η εργασία αναδεικνύει τη σημασία της ψηφιακής τεκμηρίωσης ως στρατηγικής για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, αποδεικνύοντας ότι η μνήμη, όταν συνδυάζεται με την τεχνολογία, μπορεί να παραμείνει ζωντανή, προσβάσιμη και επίκαιρη. Η πολυπλοκότητα του εγχειρήματος δεν είναι εμπόδιο, αλλά προστιθέμενη αξία. Ο συνδυασμός ιστορικής αυθεντικότητας, εκπαιδευτικής διαδραστικότητας και τεχνολογικής καινοτομίας δημιουργεί έναν ολοκληρωμένο χώρο μνήμης, όπου το παρελθόν αναπαρίσταται διαδραστικά και βιωματικά, διασφαλίζοντας ότι η ιστορία της εβραϊκής κοινότητας Θεσσαλονίκης παραμένει ζωντανή.

4.6: Βιβλιογραφία

- Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης. (χ.χ.). Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης. Ανακτήθηκε 4 Φεβρουάριος 2025, από <http://www.jmth.gr/>
- Μπενβενίστε, Ρ. (2014). Αυτοί που επέζησαν. Πόλις.
- Μπουρούτης, Α. (2023). Οι εβραϊκές παρουσίες. Αλεξάνδρεια.
- Μπούσχοτεν, Ρ. Β., Δαλκαβούκης, Β., & Καλλιμοπούλου, Ε. (Επιμ.). (2021). Προφορική ιστορία και αντι-αρχαία: Φωνές, εικόνες και τόποι. Ένωση Προφορικής Ιστορίας / Εργαστήριο Κοινωνικής Ανθρωπολογίας Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.
- Τατσώνας, Σ. (2021). Ναζισμός και Ολοκαύτωμα. Διδακτικές προσεγγίσεις στο μάθημα της ιστορίας [Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης]. https://repo.lib.duth.gr/jspui/bitstream/123456789/13857/1/TatsonasS_2021.pdf

Ξενόγλωσση

- Bauer, Y. (2001). A history of the Holocaust. New York, NY: Franklin Watts.
- Caruth, C. (1996). Unclaimed experience: Trauma, narrative, and history. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.
- German Federal Archives (1942). Bundesarchiv Bild 101I-168-0894-21A, Griechenland, Saloniki, Erfassung von Juden.
- Halbwachs, M. (1992). On Collective Memory (μτφ. στην αγγλική από L. A. Coser). Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Mazower, M. (Επιμ.). (2003). Μετά τον πόλεμο. Αλεξάνδρεια.
- Naar, D. (2018). Η Θεσσαλονίκη των Εβραίων: Ανάμεσα στην Οθωμανική αυτοκρατορία και την Νεότερη Ελλάδα. Αλεξάνδρεια.

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

- Portelli, A. (1991). The death of Luigi Trastulli, and other stories: form and meaning in oral history. State University of New York Press.
<http://archive.eclass.uth.gr/eclass/modules/document/file.php/SEAD427/Portelli%20What%20Makes%20Oral%20History%20Different.pdf>
- Yerushalmi, Y. H. (1982). Zakhor: Jewish History and Jewish Memory. Seattle, WA: University of Washington Press.

Πηγές

- Εικόνα 4.1 → German Federal Archives, 1942
- Διαγράμματα 4.2 & 4.3 → Δημιουργήθηκαν μέσω Canvas
- Βιβλιογραφική ανασκόπηση → Zotero

5: Η μοντελοποίηση της μνήμης και της βιωματικής εμπλοκής σε έναν ψηφιακό ιστότοπο πολιτιστικής περιήγησης

5.1: Εισαγωγή

Η παρούσα έρευνα διερευνά τη μοντελοποίηση της μνήμης, της απουσίας και της βιωματικής εμπλοκής σε έναν ψηφιακό ιστότοπο πολιτιστικής περιήγησης αφιερωμένο στην ιστορία της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης. Στόχος είναι η δημιουργία ενός πλαισίου όπου το ιστορικό νόημα αναδύεται μέσα από ενδεχομενική έκθεση σε θραύσματα μνήμης και ιστορικά ίχνη, υπερβαίνοντας τη γραμμική πλοήγηση και την απλή μετάδοση πληροφορίας. Η μελέτη συνδυάζει θεωρητική θεμελίωση, ποιοτική ανάλυση και ψηφιακή μοντελοποίηση, χρησιμοποιώντας εργαλεία όπως η UML, για την αναπαράσταση της μη γραμμικής και ενδεχομενικής φύσης της πολιτιστικής μνήμης.

5.2: Προσέγγιση έρευνας

Η παρούσα έρευνα αποτυπώνει ένα πλαίσιο μοντελοποίησης για την αναπαράσταση της μνήμης, της απουσίας και της βιωματικής ρήξης σε έναν ψηφιακό ιστότοπο πολιτιστικής περιήγησης αφιερωμένο στην ιστορία της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης. Η προσέγγιση ενσωματώνει διαδραστικές εφαρμογές και πολυμεσικά εργαλεία, αξιοποιώντας την ευελιξία του ψηφιακού περιβάλλοντος και την ενσωμάτωση εξωτερικών εφαρμογών, HTML, JavaScript και άλλων δυναμικών στοιχείων, με στόχο τη μετατροπή του ιστοτόπου σε έναν κόμβο ιστορικής μνήμης που αρθρώνεται γύρω από την έννοια της απώλειας και του τραύματος. Αντί για γραμμική πλοήγηση ή απλή μετάδοση πληροφορίας, ο ιστότοπος εννοιολογείται ως χωρικά εντοπισμένο βιωματικό πλαίσιο, όπου το ιστορικό νόημα αναδύεται μέσα από ενδεχομενική έκθεση σε θραύσματα μνήμης και ιστορικά στοιχεία. Αντλώντας από τη θεωρία του Walter Benjamin για την ιστορία, τον κατακερματισμό και την ασυνέχεια, η έρευνα προσεγγίζει τη ρήξη όχι ως αποτυχία αφηγηματικής συνέχειας αλλά ως θεμελιώδη συνθήκη της ιστορικής εμπειρίας. Η Ενοποιημένη Γλώσσα Μοντελοποίησης (UML) χρησιμοποιείται ως εργαλείο υψηλού επιπέδου εννοιολογικής αφαίρεσης, για να αποτυπωθεί αυτή η βιωματική λογική χωρίς να περιορίζεται σε τεχνική υλοποίηση.

Η ψηφιακή διαμεσολάβηση της πολιτιστικής μνήμης σε ψηφιακά περιβάλλοντα αποτελεί σύνθετο ζήτημα στη σύγχρονη έρευνα των ψηφιακών ανθρωπιστικών επιστημών και της αλληλεπίδρασης ανθρώπου-υπολογιστή. Τα ψηφιακά στοιχεία και οι διαδραστικές εφαρμογές καθιστούν δυνατή την ενεργή συμμετοχή, την οπτικοποίηση σύνθετων διαδικασιών και την ποικιλία διαδρομών εξερεύνησης, ενισχύοντας την κατανόηση, την κριτική σκέψη και τη σύνδεση του χρήστη με το ιστορικό περιεχόμενο. Ο ιστότοπος αντιμετωπίζεται ως βιωματικό ψηφιακό τεχνούργημα, όπου η έκθεση στη μνήμη, τη σιωπή και την απουσία είναι δυναμική, μη γραμμική και ενδεχομενική. Η θεωρητική θεμελίωση αντλεί από τη σκέψη του Benjamin σχετικά με τη ρήξη και τα ιστορικά θραύσματα, ενώ ο στόχος της έρευνας είναι η ανάπτυξη ενός εννοιολογικού πλαισίου που μετασχηματίζει αυτές τις θεωρητικές έννοιες σε σχεδιαστικές δομές και συστημική λογική.

5.3: Εννοιολογική, λειτουργική και βιωματική μοντελοποίηση

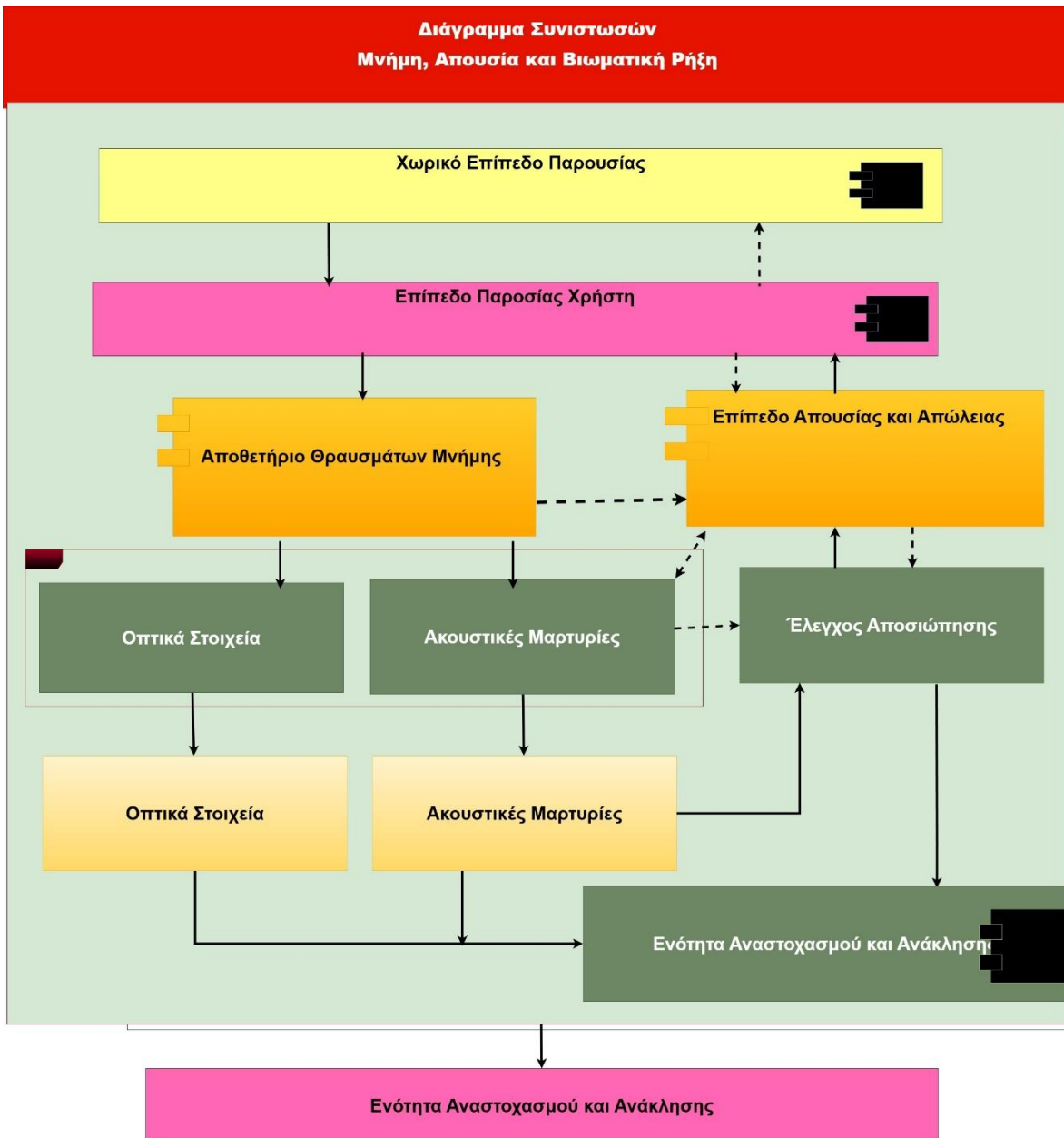
Το Διάγραμμα Περιπτώσεων Χρήσης (Use Case Diagram) αποτελεί κεντρικό αναλυτικό στοιχείο της έρευνας, καθώς μεταφράζει τις θεωρητικές παραδοχές σε δομημένη αναπαράσταση βιωματικών συνθηκών και όχι λειτουργικών ενεργειών του συστήματος. Δεν μοντελοποιεί τη χρήση του ιστοτόπου ως ακολουθία στόχων ή εργασιών, αλλά ως μη γραμμική διαδικασία χωρικής παρουσίας και πιθανής έκθεσης σε ιστορικά ίχνη. Στο κέντρο του διαγράμματος βρίσκεται ένας μοναδικός χρήστης, ο Επισκέπτης, ο οποίος ορίζεται όχι ως χρήστης εφαρμογής αλλά ως υποκείμενο σωματικά και γνωστικά ενταγμένο στον αστικό χώρο (**Διάγραμμα 5.1**). Η είσοδος στον χώρο, η κίνηση χωρίς

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

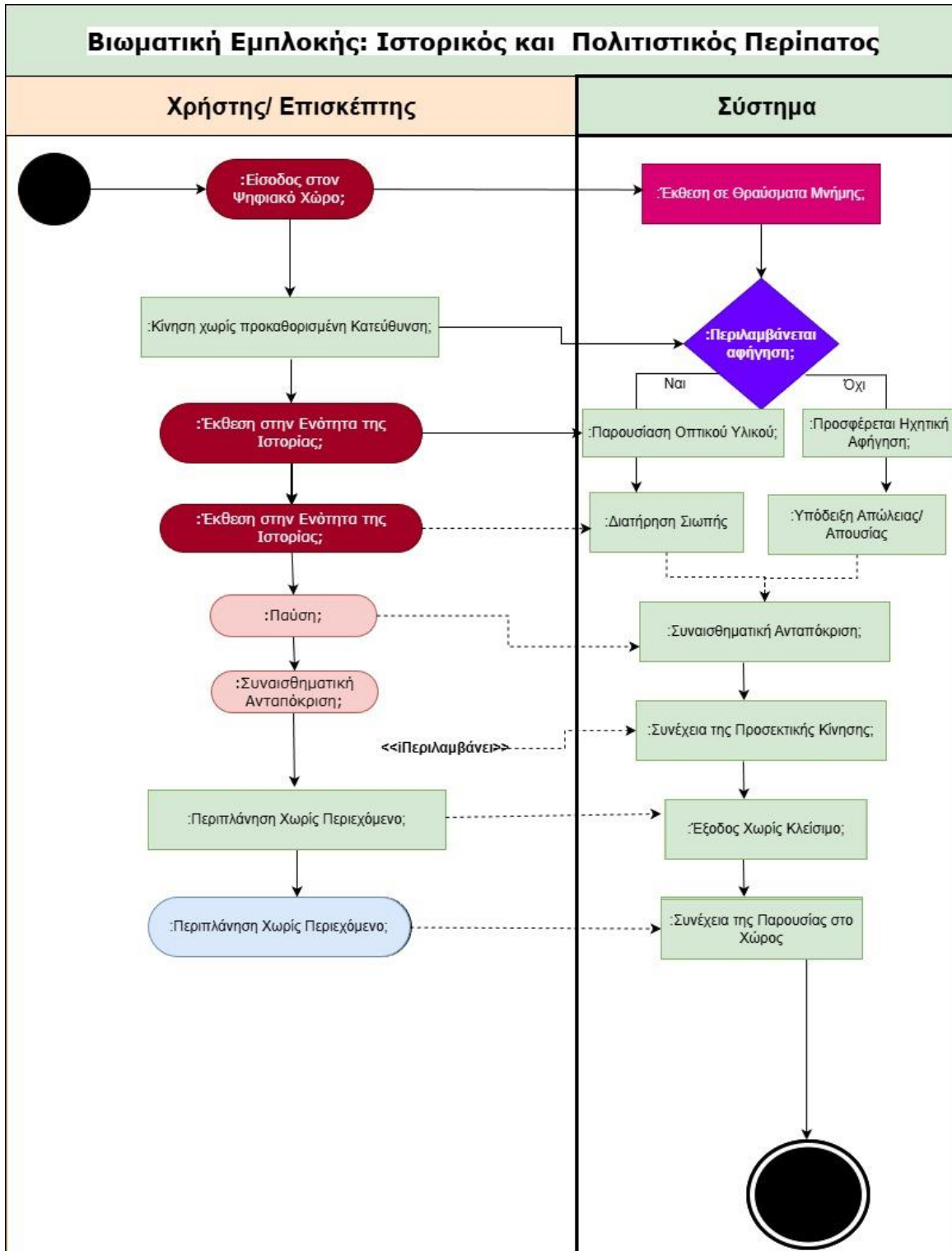
προκαθορισμένη διαδρομή και η πιθανή συνάντηση με ίχνη ιστορίας αποτυπώνονται ως μη εγγυημένες καταστάσεις. Από το σημείο αυτό, η εμπειρία μπορεί να οδηγήσει είτε σε έκθεση σε θραύσμα μνήμης είτε σε αντιπαράθεση με την απουσία και τη σιωπή. Και οι δύο εκβάσεις θεωρούνται ισότιμες. Η απόσυρση από την εμπειρία αποδίδεται ως θεμιτή και ολοκληρωμένη κατάληξη. Το διάγραμμα αυτό αναδιαμορφώνει ριζικά τη λογική της αλληλεπίδρασης, ενσωματώνοντας τη διακοπή, την αβεβαιότητα και τη μη ολοκλήρωση ως συστατικά στοιχεία της εμπειρίας, σε πλήρη συνάφεια με τη σύλληψη της ιστορίας του Walter Benjamin. Το Διάγραμμα Συνιστώσων (Component Diagram) αποτυπώνει την εννοιολογική και αρχιτεκτονική οργάνωση του ιστότοπου σε επίπεδο συστατικών στοιχείων. Δεν περιγράφει τεχνικές υπηρεσίες, αλλά τη δομική ενσωμάτωση της μνήμης, της απουσίας και της σιωπής. Η χωρική παρουσία και η παρουσία του επισκέπτη αποτελούν διακριτά επίπεδα, ενώ η μνήμη και η απουσία εμφανίζονται ως παράλληλες και όχι ιεραρχικές συνιστώσες. Η σιωπή δεν αντιμετωπίζεται ως έλλειμμα αλλά ως ενεργή λειτουργία του συστήματος, η οποία αναστέλλει την αφήγηση και σηματοδοτεί την ιστορική απώλεια. Όλες οι εκβάσεις συγκλίνουν στη δυνατότητα στοχασμού και απόσυρσης, ενσωματώνοντας την ηθική άρνηση της ψευδούς πληρότητας. **(Διάγραμμα 5.2)**. Το Διάγραμμα Δραστηριοτήτων (Activity Diagram) μοντελοποιεί τη χρονική και βιωματική εξέλιξη της εμπειρίας. Η ροή δεν είναι γραμμική ούτε προσανατολισμένη στην ολοκλήρωση. Οι συναντήσεις με μνήμη ή σιωπή είναι ενδεχόμενες, ενώ η έξοδος χωρίς επίλυση αποτελεί αναμενόμενη κατάληξη. Η διάκριση μεταξύ επισκέπτη και συστήματος αναδεικνύει τη διαφορά ανάμεσα στη βιωματική παρουσία και στη συστημική απόκριση. Η σιωπή και η παύση ενσωματώνονται ως έγκυρες καταστάσεις, ευθυγραμμίζοντας τον σχεδιασμό με την αντίληψη της ιστορίας ως μη αφηγηματικά ολοκληρώσιμης **(Διάγραμμα 5.3)**.

Διάγραμμα 5.1: Διάγραμμα Περιπτώσεων Χρήσης

Διάγραμμα 5.2: Διάγραμμα Συνιστωσών

Διάγραμμα 5.3: Διάγραμμα Δραστηριοτήτων

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

5.4: Συμπεράσματα

Η έρευνα κατέδειξε ότι η απουσία, η σιωπή και η απώλεια μπορούν να μοντελοποιηθούν ως έγκυρες και σκόπιμες καταστάσεις ενός ψηφιακού συστήματος. Η UML, όταν χρησιμοποιείται εννοιολογικά και όχι ως εργαλείο, αποδεικνύεται ικανή να ενσωματώσει τη ρήξη, την ασυνέχεια και την αναστολή ως βασικές αρχές σχεδιασμού. Η προσέγγιση αυτή αμφισβητεί κυρίως παραδείγματα γραμμικής πλοήγησης και πληρότητας περιεχομένου και προσφέρει ένα εναλλακτικό μοντέλο ψηφιακής πολιτιστικής μνήμης, κατάλληλο για ιστορικά περιεχόμενα που πραγματεύονται την απώλεια και το τραύμα. Μελλοντική έρευνα μπορεί να επεκτείνει το πλαίσιο αυτό σε άλλα πεδία πολιτιστικής μνήμης, καθώς και σε εμπειρικές μελέτες χρηστών.

5.5: Βιβλιογραφία

Ξενόγλωση

- Benjamin, W.: On the concept of history. In: Selected Writings, Vol. 4. Harvard University Press, Cambridge, MA (2003).
- Benjamin, W.: Theses on the philosophy of history. In: Illuminations. Schocken Books, New York (1968).
- Brambilla, M., Cabot, J., Wimmer, M.: Model-Driven Software Engineering in Practice. 2nd edn. Morgan & Claypool, San Rafael (2017)
- Cui, H., Wu, J.: Virtual exhibitions of cultural heritage: Research landscape and future directions. *Applied Sciences* 15(22), 12287 (2025).
- Emery, S.: Cultural play at a distance: Post-COVID serious heritage. *Heritage* 8(7), 262 (2025).
- Fowler, M.: UML Distilled: A Brief Guide to the Standard Object Modeling Language. 3rd edn. Addison-Wesley, Boston (2018).
- Karagiannis, D., Mayr, H.C.: Domain-Specific Modeling Languages: Concepts, Methods and Tools. Springer, Heidelberg (2016).
- Langen, T., Falk, K., & Muller, G.: Conceptual Modeling for Understanding and Communicating Complexity During Human Systems Integration in Manned–Unmanned Systems: A Case Study. *Systems*, 13(3), 143, (2025).
- Lian, Y., Xie, J.: The evolution of digital cultural heritage research: Identifying key trends, hotspots, and challenges through bibliometric analysis. *Sustainability* 16(16), 7125 (2024).
- Liarokapis, F., Shehade, M., Aristidou, A., Chrysanthou, Y. (eds.): Interactive Media for Cultural Heritage. Springer Series on Cultural Computing. Springer, Cham (2025).
- Martusciello, F., Muccini, H., Bucchiarone, A.: A reference architecture for gamified cultural heritage applications leveraging generative AI and augmented reality. *arXiv preprint arXiv:2506.04090* (2025).
- Messinas, E.: Preservation of synagogues in Greece: Using digital tools to represent lost heritage. *Heritage* 8(6), 211 (2025).
- Rumpe, Bernhard. Modeling with UML. Vol. 98. Cham: Springer, 2016.
- Tamim, Z.H.: Exploring equitable opportunities and cultural preservation through immersive interactive experiences. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*, Elsevier (2025).
- Vardoulakis, D.: Historiography and remembrance: On Walter Benjamin's concept of *Eingedenken*. *Religions* 10(1), 40 (2019).

Πηγές

- Διαγράμματα 5.1, 5.2 & 5.3. → Δημιουργήθηκαν μέσω Drawio
- Βιβλιογραφική ανασκόπηση → Zotero

6: Υλοποίηση και παρουσίαση ιστοσελίδας και διαδραστικών εφαρμογών

6.1: Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζεται η πλατφόρμα που υλοποιήθηκε στο πλαίσιο της διπλωματικής εργασίας, καθώς και οι συμπληρωματικές εφαρμογές που χρησιμοποιήθηκαν για την απαιτούμενη διάδραση του χρήστη. Στην ενότητα 6.2 εξετάζεται η συμβολή των ψηφιακών εφαρμογών στην εκπαίδευση και η χρησιμότητά τους στη διαδικασία μάθησης, στην ενότητα 6.3 περιγράφεται η διαδικασία ανάπτυξης της πλατφόρμας και των παράπλευρων εφαρμογών που απαιτήθηκαν για την υλοποίηση των διαδραστικών παιχνιδιών, καθώς και οι λόγοι επιλογής τους, ενώ στην ενότητα 6.4 παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο ο χρήστης μπορεί να περιηγηθεί στην πλατφόρμα και να αξιοποιήσει τα διαθέσιμα εργαλεία. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την ενότητα 6.5, η οποία περιλαμβάνει τα συμπεράσματα.

6.2: Ψηφιακά παιχνίδια, διαδραστικές εφαρμογές και ιστορική γνώση

Η αξιοποίηση ψηφιακών παιχνιδιών και διαδραστικών εφαρμογών στη διδασκαλία και μελέτη της ιστορίας έχει αναδειχθεί ως μία από τις πιο δυναμικές προσεγγίσεις της σύγχρονης εκπαιδευτικής πρακτικής. Η ελληνική και διεθνής βιβλιογραφία επισημαίνει ότι η ενεργή αλληλεπίδραση με το περιεχόμενο ενισχύει τη μάθηση, καθώς οι χρήστες, ανεξαρτήτως ηλικίας, εμπλέκονται άμεσα στη διερεύνηση και κατανόηση ιστορικών γεγονότων (Κόμης, 2004· Δημητρίου, 2021). Μέσα από τη χρήση παιχνιδιών, κουίζ, χαρτών και εικονικών αναπαραστάσεων, η ιστορική γνώση δεν παρουσιάζεται ως στατικό κείμενο, αλλά ως εμπειρία που απαιτεί από τον χρήστη να λάβει ενεργό ρόλο, να αποφασίσει και να συνδέσει πληροφορίες. Για τους μαθητές, η διαδραστικότητα και ο πολυτροπικός χαρακτήρας των ψηφιακών παιχνιδιών διευκολύνουν την κατανόηση σύνθετων εννοιών, ενισχύουν τη μνήμη και αυξάνουν το ενδιαφέρον τους για το μάθημα της ιστορίας (Αντωνάκης, 2020). Η χρήση οπτικών, χωρικών και αφηγηματικών στοιχείων βοηθά στην καλλιέργεια ιστορικών δεξιοτήτων, όπως η αιτιολόγηση, η πολλαπλή οπτική και η αναγνώριση σχέσεων ανάμεσα σε γεγονότα και τόπους, ενώ η αξιοποίηση ψηφιακών αφηγήσεων ενισχύει την κατανόηση των ιστορικών εξελίξεων μέσα από σενάρια που προσομοιώνουν πραγματικές συνθήκες και επιτρέπουν στον χρήστη να κατανοήσει τις συνέπειες διαφορετικών επιλογών (Σπαθόπουλος, 2022). Παράλληλα, η χρήση ψηφιακών παιχνιδιών έχει αποδειχθεί εξίσου σημαντική για τους ενήλικες, οι οποίοι αφομοιώνουν καλύτερα ιστορικές γνώσεις με διαδραστικό, βιωματικό και στοχαστικό τρόπο. Η μάθηση ενηλίκων στηρίζεται στην εσωτερική κινητοποίηση, στην ανάγκη για προσωπική νοηματοδότηση και στη σύνδεση των νέων πληροφοριών με προηγούμενες εμπειρίες (Κόκκος, 2008). Οι ψηφιακές εφαρμογές και τα παιχνίδια ανταποκρίνονται σε αυτές τις ανάγκες, προσφέροντας ευελιξία, αυτόνομη εξερεύνηση και άμεση ανατροφοδότηση. Επιπλέον, τα ψηφιακά μαθησιακά περιβάλλοντα μπορούν να δημιουργήσουν συνθήκες που ευνοούν τον μετασχηματισμό της σκέψης, δίνοντας στον ενήλικα τη δυνατότητα να αναθεωρήσει προϋπάρχουσες αντιλήψεις και να επαναδιαπραγματευτεί τη σχέση του με το παρελθόν μέσα από ενεργητικές, βιωματικές εμπειρίες (Καστανά, 2023). Η δυναμική αυτή ενισχύεται από την ανάπτυξη «ιστορικής ενσυναίσθησης», καθώς τα ψηφιακά περιβάλλοντα καθιστούν ορατές τις προοπτικές και τις εμπειρίες διαφορετικών κοινωνικών ομάδων. Έρευνες δείχνουν ότι τόσο οι ενήλικες όσο και οι μαθητές αναπτύσσουν ενσυναίσθηση, ιστορική κατανόηση και αυξημένο ενδιαφέρον όταν εκτίθενται σε προσομοιώσεις και εικονικά περιβάλλοντα που τους επιτρέπουν να βιώσουν ιστορικές συνθήκες (Κωστάκης, 2004· Wilson, 2003). Εργαλεία όπως διαδραστικοί χάρτες, κουίζ και ασκήσεις αντιστοίχισης συμβάλλουν στη δημιουργία ενός μαθησιακού πλαισίου όπου ο χρήστης οργανώνει πληροφορίες, εξερευνά δεδομένα και αφομοιώνει τη γνώση ενεργητικά και όχι παθητικά (Ράπτης & Ράπτη, 2013).

Παράλληλα, η συνδυαστική χρήση χαρτογραφικών και αφηγηματικών στοιχείων επιτρέπει τη σύνδεση της ιστορικής πληροφορίας με τον χώρο, γεγονός που ενισχύει την κατανόηση της ιστορικής συνέχειας και των χωρικών μετασχηματισμών.

Συνολικά, τα ψηφιακά παιχνίδια και οι διαδραστικές εφαρμογές αποτελούν ισχυρά εργαλεία ιστορικής εκπαίδευσης για όλες τις ηλικίες. Συνδυάζουν την ελκυστικότητα της τεχνολογίας με παιδαγωγικές αρχές που ενισχύουν την κατανόηση, την κριτική σκέψη και τη σύνδεση του χρήστη με το ιστορικό περιεχόμενο. Η δυνατότητά τους να ενεργοποιούν τη συμμετοχή, να οπτικοποιούν σύνθετες διαδικασίες και να επιτρέπουν διαφορετικές πορείες εξερεύνησης τα καθιστά ιδιαίτερα χρήσιμα για θέματα τοπικής ιστορίας ή πολιτισμικής μνήμης, όπως η ιστορία της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης, όπου η κατανόηση του παρελθόντος απαιτεί συνδυασμό γνώσης, ευαισθησίας και χωρικής επίγνωσης. Ως εκ τούτου, οι διαδραστικές ψηφιακές εφαρμογές δεν αποτελούν απλώς τεχνολογικά εργαλεία, αλλά ουσιαστικά παιδαγωγικά μέσα που ενισχύουν τη μνήμη, την ταύτιση και την ιστορική επίγνωση.

6.3: Υλοποίηση ιστοσελίδας και παράλληλων εφαρμογών

Στην παρούσα μελέτη επιλέχθηκε η διαδικτυακή πλατφόρμα δημιουργίας ιστοσελίδων «Wix», προκειμένου να στεγαστούν μία σειρά από διαδραστικές εφαρμογές και πολυμεσικά εργαλεία που υποστηρίζουν την παρουσίαση της ιστορίας της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης. Η επιλογή του «Wix» βασίστηκε στην ευελξία του ως περιβάλλον σχεδιασμού, καθώς προσφέρει δυνατότητες δημιουργίας ολοκληρωμένων ψηφιακών εμπειριών χωρίς την απαίτηση εξειδικευμένων γνώσεων προγραμματισμού. Παράλληλα, η πλατφόρμα επιτρέπει την ενσωμάτωση εξωτερικών εφαρμογών, HTML και JavaScript κώδικα, γεγονός που καθιστά δυνατή τη λειτουργία δυναμικών στοιχείων. Έτσι, η ιστοσελίδα μετατρέπεται σε ένα ενιαίο περιβάλλον μάθησης, στο οποίο συνδυάζονται διαφορετικοί τύποι ψηφιακού περιεχομένου.

Εικόνα 6.1: Διαμόρφωση ερωτοαπαντήσεων του κουίζ στο «WordWall»

Για τη δημιουργία του κουίζ γνώσεων αξιοποιήθηκε η διαδικτυακή εφαρμογή «Wordwall», μια απλή και δωρεάν πλατφόρμα που επιτρέπει την εύκολη κατασκευή διαδραστικών εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων. Η εφαρμογή δίνει τη δυνατότητα εισαγωγής ερωτήσεων, επιλογών απάντησης και συνοδευτικών εικόνων, διαμορφώνοντας έτσι ένα ολοκληρωμένο εργαλείο αξιολόγησης της γνώσης του χρήστη. Η διαδικασία κατασκευής είναι ιδιαίτερα άμεση, καθώς κάθε ερώτηση δημιουργείται μέσα

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

από ένα προκαθορισμένο και εύχρηστο περιβάλλον εισαγωγής περιεχομένου (**Εικόνα 6.1**). Το κουίζ που σχεδιάστηκε για τις ανάγκες της εργασίας αποτελείται από είκοσι ερωτήσεις. Η πλατφόρμα, ωστόσο, δεν υποστηρίζει την εμφάνιση των ερωτήσεων σε διαφορετική σειρά ούτε τη δημιουργία τράπεζας ερωτήσεων από την οποία να αντλούνται εναλλακτικά σύνολα κάθε φορά. Ο παίκτης καλείται σε κάθε ερώτηση να επιλέξει τη σωστή απάντηση ανάμεσα σε τρεις διαθέσιμες επιλογές, ενώ η ανατροφοδότηση είναι άμεση, καθώς σε περίπτωση λανθασμένης επιλογής εμφανίζεται αμέσως η σωστή απάντηση, χωρίς όμως να παρέχεται η δυνατότητα επεξηγηματικού σχολίου. Παρά τους περιορισμούς αυτούς, το Wordwall προσφέρει χρήσιμες λειτουργίες, όπως καταγραφή του τελικού σκορ, χρονομέτρηση και αποθήκευση του ονόματος του παίκτη, ενισχύοντας την αίσθηση προσωπικής επίδοσης και την αλληλεπίδραση με τη δραστηριότητα. Ο χρήστης μπορεί να επαναλάβει το κουίζ όσες φορές επιθυμεί, βελτιώνοντας σταδιακά τόσο τις γνώσεις του όσο και το σκορ του. Για λόγους αισθητικής συνοχής με το περιβάλλον της ιστοσελίδας και το συνολικό θεματικό πλαίσιο της εργασίας, επιλέχθηκε ως οπτικό θέμα του κουίζ η «παλιά βιβλιοθήκη». Η επιλογή αυτή προσδίδει μια αίσθηση ιστορικότητας και συνδέει οπτικά τη δραστηριότητα με το γνωστικό αντικείμενο της ψηφιακής εφαρμογής (**Εικόνα 6.2**). Ως αποτέλεσμα, το κουίζ δεν λειτουργεί μόνο ως μέσο ελέγχου γνώσης, αλλά ενσωματώνεται οργανικά στην ψηφιακή εμπειρία του χρήστη, συμβάλλοντας στην πληρέστερη κατανόηση του περιεχομένου. Το κουίζ έχει προστεθεί στην ιστοσελίδα με κώδικα embed, δηλαδή μια μικρή HTML εντολή τύπου <iframe>, σε μια κρυφή σελίδα του Wix. Ο χρήστης αποκτά πρόσβαση σε αυτή τη σελίδα πατώντας στην αρχική το κουμπί « Πάίξε το κουίζ και δοκίμασε τις γνώσεις σου ».

Εικόνα 6.2: Κουίζ γνώσεων μέσω «WordWall»

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

```

const #btnBack $.hide();
$w("#btnBack").hide();

// Πλαίσιο 2 (17ος, 19ος) με εικόνας
$w("#infoBox1").hide();
$w("#btnBack1").hide();
$w("#btnBack2").hide();

/**
 * ΔΕΔΟΜΕΝΑ
 */
const eventsPlain = {
  "1492": {
    title: "1492: Διάταγμα της Αλάμπρας",
    text: "Η εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης απέκτησε ιδιαίτερη βαρύτητα έπειτα από το 1492, όταν οι Σεφαραδίτες εκδιώχθηκαν από την Ισπανία, με διάταγμα του Φερδινάνδου της Αραγωνίας και Ισαβέλλης της Καστίλης."
  },
  "16th": {
    title: "16ος αιώνας: Θεσσαλονίκη, η μητέρα του Ισραήλ",
    text: "Κατά τον 16ο αιώνα, η Θεσσαλονίκη αναδείχθηκε σε κορυφαίο εβραϊκό κέντρο της Ευρώπης, προσελκύοντας διαγμένους Εβραίους από όλη την ήπειρο. Η πόλη εξελίχθηκε σε σημαντικό εμπορικό κέντρο."
  },
  "18th": {
    title: "18ος αιώνας: Οικονομικές μεταβολές",
    text: "Τον 18ο αιώνα, με την παρακμή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η οικονομική κατάσταση της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης επιδεινώθηκε, ενώ οι Γάλλοι έμποροι κέρδιζαν τον έλεγχο της αγοράς."
  }
};

const eventsRich = {
  "17th": {
    title: "17ος αιώνας: Η Σαμπάταϊ Ζεβί και η κοινότητα των Ντονιέ",
    text: "Στις αρχές του 17ου αιώνα η Θεσσαλονίκη και υπέφερε από επιδημίες και πυρκαγιές, εξακολουθούσε να έχει μια ακμαία εβραϊκή κοινότητα με περίπου 30.000 άτομα, το ήμισυ του πληθυσμού της πόλης. Η Σαμπάταϊ Ζεβί (1626-1676) ήταν ένας εβραϊκός ηγέτης που προσπάθησε να δημιουργήσει μια παγκόσμια εβραϊκή κοινότητα.",
    image: "https://static.wixstatic.com/media/ef50b4_5d1ff7a7be1445ca8d861438c388c144~mv2.jpg",
    imageDesc: "Sabbatai Zevi - Austrian National Library, Austria - Public Domain."
  },
  "19th": {
    title: "19ος αιώνας: Ευρωπαϊκές επιρροές",
    text: "Προς το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, η Θεσσαλονίκη γνώρισε σημαντική οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη. Η κατασκευή νέου λιμανιού (1889) ενίσχυσε το εμπόριο, ενώ η εισροή ευρωπαϊκών επενδύσεων οδήγησε στην ανάπτυξη της πόλης.",
    image: "https://static.wixstatic.com/media/ef50b4_5d9fc7b845c7488c973450834cec8a3d~mv2.jpg",
    imageDesc: "Newspaper - Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδος, Greece - In Copyright - Educational Use Permitted."
  }
};

/**
 * ΣΥΝΑΡΤΗΣΕΙΣ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ
 */
function showPlain(yearKey) {
  const e = eventsPlain[yearKey];
  $w("#infoTitle").text = e.title;
  $w("#infoText").text = e.text;
  $w("#infoBox").show("fade");
  $w("#btnBack").show();
}

```

Εικόνα 6.3: Διεπαφή Dev Mode στο Wix, ορισμός αναγνωριστικού κουμπιών (ID) και καθορισμός των αντίστοιχων κειμένων για κάθε χρονολογία

Για την ανάπτυξη της διαδραστικής ενότητας που παρουσιάζει την ιστορική εξέλιξη της εβραϊκής κοινότητας, αξιοποιήθηκε το «Dev Mode» της πλατφόρμας Wix, το οποίο δίνει τη δυνατότητα χρήσης JavaScript για την υλοποίηση πιο σύνθετων μηχανισμών αλληλεπίδρασης. Η χρήση του συγκεκριμένου εργαλείου κρίθηκε απαραίτητη, καθώς ο στόχος ήταν η δημιουργία μιας χρονολογικής δομής στην οποία το περιεχόμενο μεταβάλλεται δυναμικά ανάλογα με την επιλογή του χρήστη. Η διαδικασία ξεκίνησε με την εισαγωγή των οπτικών στοιχείων, όπως εικονίδια, τίτλοι και πλαίσια κειμένου. Αφού τοποθετήθηκαν στη σελίδα, κάθε κουμπί απέκτησε ένα μοναδικό όνομα μέσα από το Dev Mode, ώστε να μπορεί να εντοπιστεί από τον κώδικα και να συνδεθεί με το αντίστοιχο περιεχόμενο (**Εικόνα 6.3**). Στο επόμενο στάδιο δημιουργήθηκε μια δομή δεδομένων, η οποία οργανώνει το ιστορικό υλικό ανά χρονολογία ή αιώνα. Για κάθε στοιχείο αποθηκεύονται ο τίτλος, το κυρίως κείμενο και όπου απαιτείται η αντίστοιχη εικόνα. Η δομή αυτή λειτουργεί σαν «βάση δεδομένων» που τροφοδοτεί το γραφικό περιβάλλον της σελίδας. Όταν ο χρήστης επιλέγει μια χρονολογία, ο κώδικας αναζητά το αντίστοιχο αντικείμενο μέσα στη δομή αυτή και επιστρέφει τις πληροφορίες που πρέπει να εμφανιστούν. Ένα άλλο τμήμα του κώδικα είναι υπεύθυνο για την ενημέρωση της σελίδας. Εκεί καθορίζεται ποια πεδία του περιβάλλοντος θα αλλάζουν και με ποιον τρόπο (**Εικόνα 6.4**). Όταν ενεργοποιείται ένα κουμπί, η λειτουργία που διαχειρίζεται την προβολή του περιεχομένου αντικαθιστά τον τίτλο, το επεξηγηματικό κείμενο και τυχόν εικόνες με τα στοιχεία της χρονολογίας που επιλέχθηκε. Παράλληλα ενεργοποιείται και το πλαίσιο εμφάνισης των πληροφοριών, το οποίο μέχρι εκείνη τη στιγμή παραμένει κρυμμένο. Το αποτέλεσμα είναι μια ομαλή μετάβαση από το αρχικό επίπεδο επιλογών στην αναλυτική παρουσίαση των ιστορικών δεδομένων. Για να υποστηριχθεί η πλοήγηση, υλοποιήθηκε επιπλέον η λειτουργία ενός κουμπιού επιστροφής. Ο

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

κώδικας του συγκεκριμένου στοιχείου απενεργοποιεί το πληροφοριακό πλαίσιο και επαναφέρει την αρχική ομάδα κουμπιών, επιτρέποντας στον χρήστη να αποκτήσει εκ νέου εικόνα όλων των χρονολογιών και να επιλέξει μια άλλη. Με αυτόν τον τρόπο η πλοήγηση παραμένει άμεση και καθαρή, χωρίς να απαιτείται φόρτωση νέας σελίδας. Με τη χρήση του Dev Mode και του JavaScript, η ενότητα των χρονολογιών απέκτησε μια δυναμική λειτουργικότητα που δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί μόνο με τα έτοιμα εργαλεία της πλατφόρμας. Ο συνδυασμός οπτικών στοιχείων και στοχευμένου κώδικα δημιούργησε μια διαδραστική ιστορική απεικόνιση που εξυπηρετεί την εκπαιδευτική λογική της ιστοσελίδας και προσφέρει στον χρήστη μια οργανωμένη και κατανοητή πρόσβαση στο υλικό.

```
// Πρώτο timeline
$( '#btn1492' ).on( 'click', () => showPlain( "1492" ) );
$( '#btn16th' ).on( 'click', () => showPlain( "16th" ) );
$( '#btn18th' ).on( 'click', () => showPlain( "18th" ) );

$( '#btnBack' ).on( 'click', () => {
  $( '#infoBox' ).hide( "fade" );
  $( '#btnBack' ).hide();
} );

// Δεύτερο timeline (κοινό πλαίσιο με εικόνες)
$( '#btn17th' ).on( 'click', () => showRich( "17th" ) );
$( '#btn19th' ).on( 'click', () => showRich( "19th" ) );

// ΚΑΙ ΤΑ ΔΥΟ πίσω κουμπιά να κάνουν το ίδιο
const closeInfoBox1 = () => {
  $( '#infoBox1' ).hide( "fade" );
  $( '#btnBack1' ).hide();
  $( '#btnBack2' ).hide();
};
$( '#btnBack1' ).on( 'click', closeInfoBox1 );
$( '#btnBack2' ).on( 'click', closeInfoBox1 );
});
```

Εικόνα 6.4: Διεπαφή Dev Mode στο Wix, ορισμός λειτουργίας κουμπιών και αντιστοίχιση περιεχομένου

Για την υλοποίηση του παιχνιδιού αντιστοίχισης, επιλέχθηκε πάλι η λειτουργία «Dev Mode» του Wix. Αρχικά, τοποθετήθηκαν στην επιφάνεια εργασίας τα απαραίτητα γραφικά στοιχεία. Δύο στήλες με κουμπιά, μία για τις προσωπικότητες και μία για τις ιδιότητές τους, ένα πλαίσιο, όπου θα εμφανίζονται οι πληροφορίες, η ένδειξη λάθος απάντησης και ένα κουμπί επιστροφής. Κατά τη φόρτωση της σελίδας, μέσω της συνάρτησης αρχικοποίησης, εμφανίζονται όλα τα κουμπιά των δύο στηλών, ενώ παράλληλα αποκρύπτονται τα βοηθητικά στοιχεία του παιχνιδιού. Στον κώδικα ορίζεται ρητά ένα σύνολο σωστών ζευγών, ώστε για κάθε κουμπί της αριστερής στήλης (που αντιστοιχεί σε ένα όνομα) να καθορίζεται ποιο κουμπί της δεξιάς στήλης (ιδιότητα) θεωρείται η σωστή αντιστοίχιση. Έτσι, η λογική του παιχνιδιού είναι σαφώς προκαθορισμένη στο επίπεδο του κώδικα. Παράλληλα, έχει δημιουργηθεί μια δομή δεδομένων στην οποία αποθηκεύονται για κάθε σωστό ζεύγος ένα σύνολο από πληροφορίες, τίτλος, υπότιτλος, εκτενές επεξηγηματικό κείμενο, τυχόν συνοδευτική εικόνα και περιγραφή της (**Εικόνα 6.5**). Όταν ο χρήστης επιλέγει ένα όνομα από την αριστερή στήλη και στη συνέχεια μια ιδιότητα από τη δεξιά, ο κώδικας ελέγχει αν το ζεύγος αντιστοιχεί σε μια από τις σωστές αντιστοιχίσεις που έχουν οριστεί και ανάλογα με το αποτέλεσμα ενεργοποιεί διαφορετική ροή (**Εικόνα 6.6**). Σε περίπτωση σωστής αντιστοίχισης, ανακτώνται από τη δομή δεδομένων οι σχετικές πληροφορίες και εμφανίζονται μέσα σε ειδικό πλαίσιο. Το πλαίσιο αυτό συνοδεύεται από κουμπί


```

function checkMatch() {
  if (!selectedLeft || !selectedRight) return;

  if (correctPairs[selectedLeft] === selectedRight) {
    const data = matchData[selectedLeft];
    $('#matchTitle').text = data.title;
    $('#matchSubtitle').text = data.subtitle;
    $('#matchText').text = data.text;
    $('#matchImage').src = data.image;
    $('#matchImageDesc').text = data.imageDesc;
    $('#infoBoxMatch').show("fade");
    $('#btnBackMatch').show();
  } else {
    $('#btnTryAgain').show("fade");
    setTimeout(() => { $('#btnTryAgain').hide("fade"); }, 2000);
  }

  selectedLeft = null;
  selectedRight = null;
}

// --- Αριστερά κουμπιά
const leftButtons = ['#btnLeft1', '#btnLeft2', '#btnLeft3', '#btnLeft4', '#btnLeft5', '#btnLeft6', '#btnLeft7'];
leftButtons.forEach(id => $(id).on('click', () => { selectedLeft = id.replace('#', ''); checkMatch(); }));

// --- Δεξιά κουμπιά
const rightButtons = ['#btnRight1', '#btnRight2', '#btnRight3', '#btnRight4', '#btnRight5', '#btnRight6', '#btnRight7'];
rightButtons.forEach(id => $(id).on('click', () => { selectedRight = id.replace('#', ''); checkMatch(); }));

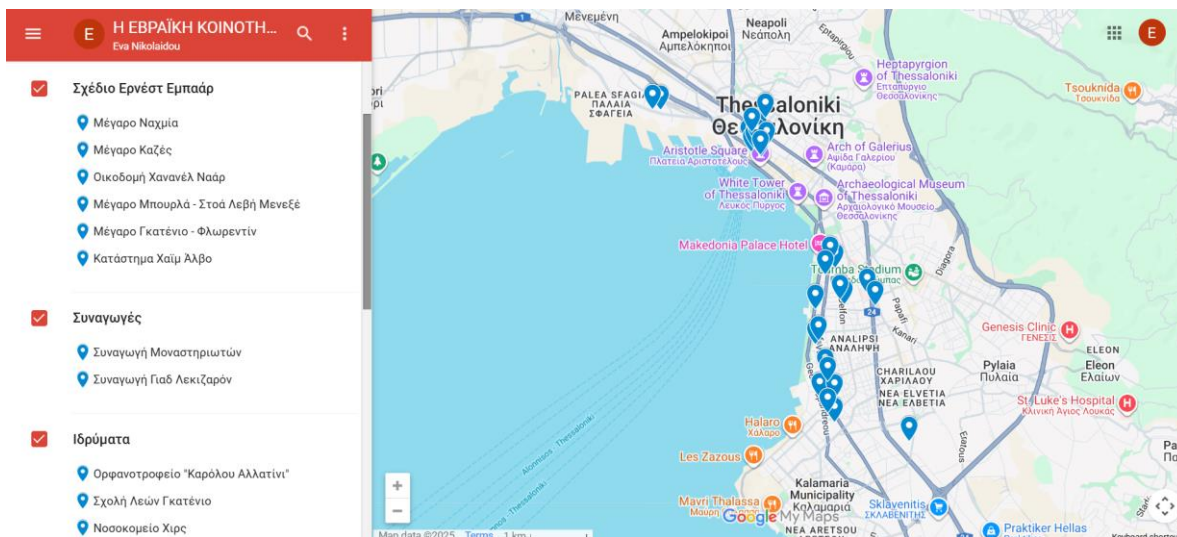
// --- Κουμπί επιστροφής
$('#btnBackMatch').on('click', () => {
  $('#infoBoxMatch').hide("fade");
  $('#btnBackMatch').hide();
});
});

```

Εικόνα 6.6: Διεπαφή Dev Mode στο Wix, εντολή ελέγχου αντιστοιχίας ζευγών και εμφάνιση σωστού πληροφοριακού πλαισίου, λειτουργία «Προσπάθησε Ξανά» και κουμπί επιστροφής

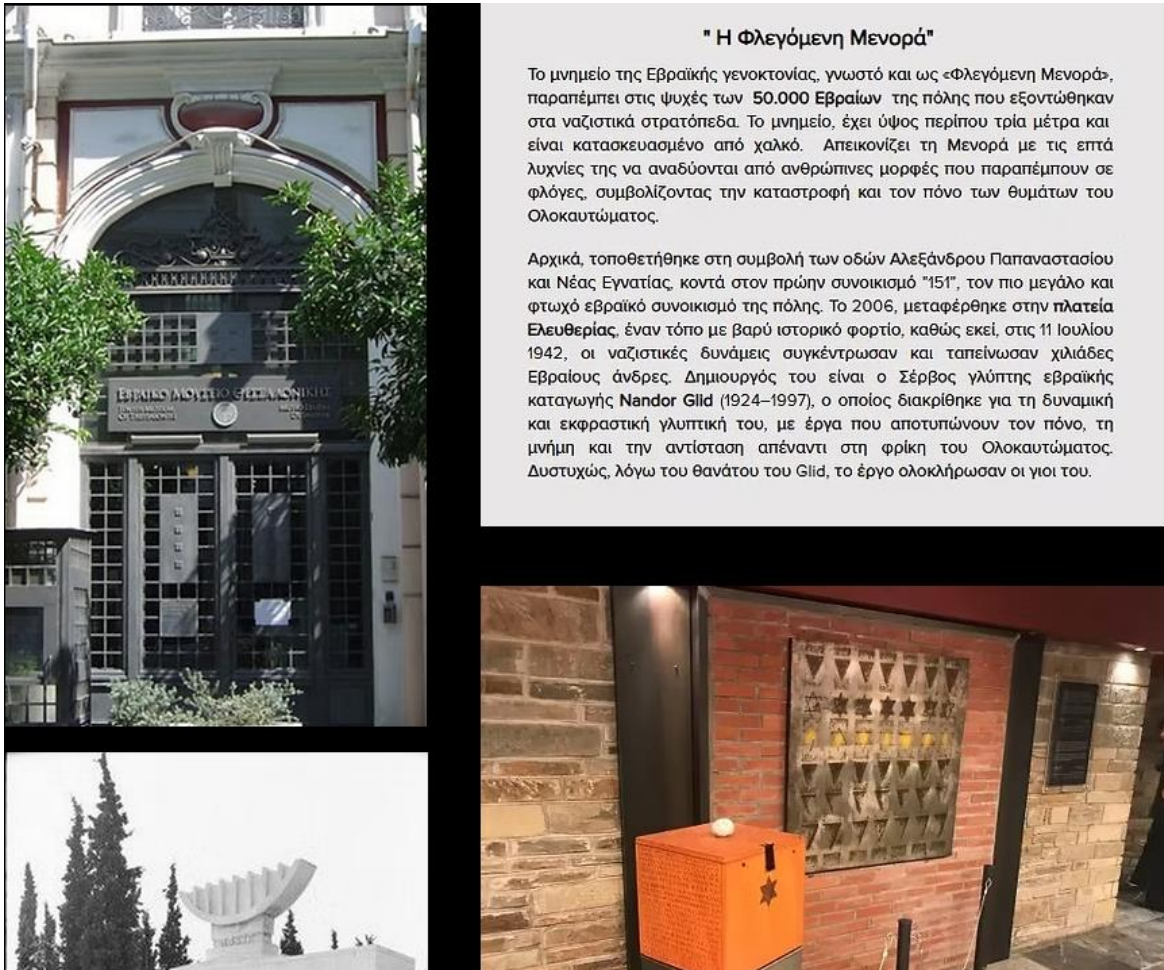
Για την αποτύπωση και οργάνωση των εβραϊκών μνημείων και κτηρίων της Θεσσαλονίκης επιλέχθηκε η χρήση της εφαρμογής Google My Maps. Η επιλογή αυτή συνδέεται άμεσα με τις ανάγκες της εργασίας, καθώς το συγκεκριμένο εργαλείο προσφέρει έναν συνδυασμό απλότητας, ακρίβειας και ευελιξίας που δύσκολα συναντάται σε αντίστοιχες πλατφόρμες. Το My Maps επιτρέπει τη σημαϊκή καταγραφή μνημείων με βάση ακριβείς γεωγραφικές συντεταγμένες, γεγονός που καθιστά δυνατή τη σύνδεση του ιστορικού περιεχομένου με τον πραγματικό αστικό χώρο. Παράλληλα, η πλατφόρμα διευκολύνει την εισαγωγή συνοδευτικού υλικού, όπως κείμενα και φωτογραφίες. Με τον τρόπο αυτό δημιουργείται ένα πλήρες πληροφοριακό σύνολο ανά κτήριο, που ενισχύει τη συνοχή και τεκμηρίωση της ψηφιακής χαρτογράφησης (**Εικόνα 6.7**). Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, ο χάρτης δεν λειτουργεί μόνο ως γεωγραφική αποτύπωση των μνημείων, αλλά έχει οργανωθεί και θεματικά, ώστε να διευκολύνεται η κατανόηση της ιστορικής και κοινωνικής διάστασης της εβραϊκής παρουσίας στην πόλη. Συγκεκριμένα, τα μνημεία έχουν ταξινομηθεί σε διακριτές θεματικές ενότητες, όπως συναγωγές, ιδρύματα, οικίες, καθώς και σημεία που εντάχθηκαν στον πολεοδομικό σχεδιασμό του Ερνέστ Εμπράρ μετά την πυρκαγιά του 1917. Η ομαδοποίηση αυτή μέσω «layers» επιτρέπει στον χρήστη να εξετάζει ξεχωριστά κάθε κατηγορία, να εντοπίζει εύκολα τις διαφοροποιήσεις ανάμεσα στις λειτουργίες των κτηρίων και να αντιλαμβάνεται πώς συνυπήρχαν στην πόλη θρησκευτικά, κοινωνικά και οικονομικά στοιχεία της κοινότητας. Η ταξινόμηση σε θεματικές δεν αποτελεί απλώς τεχνική επιλογή, αλλά συμβάλλει ουσιαστικά στην εκπαιδευτική αξιοποίηση του χάρτη. Ειδικά η θεματική που αφορά τον σχεδιασμό Εμπράρ αποτυπώνει με σαφήνεια την επίδραση της πυρκαγιάς του 1917 στη φυσιογνωμία της πόλης και αναδεικνύει την ιστορική τομή που αυτή προκάλεσε. Ένα ακόμη πλεονέκτημα που συνέβαλε στην επιλογή του My Maps είναι η εύκολη πρόσβαση μέσω οποιασδήποτε συσκευής, χωρίς ανάγκη εγκατάστασης πρόσθετου λογισμικού, γεγονός που καθιστά το εργαλείο κατάλληλο για κοινό διαφορετικών ηλικιών και τεχνολογικών δεξιοτήτων. Τέλος, η εφαρμογή προσφέρει τη δυνατότητα απλής ενσωμάτωσης στον ιστότοπο της Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

εργασίας, επιτρέποντας την άμεση σύνδεση του χάρτη με το υπόλοιπο ψηφιακό περιβάλλον. Η σταθερότητα της πλατφόρμας, σε συνδυασμό με την εύκολη ανανέωση και μελλοντική επέκταση των δεδομένων, εξασφαλίζει ότι ο χάρτης μπορεί να λειτουργήσει και ως δυναμικό εργαλείο, το οποίο εμπλουτίζεται παράλληλα με νέες πληροφορίες ή νέες εκπαιδευτικές χρήσεις. Για όλους τους παραπάνω λόγους, το Google My Maps αποτέλεσε την καταλληλότερη επιλογή για την καταγραφή και παρουσίαση των εβραϊκών κτηρίων της Θεσσαλονίκης.

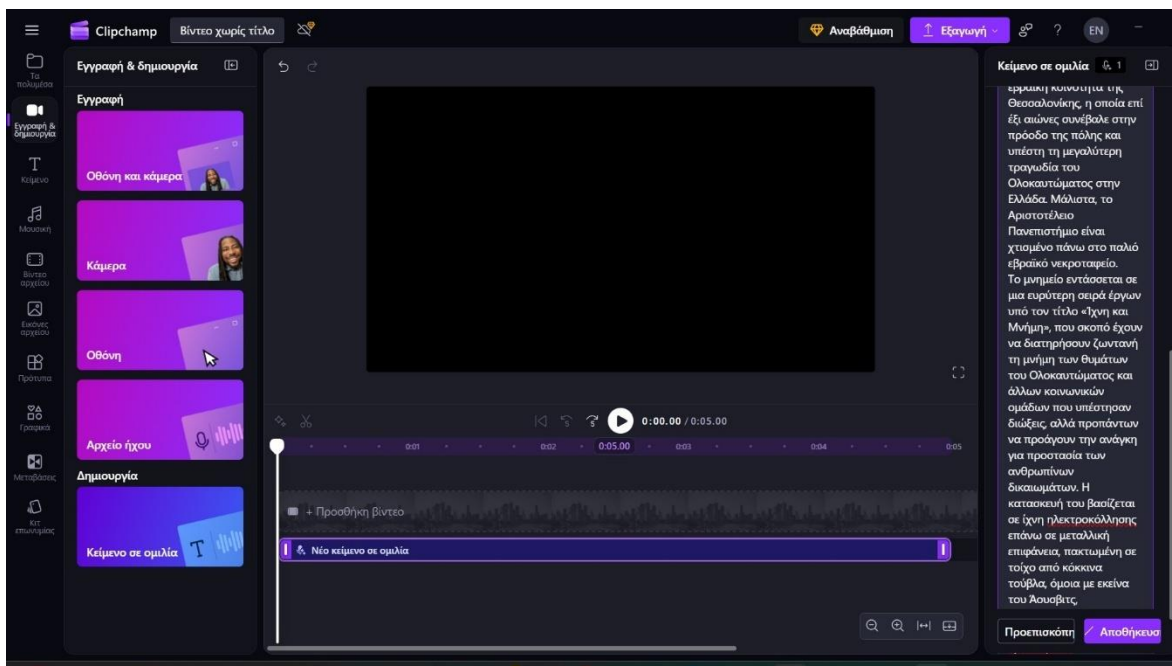

Εικόνα 6.7: Χάρτης των Εβραϊκών κτηρίων της Θεσσαλονίκης μέσω Google My Maps

Για την παρουσίαση επιλεγμένων μνημείων δημιουργήθηκε μια σειρά από κάρτες με «boxes», το καθένα από τα οποία περιλαμβάνει την εικόνα του αντίστοιχου σημείου ενδιαφέροντος, την περιγραφή του και την τοποθεσία του. Αρχικά, εμφανίζεται μόνο η φωτογραφία του μνημείου, ώστε ο χρήστης να αποκτά άμεσα μια πρώτη αναγνώριση του μνημείου. Όταν ο χρήστης περνάει το ποντίκι πάνω από την εικόνα, η κάρτα «αναστρέφεται» και εμφανίζεται στην πίσω όψη της μια σύντομη περιγραφή, επιτρέποντας τη γρήγορη πρόσβαση σε βασικές πληροφορίες χωρίς να επιβαρύνεται η σελίδα με εκτενές κείμενο (**Εικόνα 6.8**). Επιπλέον, η κάρτα περιλαμβάνει μία δεύτερη λειτουργία, εάν ο χρήστης κάνει κλικ επάνω στην εικόνα, εμφανίζεται το αντίστοιχο σημείο του μνημείου στον χάρτη (σε μορφή στιγμιότυπου), ώστε να υπάρχει άμεση συσχέτιση ανάμεσα στο πληροφοριακό περιεχόμενο και τη γεωγραφική του τοποθέτηση. Στο πλαίσιο της ψηφιακής εφαρμογής προστέθηκε μία επιπλέον λειτουργία, η φωνητική περιγραφή του περιεχομένου. Για την υλοποίησή της χρησιμοποιήθηκε το εργαλείο «Microsoft Clipchamp», στο οποίο εισήχθη το κείμενο και μετατράπηκε σε συνθετική φωνή μέσω τεχνητής νοημοσύνης. Στη συνέχεια, το παραγόμενο ηχητικό αρχείο ενσωματώθηκε στην πλατφόρμα Wix, εμπλουτίζοντας την εμπειρία του χρήστη και ενισχύοντας την προσβασιμότητα του ψηφιακού περιεχομένου (**Εικόνα 6.9**). Η τριπλή αυτή αλληλεπίδραση ενισχύει τη χρηστικότητα των καρτών και διευκολύνει την κατανόηση της σχέσης μεταξύ οπτικού και ηχητικού υλικού, ιστορικών δεδομένων και χωρικής αναφοράς.

Εικόνα 6.8: Διαδραστικές κάρτες μνημείων με τη χρήση «boxes»

Εικόνα 6.9: Μετατροπή κειμένου σε ηχητικό αρχείο με τη χρήση του «Microsoft Clipchamp»

6.4: Παρουσίαση ιστοσελίδας

Ο χρήστης μπορείς να εισέλθει στην ιστοσελίδα μέσω του ψηφιακού συνδέσμου <https://nikolaidouevanthia.wixsite.com/jewish-comunity-of-t>. Η αρχική σελίδα της ψηφιακής πλατφόρμας έχει σχεδιαστεί ως εισαγωγικός χώρος προσανατολισμού του χρήστη, προσφέροντας ένα πρώτο επίπεδο εξοικείωσης με την ιστορία της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης. Το περιβάλλον ανοίγει με επιλεγμένες φωτογραφίες της παλιάς πόλης, οι οποίες λειτουργούν ως οπτική γέφυρα ανάμεσα στο ιστορικό παρελθόν και τον σύγχρονο επισκέπτη, δημιουργώντας μια ατμόσφαιρα μνήμης και ιστορικής αναφοράς. Συνοδεύεται από ένα σύντομο εισαγωγικό κείμενο, το οποίο παρουσιάζει βασικά στοιχεία για τη διαχρονική παρουσία και τον ρόλο της κοινότητας στη Θεσσαλονίκη, θέτοντας το πλαίσιο για τη συνέχεια της πλοήγησης στην πλατφόρμα. Στο ίδιο σημείο έχει ενσωματωθεί ένα διακριτό κουμπί πρόσκλησης προς τον χρήστη, το οποίο τον ενθαρρύνει να συμμετάσχει στο κομμάτι γνώσεων (**Εικόνα 6.10**). Η τοποθέτηση του κουμπιού στην αρχική σελίδα αποσκοπεί στην άμεση ενεργοποίηση του επισκέπτη και στη διαμόρφωση μιας διαδραστικής σχέσης με το περιεχόμενο. Το κομμάτι περιλαμβάνει ερωτήσεις που καλύπτουν θεματικές ενότητες όπως η ιστορία της κοινότητας, σημαντικές προσωπικότητες, καθοριστικά γεγονότα, καθώς και επιλεγμένα μνημεία και κτήρια της πόλης που συνδέονται με το εβραϊκό παρελθόν. Με τον τρόπο αυτό, ο χρήστης οδηγείται από μια αρχική γενική ενημέρωση σε μια περισσότερο ενεργητική διαδικασία μάθησης και αυτοαξιολόγησης.

ΜΙΑ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΟΥ ΕΧΕΙ ΑΦΗΣΕΙ ΤΟ ΑΠΟΤΥΠΩΜΑ ΤΗΣ

Η Θεσσαλονίκη υπήρξε για αιώνες ένα σταυροδρόμι πολιτισμών, θρησκειών και γλωσσών. Ανάμεσά τους, η εβραϊκή κοινότητα με τη δυναμική της παρουσία διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ζωή της πόλης. Από την άφιξη των Σεφαραδιτών προσφύγων τον 15ο αιώνα, μέχρι την ακμή της ως «Ιερουσαλήμ των Βαλκανίων» και τη δραματική εδώντισή της ως «Πόλη των Ολοκαύστημα», η ιστορία των Εβραίων της Θεσσαλονίκης είναι αναπόσπαστο κομμάτι της ταυτότητας της πόλης.

Γιατί το κομμάτι και δοκιμάστε τις γνώσεις σας!

Εικόνα 6.10: Αρχική σελίδα, κουμπί κουίζ

Περνώντας στη δεύτερη σελίδα της πλατφόρμας, με τίτλο «Ταξίδι στο χρόνο», ο χρήστης έχει τη δυνατότητα να περιηγηθεί σε μια οργανωμένη και πολυεπίπεδη παρουσίαση της ιστορικής εξέλιξης της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης. Κεντρικό εργαλείο της σελίδας αποτελεί ο διαδραστικός πίνακας χρονολογιών, ο οποίος έχει δομηθεί με βάση κομβικές ημερομηνίες που καλύπτουν διαφορετικές περιόδους, από την εγκατάσταση των Σεφαραδιτών στην πόλη έως τα καθοριστικά γεγονότα του 20ού αιώνα (**Εικόνα 6.11**). Κάθε χρονικός σταθμός λειτουργεί ως σημείο πρόσβασης σε επιλεγμένο περιεχόμενο, παρέχοντας φωτογραφικό υλικό και συνοπτικές περιγραφές γεγονότων, οι οποίες επιτρέπουν στον χρήστη να αναγνωρίσει τις σημαντικότερες καμπές της ιστορικής πορείας της κοινότητας. Παράλληλα, τα χρονολογικά κουμπιά προσφέρουν μια συνοπτική αλλά ουσιαστική εικόνα για την εξέλιξη κάθε αιώνα, αναδεικνύοντας χαρακτηριστικά γεγονότα και καθοριστικές χρονολογίες που συνέβαλαν στη διαμόρφωση της συλλογικής ταυτότητας της κοινότητας. Με αυτόν τον τρόπο, ο χρονολογικός πίνακας δεν αποτελεί απλώς μια διαδοχική παράθεση συμβάντων, αλλά λειτουργεί ως εργαλείο προσανατολισμού στην ιστορική αφήγηση, επιτρέποντας στον επισκέπτη να αντιληφθεί τις μεταβάσεις από εποχή σε εποχή και να τοποθετήσει τα γεγονότα μέσα σε ένα συνεκτικό ερμηνευτικό πλαίσιο. Επιπλέον, στη σελίδα «Ταξίδι στο χρόνο» έχει ενσωματωθεί ένα παιχνίδι αντιστοίχισης, το οποίο έχει στόχο τη γνωριμία του χρήστη με βασικές προσωπικότητες της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης (**Εικόνα 6.12**). Πρόκειται για μια σύντομη αλλά ουσιαστική δραστηριότητα ενίσχυσης μνήμης και κατανόησης, που αξιοποιεί την αλληλεπίδραση ως μέσο εμπέδωσης του ιστορικού περιεχομένου. Κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας, ο χρήστης καλείται να αντιστοιχίσει ιστορικές προσωπικότητες με τους αντίστοιχους ρόλους, ιδιότητες ή επιτεύγματά τους. Η διαδικασία είναι άμεση και κατανοητή, ο συμμετέχων επιλέγει ένα πρόσωπο από την πρώτη κατηγορία και προσπαθεί να το συνδέσει με το σωστό χαρακτηριστικό από τη δεύτερη. Σε περίπτωση σωστής αντιστοίχισης, εμφανίζεται ένα πλαίσιο με φωτογραφικό υλικό και πληροφορίες για την εκάστοτε προσωπικότητα. Όταν η επιλογή είναι λανθασμένη, εμφανίζεται το μήνυμα «Προσπαθήστε ξανά». Η άμεση ανατροφοδότηση ενισχύει την εκπαιδευτική αξία της δραστηριότητας, καθώς επιτρέπει στον χρήστη να εμπλουτίσει τη γνώση του χωρίς να εγκαταλείψει το περιβάλλον του παιχνιδιού. Με αυτόν τον τρόπο, το παιχνίδι λειτουργεί ως μέσο αναγνωριστικής μάθησης, ενισχύοντας την ικανότητα σύνδεσης πληροφοριών και τη συγκράτηση βασικών ιστορικών στοιχείων.

Ταξίδι στο Χρόνο

Η ιστορία της Εβραϊκής Κοινότητας της Θεσσαλονίκης ζετυλίγεται μέσα από σημαντικά γεγονότα. Από την ακμή της έως το ξεκλήρισμα της. Πατήστε κάθε σημείο για να μάθετε περισσότερα.

1492

Το Διάταγμα της Αλάμπρας

16ος ΑΙΩΝΑΣ

Θεσσαλονίκη, η μητέρα του Ισραήλ

17ος ΑΙΩΝΑΣ

Ο Σαμπετάρ Τοβί και η κοινότητα των Ντομμέ

18ος ΑΙΩΝΑΣ

Οικονομικές μεταβολές

19ος ΑΙΩΝΑΣ

Ευρωπαϊκές επιρροές

20ος ΑΙΩΝΑΣ

Πριν και μετά τη γερμανική κατοχή

19ος αιώνας: Ευρωπαϊκές επιρροές

Προς το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, η Θεσσαλονίκη γνώρισε σημαντική οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη. Η κατασκευή νέου λιμανιού (1889) ενίσχυσε το εμπόριο, ενώ η εισαγή ευρωπαϊκής τεχνολογίας και κουλτούρας επηρέασε ιδιαίτερα τους Εβραίους κατοίκους. Η Alliance Israelite Universelle ίδρυσε σχολείο το 1873 σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, ενώ ακολούθησαν κι άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Η δυτική επιρροή βοήθησε στην ανάπτυξη του εμπορίου και το 1888 ιδρύθηκε η Τράπεζα της Θεσσαλονίκης. Παράλληλα, κάνει την εμφάνισή του ο φιλελευθερισμός, χωρίς όμως να μειώνει τις παραδόσεις της κοινότητας. Ανάπτυξη γνώρισε και ο Εβραϊκός τύπος με την εφημερίδα El Lunar και την εμφάνιση της το 1864, ενώ ακολούθησαν η La Erosa (1875) και η El Avenir, γραμμένες στα ισπανοεβραϊκά. Στη συνέχεια, εκδίδονταν εφημερίδες, λογοτεχνικά περιοδικά και δελτία σε ισπανοεβραϊκά, γαλλικά, εβραϊκά και ελληνικά, μέχρι το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Το 1900 ο εβραϊκός πληθυσμός της πόλης ανέρχονταν περίπου στους 80.000 από 173.000 κατοίκους συνολικά.

Εικόνα 6.11: Διαδραστικός πίνακας με χρονολογικά κουμπιά, περιγραφές και εικόνες

Παιχνίδι Αντιστοίχισης

Βρες τη σωστή αντιστοίχια και ανακάλυψε την Ιστορία.
Μπες στον κόσμο της εβραϊκής Θεσσαλονίκης και γνώρισε τα πρόσωπα που τη σημάδεψαν.
Σύνδεσε κάθε όνομα με το έργο και τη δράση του και δες να ξετυλίγεται μπροστά σου η ιστορία μιας κοινότητας που άφησε ανεξίτηλο αποτύπωμα στον χρόνο.

- Σασάη Λεβή >
- Σαμπετάρ Τοβί >
- Τοβί Κόρετς >
- Αβραάμ Μπεναρόγια >
- Ιωσήφ Νεχαμί >
- Ασέρ Μωσής >
- Ροζίνα Ασέρ Πάρβο >

- < Κοινότητα Ντομμέ
- < Ιστοριογράφος του εβραϊσμού
- < Εφημερίδα "Αα Επικά"
- < Αρχιραββίνος
- < Ανασυγκρότηση κοινότητας μετά το Ολοκαύτωμα
- < Η "Αννα Φράνκ" της Θεσσαλονίκης
- Φεντερασόν

Αβραάμ Μπεναρόγια (1887–1979)
Φεντερασόν

Πρωτεργάτης του ελληνικού σοσιαλιστικού κινήματος, ο Μπεναρόγια ήταν Εβραίος Σερραβιτής, γεννημένος στη Βουλγαρία. Το 1908 μετανάστευσε στη Θεσσαλονίκη έπειτα από το κίνημα των Νεότουρκων. Στις 24 Ιουλίου του 1909, χάρι στη δράση του και την κινητοποίηση της πολυάριθμης εβραϊκής εργατικής τάξης, ιδρύθηκε η Σοσιαλιστική Εργατική Ομοσπονδία (Fédération Socialiste Ouvrière), μια οργάνωση που ενέτασσε εργαζόμενους από διάφορες θρησκείες και εθνικές ομάδες της Μακεδονίας με στόχο την προώθηση κοινών τακτικών διεκδικήσεων.

Photograph - Εθνικό Μουσείο Ελλάδας, Greece - in Copyright - Educational Use Permitted.

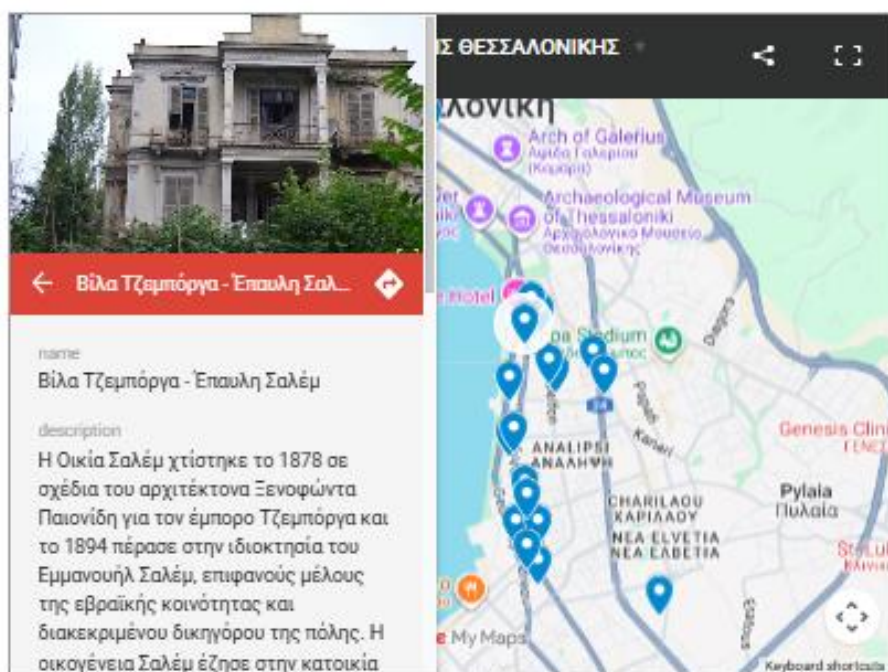
Εικόνα 6.12: Παιχνίδι αντιστοίχισης προσωπικοτήτων

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

Η τρίτη σελίδα της πλατφόρμας, «Το Μονοπάτι της Μνήμης» περιλαμβάνει έναν διαδραστικό χάρτη, με στόχο την γεωγραφική αποτύπωση σημαντικών κτιρίων που συνδέονται με την ιστορία της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης. Πάνω στον χάρτη έχουν τοποθετηθεί με ακρίβεια σημεία ενδιαφέροντος, τα οποία οργανώνονται σε θεματικές κατηγορίες, όπως θρησκευτικοί χώροι, κτίρια κοινωνικής πρόνοιας, εκπαιδευτικά ιδρύματα, μνημεία και χώροι επιχειρηματικής δραστηριότητας (**Εικόνα 6.13**). Η κατηγοριοποίηση επιτρέπει στον χρήστη να πλοηγείται επιλεκτικά, εστιάζοντας σε συγκεκριμένες πτυχές της ιστορικής διαδρομής της κοινότητας. Κάθε σημείο του χάρτη συνοδεύεται από εικόνα και σύντομη ιστορική περιγραφή, προσφέροντας άμεση και οπτικά ενισχυμένη πληροφόρηση για την τοποθεσία. Ο χρήστης μπορεί να μεγεθύνει τον χάρτη για μεγαλύτερη ευκολία στην εξερεύνηση και καλύτερη ανάγνωση των σημείων. Με αυτόν τον τρόπο, ο χάρτης λειτουργεί όχι μόνο ως γεωγραφικός οδηγός, αλλά και ως εργαλείο αφήγησης και τεκμηρίωσης. Μέσω της οπτικής οργάνωσης και της διαδραστικής λειτουργίας του, ενισχύεται η κατανόηση της γεωγραφικής διάστασης της εβραϊκής παρουσίας στην πόλη. Παράλληλα, προσφέρει μια προσιτή και ευέλικτη μορφή εξερεύνησης του υλικού, επιτρέποντας στον χρήστη να συνδέει τα κτίρια με τις ιστορικές αφηγήσεις που τα συνοδεύουν, ανάλογα με τα ενδιαφέροντά του. Στην ίδια σελίδα, ακολουθούν οι κάρτες μνημείων (**Εικόνα 6.14**). Όταν ο χρήστης περνάει με το ποντίκι την εικόνα ενός μνημείου, η κάρτα περιστρέφεται και μπορεί να διαβάσει πληροφορίες για το εκάστοτε μνημείο. Υπάρχει και η δυνατότητα να κάνει κλικ πάνω στην εικόνα, ώστε να εμφανιστεί το μνημείο στο χάρτη, για μια πιο ολοκληρωμένη σύνδεση του μνημείου με την ιστορία και το αρχιτεκτονικό τοπίο της Θεσσαλονίκης.

Διαδραστικός Χάρτης

Η Θεσσαλονίκη υπήρξε για αιώνες μια πόλη πολυπολιτισμική, με καθοριστική την παρουσία της εβραϊκής κοινότητας στον κοινωνικό, οικονομικό και πολιτισμικό της ιστό. Ανακαλύψτε τα κτήρια που αντιστάθηκαν στο χρόνο, μάρτυρες της μακράς ιστορίας της εβραϊκής κοινότητας.

Μπορείτε να μεταβείτε στην λειτουργία της πλήρης οθόνης για καλύτερη περιήγηση.

Εικόνα 6.13: Διαδραστικός χάρτης

Εικόνα 6.14: Διαδραστικές κάρτες μνημείων

Η πλατφόρμα ολοκληρώνεται με μια ενότητα αξιολόγησης, όπου ο χρήστης μπορεί να εκφράσει τη γνώμη του για τη συνολική εμπειρία του όσον αφορά την ιστοσελίδα, τα ψηφιακά εργαλεία και την παρουσίαση των ιστορικών στοιχείων. Μια ξεχωριστή σελίδα παρέχει τα στοιχεία επικοινωνίας του Πανεπιστημίου και του δημιουργού της ιστοσελίδα, καθώς επίσης και τη βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε, προσφέροντας διαφάνεια και δυνατότητα περαιτέρω μελέτης.

6.5: Συμπεράσματα

Η ανάπτυξη της πλατφόρμας ανέδειξε τη δυναμική των ψηφιακών εργαλείων στην ιστορική εκπαίδευση και στην παρουσίαση της τοπικής ιστορίας. Τα ψηφιακά παιχνίδια και οι δραστηριότητες αντιστοίχισης συμβάλλουν στην ενεργητική μάθηση, ενισχύουν τη μνήμη και επιτρέπουν στον χρήστη να αλληλοεπιδρά με τις ιστορικές προσωπικότητες και τα γεγονότα. Ο διαδραστικός χάρτης και οι κάρτες μνημείων προσφέρουν γεωγραφική και οπτική διάσταση στην ιστορική γνώση, επιτρέποντας την άμεση συσχέτιση των κτιρίων και μνημείων με το ιστορικό τους πλαίσιο. Η πλατφόρμα συνδυάζει αφηγηματικά, οπτικά και χωρικά στοιχεία, παρέχοντας ευέλικτη και προσβάσιμη εμπειρία για χρήστες διαφορετικών ηλικιών και επιπέδων εξοικείωσης με την τεχνολογία. Συνολικά, η προσέγγιση αυτή αποδεικνύει ότι οι διαδραστικές ψηφιακές εφαρμογές μπορούν να λειτουργήσουν ως αποτελεσματικά παιδαγωγικά εργαλεία, ενισχύοντας την κατανόηση, την κριτική σκέψη και τη σύνδεση του χρήστη με την ιστορική μνήμη.

6.6: Βιβλιογραφία

- Αντωνάκης, Ε. (2020). Ψηφιακά παιχνίδια ιστορικού περιεχομένου ως μια μορφή Δημόσιας Ιστορίας [Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο]. <https://apothesis.eap.gr/archive/item/6602>
- Δημητρίου, Α. (2021). «Ψηφιακές Ανθρωπιστικές Επιστήμες και Ψηφιακή Αφήγηση: Εμπλουτισμένες διδακτικές παρεμβάσεις στο μάθημα της Ιστορίας». <https://apothesis.eap.gr/archive/item/73548>
- Καστανά, Ε. (2023). Ψηφιακά εκπαιδευτικά παιχνίδια: σχεδιασμός, αξιοποίηση και πλεονεκτήματα στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση της Ελλάδας. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Κόκκος, Α. (2008). Η μετασχηματίζουσα μάθηση και η εφαρμογή της στην εκπαίδευση ενηλίκων. Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Κόμης, Β. (2004). Εισαγωγή στις εκπαιδευτικές εφαρμογές των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών. Νέων Τεχνολογιών. <http://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/13504>
- Κωστάκης, Π. (2004). Η χρήση των εικονικών περιβαλλόντων στη διδακτική της ιστορίας: μια προσέγγιση με τρισδιάστατες αναπαραστάσεις ιστορικών κόσμων [Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Σχολή Επιστημών Αγωγής. Τμήμα Παιδαγωγικό Δημοτικής Εκπαίδευσης]. <https://doi.org/10.12681/eadd/23076>
- Ράπτης, Α., & Ράπη, Α. (2013). Μάθηση και διδασκαλία στην εποχή της πληροφορίας. Αθήνα: Κριτική.
- Σπαθόπουλος, Γ. (2022). Η αξιοποίηση των ηλεκτρονικών παιχνιδιών στην προώθηση του ιστορικού παρελθόντος από πολιτιστικούς οργανισμούς: η περίπτωση του ηλεκτρονικού παιχνιδιού “Valiant Hearts: The Great War”. Ανακτήθηκε 22 Νοέμβριος 2025, από <https://apothesis.eap.gr/archive/item/171498>

Ξενόγλωσση

- Wilson, S. (2003). What video games have to teach us about learning and literacy. Computers in Entertainment. <https://doi.org/10.1145/950566.950595>

Websites

- <https://nikolaidouevanthia.wixsite.com/jewish-community-of-t>
<https://clipchamp.com/en/>
<https://wordwall.net/>
https://www.google.com/maps/d/edit?mid=1w-hy-362DQ0004_X3gmaeJTOwYGb50w&ll=40.61546775115103%2C22.944901050000002&z=13

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

Πηγές

- Εικόνα 6.1 & 6.2 → Στιγμιότυπο οθόνης του WordWall
- Εικόνα 6.3 - 6.6 → Στιγμιότυπα οθόνης της ιστοσελίδας στο Wix
- Εικόνα 6.7 → Στιγμιότυπο οθόνης του χάρτη στο Google My Maps
- Εικόνα 6.8 → Στιγμιότυπο οθόνης της ιστοσελίδας στο Wix
- Εικόνα 6.9 → Στιγμιότυπα οθόνης από το Microsoft Clipchamp
- Εικόνα 6.10 - 6.14 → Στιγμιότυπα οθόνης της ιστοσελίδας στο Wix
- Βιβλιογραφική ανασκόπηση → Zotero

7: Αξιολόγηση και αποτίμηση της ψηφιακής βιωματικής εμπειρίας

7.1: Εισαγωγή

Το 7ο κεφάλαιο με τίτλο «Αξιολόγηση και Αποτίμηση της Ψηφιακής Βιωματικής Εμπειρίας» επικεντρώνεται στην αξιολόγηση του ψηφιακού ιστοτόπου, μεταφέροντας το θεωρητικό πλαίσιο της μνήμης και της απουσίας σε μετρήσιμα δεδομένα. Μέσα από τη συλλογή πρωτογενών δεδομένων με τη χρήση Google Forms και την επακόλουθη στατιστική ανάλυσή τους σε περιβάλλον SPSS αποτιμάται η βιωματική ανταπόκριση των χρηστών στη μη γραμμική αφήγηση και στη χρήση της σιωπής ως ενεργό στοιχείο. Το κεφάλαιο καταλήγει σε τελικές μετρικές και συμπεράσματα που επιβεβαιώνουν την αποτελεσματικότητα του σχεδιασμού στην πρόκληση αναστοχασμού και στη δημιουργία μιας ηθικής σύνδεσης με την ιστορική απώλεια.

7.2: Μέθοδοι αποτίμησης της κατασκευής για την ανάδειξη της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης

Η παρούσα έρευνα προέκυψε από τη διαπίστωση ότι η ιστορική παρουσία της Εβραϊκής Κοινότητας της Θεσσαλονίκης, παρά τη θεμελιώδη συμβολή της στη διαμόρφωση της ταυτότητας της πόλης, παραμένει σε μεγάλο βαθμό άορατη στον σύγχρονο αστικό χώρο. Η καταστροφή της κοινότητας κατά το Ολοκαύτωμα δεν αποτέλεσε μόνο δημογραφική απώλεια, αλλά και βαθιά χωρική και μνημονική ρήξη (Mazower, 2004· Naar, 2016). Σημεία ζωής, λατρείας και ταφής είτε εξαφανίστηκαν είτε ενσωματώθηκαν στον μεταγενέστερο αστικό ιστό χωρίς εμφανή ίχνη του παρελθόντος τους, μετατρέποντας την απουσία σε κυρίαρχη συνθήκη του τοπίου. Η έρευνα εδράζεται στη θεωρητική παραδοχή ότι η μνήμη δεν αποτελεί απλή αποθήκη παρελθοντικών γεγονότων, αλλά κοινωνικά διαμορφωμένη και πολιτισμικά θεσμοθετημένη διαδικασία (Halbwachs, 1992· Assmann, 2011). Παράλληλα, ο αστικός χώρος προσεγγίζεται ως κοινωνικά παραγόμενο πεδίο, στο οποίο οι ιστορικές ρήξεις και οι συμβολικές επανανοηματοδοτήσεις εγγράφονται δυναμικά (Lefebvre, 1991). Η έννοια των «τόπων μνήμης» (*lieux de mémoire*) αναδεικνύει τη σημασία συγκεκριμένων σημείων της πόλης ως φορέων συμπυκνωμένης ιστορικής εμπειρίας (Nora, 1989).

Η έρευνα, επομένως, εδράζεται στην ανάγκη διερεύνησης τρόπων με τους οποίους η μνήμη, η απουσία και η σιωπή μπορούν να επανενεργοποιηθούν μέσα από ψηφιακά εργαλεία, όχι ως απλή παράθεση ιστορικών πληροφοριών, αλλά ως βιωματική εμπειρία. Σε αντίθεση με τα γραμμικά, πληροφοριακά μοντέλα παρουσίασης, επιλέχθηκε η ανάπτυξη μιας ψηφιακής περιήγησης που λειτουργεί μη-γραμμικά, επιτρέποντας στον χρήστη να κινηθεί ελεύθερα στον ιστότοπο και να συναντήσει αποσπασματικά ίχνη της ιστορίας. Η αποτίμηση της κατασκευής βασίστηκε σε ένα σύνθετο πλαίσιο αξιολόγησης, το οποίο συνδυάζει θεωρητικά, βιωματικά και τεχνικά κριτήρια. Σε θεωρητικό επίπεδο, εξετάστηκε κατά πόσο η εφαρμογή καταφέρει να μεταφράσει αφηρημένες έννοιες, όπως η συλλογική μνήμη και η ιστορική ρήξη, σε χωρικά και εμπειρικά μοντέλα (Ricoeur, 2004). Η έννοια της «μεταμνήμης» (*postmemory*) συμβάλλει στην κατανόηση της εμπειρίας μιας γενιάς που δεν έζησε το τραύμα, αλλά καλείται να το προσεγγίσει μέσω αφηγηματικών και συμβολικών αναπαραστάσεων (Hirsch, 2012). Σε επίπεδο εμπειρίας χρήστη, αξιολογήθηκε η μη-γραμμική πλοήγηση, η ελευθερία επιλογής διαδρομής και η δυνατότητα ενεργής εμπλοκής. Η εφαρμογή δεν λειτουργεί ως ψηφιακό αρχείο, αλλά ως μηχανισμός παραγωγής βιωματικής μνήμης, στοιχείο που συνδέεται με τη θεωρία της «προσθετικής μνήμης» (*prosthetic memory*), όπου τα μέσα επιτρέπουν την εμπειρική πρόσβαση σε γεγονότα που δεν έχουν βιωθεί άμεσα (Landsberg, 2004). Παράλληλα, η χρήση ψηφιακής πλατφόρμας εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο της ψηφιακής πολιτιστικής κληρονομιάς, όπου η τεχνολογία λειτουργεί ως μέσο αναδιαμόρφωσης της σχέσης κοινού και ιστορίας. Η ενσωμάτωση φωνητικής περιγραφής ενισχύει περαιτέρω τη βιωματική διάσταση, μετατρέποντας το κείμενο σε ακουστική παρουσία. Η «φωνή» αποκτά συμβολική σημασία, λειτουργώντας ως αντιστάθμισμα της ιστορικής σιωπής που επέφερε η εξόντωση της κοινότητας.

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

Συνολικά, η αποτίμηση της κατασκευής δεν περιορίζεται σε τεχνικούς δείκτες αποτελεσματικότητας, αλλά εστιάζει στη δυνατότητά της να επανεγγράψει την ιστορία της Εβραϊκής Κοινότητας της Θεσσαλονίκης στον σύγχρονο αστικό χώρο. Η επιτυχία της έγκειται στην ικανότητά της να μετατρέπει την απουσία σε ενεργό εμπειρία και να καθιστά τη μνήμη πεδίο βιωματικής διερεύνησης.

7.3: Εργαλεία και μέθοδοι αξιολόγησης

Η αξιολόγηση της ψηφιακής πλατφόρμας δεν περιορίζεται σε έναν τεχνικό έλεγχο λειτουργικότητας, αλλά αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ερευνητικής διαδικασίας. Σκοπός της είναι να διερευνήσει κατά πόσο η εφαρμογή επιτυγχάνει τους θεωρητικούς και τεχνολογικούς στόχους που τέθηκαν εξαρχής, καθώς και να αποτιμήσει την αποτελεσματικότητά της ως εργαλείο μετάδοσης ιστορικής γνώσης και ενεργοποίησης της συλλογικής μνήμης. Η αξιολόγηση οργανώνεται γύρω από δύο βασικούς άξονες, τον γνωστικό και τον βιωματικό - λειτουργικό. Σε γνωστικό επίπεδο, επιδιώκεται η αποτύπωση του επιπέδου γνώσης των συμμετεχόντων σχετικά με την ιστορία της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης, καθώς και η διερεύνηση της προηγούμενης επαφής τους με το θέμα. Η κατανόηση του γνωστικού τους υποβάθρου κρίνεται απαραίτητη, καθώς επιτρέπει την εκτίμηση του βαθμού στον οποίο η πλατφόρμα συμβάλλει στην ενίσχυση της ιστορικής γνώσης και της ευαισθητοποίησης γύρω από ζητήματα μνήμης, τραύματος και Ολοκαυτώματος. Παράλληλα, εξετάζεται η εξοικείωση των συμμετεχόντων με ψηφιακά περιβάλλοντα και διαδραστικές πλατφόρμες. Η διάσταση αυτή είναι κρίσιμη, καθώς η αποτελεσματικότητα μιας ψηφιακής εφαρμογής εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από το επίπεδο ψηφιακής παιδείας των χρηστών. Η προηγούμενη εμπειρία με παρόμοια εργαλεία επηρεάζει τόσο την ευκολία πλοήγησης όσο και τη συνολική εμπειρία χρήσης. Σε λειτουργικό επίπεδο, η αξιολόγηση αποσκοπεί στη διερεύνηση της χρηστικότητας της πλατφόρμας: κατά πόσο η πλοήγηση είναι σαφής, αν η μη-γραμμική δομή γίνεται κατανοητή, αν εντοπίζονται τεχνικά προβλήματα και αν η συνολική εμπειρία χαρακτηρίζεται από συνοχή και ευχρηστία. Η λειτουργικότητα δεν αντιμετωπίζεται ως καθαρά τεχνικό ζήτημα, αλλά ως παράγοντας που επηρεάζει άμεσα την πρόσληψη του περιεχομένου. Τέλος, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην αξιολόγηση της θεωρητικής διάστασης της πλατφόρμας. Εξετάζεται κατά πόσο οι συμμετέχοντες αντιλαμβάνονται τις έννοιες της μνήμης, της απουσίας και της ιστορικής ρήξης, καθώς και αν η ψηφιακή εμπειρία συμβάλλει στη διαμόρφωση κριτικής σκέψης και ευαισθητοποίησης απέναντι σε ζητήματα αντισημιτισμού, ρατσισμού και κοινωνικού αποκλεισμού. Συνεπώς, η αξιολόγηση λειτουργεί ως εργαλείο αναστοχασμού. Αφενός αποτιμά την εκπαιδευτική και βιωματική αποτελεσματικότητα της εφαρμογής, αφετέρου παρέχει δεδομένα για τη βελτίωση και περαιτέρω εξέλιξή της. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, η ψηφιακή πλατφόρμα εξετάζεται όχι μόνο ως τεχνολογικό προϊόν, αλλά ως φορέας ιστορικού λόγου και μέσο ενεργοποίησης της συλλογικής μνήμης στον σύγχρονο αστικό χώρο.

Η συλλογή των πρωτογενών δεδομένων για την αποτίμηση της έρευνας πραγματοποιήθηκε μέσω της πλατφόρμας «Google Forms», η οποία επιλέχθηκε ως το πλέον κατάλληλο μεθοδολογικό εργαλείο λόγω των πολυδιάστατων δυνατοτήτων που προσφέρει. Συγκεκριμένα, η εφαρμογή διασφαλίζει την πλήρη ανωνυμία των συμμετεχόντων, στοιχείο θεμελιώδες για την ειλικρινή καταγραφή των υποκειμενικών συναισθηματικών αποκρίσεων απέναντι σε ένα τόσο ευαίσθητο θέμα όπως το ιστορικό τραύμα της εβραϊκής κοινότητας. Παράλληλα, η υψηλή προσβασιμότητα και η ευχρηστία της διεπαφής εξασφαλίζουν μια ομαλή εμπειρία χρήστη από κάθε τύπο συσκευής, ενώ η ενεργοποίηση της λειτουργίας των υποχρεωτικών απαντήσεων εγγυάται την πληρότητα των δεδομένων και την αποφυγή στατιστικών κενών, ενισχύοντας την εγκυρότητα της τελικής ανάλυσης. Επιπλέον, η δυνατότητα για άμεση παραγωγή αυτόματων σχεδιαγραμμάτων και γραφημάτων προσφέρει μια πρώτη οπτικοποίηση των τάσεων, διευκολύνοντας την περαιτέρω επεξεργασία στο SPSS ή το R+. Για τη βέλτιστη διάχυση της έρευνας και τη διευκόλυνση των αξιολογητών, το ερωτηματολόγιο κατέστη διαθέσιμο τόσο μέσω ψηφιακού συνδέσμου (https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSeLhWldBFYlRlXOIVcMYvKCE_vYnaaCtmNik9qoaMpJMwgSHA/viewform?usp=header) ενσωματωμένου στον ιστότοπο, όσο και μέσω κωδικού QR,

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

επιτρέποντας την άμεση πρόσβαση ακόμη και μέσω φορητών συσκευών. Ιδιαίτερη μέριμνα λήφθηκε για τους χρήστες που αποκτούσαν πρόσβαση στην αξιολόγηση μέσω κινητού τηλεφώνου, καθώς ορισμένες διαδραστικές εφαρμογές και εφαρμογές παιχνιδιοποίησης (gamification) της ιστοσελίδας ενδέχεται να μην είναι πλήρως λειτουργικές. Για τον λόγο αυτό, στην αρχή της αξιολόγησης ενσωματώθηκε ένα σύντομο περιγραφικό βίντεο - παρουσίαση της ιστοσελίδας. Το βίντεο αυτό λειτουργεί ως υποκατάστατο της πλοήγησης για όσους δεν είχαν την ευκαιρία να επισκεφθούν τον ιστότοπο από υπολογιστή, διασφαλίζοντας ότι κάθε αξιολογητής θα έχει πλήρη εικόνα των λειτουργιών και του περιεχομένου πριν προχωρήσει στη συμπλήρωση των απαντήσεων.

Η διαδικασία συλλογής των δεδομένων για την αποτίμηση της έρευνας σχεδιάστηκε με τέτοιο τρόπο ώστε το δείγμα να μην περιοριστεί στο στενό κοινωνικό περίγυρο, αλλά να επεκταθεί σε ένα ευρύτερο και πολυδιάστατο κοινό. Για το σκοπό αυτό, πέρα από τους συναδέλφους στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών, το ερωτηματολόγιο προωθήθηκε στοχευμένα στην ομάδα στο Facebook που διατηρούν οι προπτυχιακοί φοιτητές και απόφοιτοι του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, αξιοποιώντας τους δεσμούς με την ακαδημαϊκή κοινότητα στην οποία η ερευνήτρια ολοκλήρωσε τις πρώτες της σπουδές. Η διάχυση ενισχύθηκε μέσω αναρτήσεων σε επίσημες και ανεπίσημες ομάδες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, όπως το Instagram, ενώ η ψηφιακή φόρμα αξιολόγησης ενσωματώθηκε απευθείας στην ιστοσελίδα, καθιστώντας την προσβάσιμη σε κάθε επισκέπτη. Ωστόσο, η συλλογή των δεδομένων συνέπεσε με την κλιμάκωση του πολέμου στη Λωρίδα της Γάζας, γεγονός που προκάλεσε σημαντικές δυσχέρειες στην εξέλιξη της έρευνας. Η έντονη πολιτική φόρτιση και η γενικευμένη αντίδραση απέναντι στις στρατιωτικές επιχειρήσεις του κράτους του Ισραήλ δημιούργησαν ένα κλίμα σύγχυσης, με αποτέλεσμα πολλοί χρήστες να ταυτίζουν την ιστορική μνήμη των Εβραίων της Θεσσαλονίκης με την τρέχουσα πολιτική επικαιρότητα. Η σύγχυση αυτή οδήγησε σε φαινόμενα αρνητισμού, όπου ορισμένοι αρνήθηκαν κατηγορηματικά να συμμετάσχουν στην αξιολόγηση ως μια μορφή διαμαρτυρίας για τα γεγονότα μεταξύ Ισραήλ και Παλαιστίνης, ενώ δεν έλειψαν και περιπτώσεις όπου η έρευνα έγινε αποδέκτης υποτιμητικών σχολίων που αντανάκλυσαν σύγχρονα αντισιμιτικά στερεότυπα. Αυτή η εμπειρία ανέδειξε την πρόκληση του να πραγματεύεται κανείς το εβραϊκό παρελθόν σε περιόδους κρίσης, επιβεβαιώνοντας ταυτόχρονα την αναγκαιότητα της ιστοσελίδας ως εργαλείο που αποκαθιστά την ιστορική αλήθεια και διαχωρίζει το τοπικό βίωμα της κοινότητας από τις διεθνείς γεωπολιτικές συγκρούσεις.

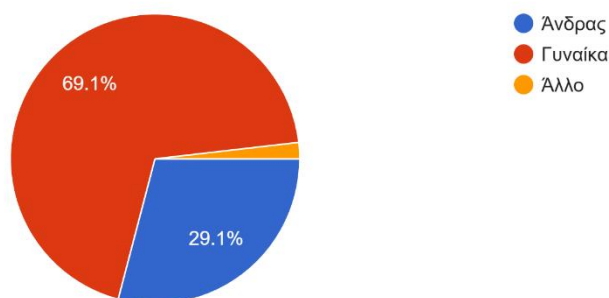
7.4: Παρουσίαση και ανάλυση αποτελεσμάτων

Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε για την αξιολόγηση της ψηφιακής πλατφόρμας διαμορφώθηκε με στόχο να καλύψει τόσο δημογραφικές όσο και γνωστικές, λειτουργικές και θεωρητικές διαστάσεις της εμπειρίας των συμμετεχόντων. Η δομή του οργανώθηκε σε διακριτές θεματικές ενότητες, οι οποίες αντανάκλυν τους δύο βασικούς άξονες της έρευνας: τον θεωρητικό και τον τεχνολογικό. Οι ερωτήσεις περιλάμβαναν κλειστού τύπου κλίμακες, ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής και ανοικτού τύπου απαντήσεις. Οι κλίμακες χρησιμοποιήθηκαν για τη μέτρηση στάσεων, βαθμού συμφωνίας και επιπέδου ικανοποίησης, επιτρέποντας τη στατιστική αποτύπωση των αποτελεσμάτων μέσω μέσων όρων και διαγραμμάτων. Παράλληλα, οι ανοικτές ερωτήσεις έδωσαν τη δυνατότητα ποιοτικής ερμηνείας και εντοπισμού επαναλαμβανόμενων θεματικών μοτίβων. Η ανάλυση που ακολουθεί παρουσιάζει τις ερωτήσεις με θεματική σειρά και όχι απλώς με τη σειρά εμφάνισής τους στο ερωτηματολόγιο. Αρχικά εξετάζονται τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων, καθώς αυτά αποτελούν το πλαίσιο ερμηνείας των επόμενων ευρημάτων. Στη συνέχεια αναλύονται οι ερωτήσεις που αφορούν το γνωστικό υπόβαθρο και την ψηφιακή εξοικείωση, ενώ ακολουθεί η αξιολόγηση του θεωρητικού περιεχομένου και της λειτουργικότητας της πλατφόρμας. Η συστηματική παρουσίαση των ερωτήσεων επιτρέπει όχι μόνο την περιγραφική αποτύπωση των αποτελεσμάτων, αλλά και την ερμηνευτική τους σύνδεση με τους ερευνητικούς στόχους της μελέτης.

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων ξεκινά με την παρουσίαση των δημογραφικών χαρακτηριστικών του δείγματος, προκειμένου να αποτυπωθεί το προφίλ των συμμετεχόντων και να ερμηνευθούν στη συνέχεια με μεγαλύτερη ακρίβεια τα ευρήματα της αξιολόγησης. Η καταγραφή στοιχείων όπως το φύλο, η ηλικιακή ομάδα, το επίπεδο σπουδών και το πεδίο απασχόλησης ή σπουδών κρίθηκε απαραίτητη, καθώς οι μεταβλητές αυτές επηρεάζουν τόσο το γνωστικό υπόβαθρο όσο και την ψηφιακή εξοικείωση των συμμετεχόντων. Επιπλέον, τα δημογραφικά δεδομένα επιτρέπουν την κατανόηση του πλαισίου μέσα στο οποίο διαμορφώνονται οι στάσεις απέναντι στη μνήμη, την ιστορική γνώση και τη χρήση ψηφιακών μέσων. Η διερεύνηση του προφίλ του δείγματος συμβάλλει επίσης στην αξιολόγηση της εμβέλειας της ψηφιακής πλατφόρμας: αν δηλαδή απευθύνεται κυρίως σε εξειδικευμένο κοινό (π.χ. άτομα με ανθρωπιστικό υπόβαθρο) ή αν καταφέρνει να προσεγγίσει ευρύτερες κοινωνικές ομάδες με διαφορετικά επίπεδα γνώσης και εμπειρίας. Την έρευνα συμπλήρωσαν πενήντα πέντε συμμετέχοντες, εκ των οποίων οι τριάντα οχτώ δήλωσαν γυναίκες (ποσοστό 69,1%), οι δεκαέξι άνδρες (ποσοστό 29,1%) και ένας άλλο (ποσοστό 1,8%). Συμπερασματικά, παρατηρείται ότι το δείγμα χαρακτηρίζεται από σχετική ανισορροπία, χωρίς ωστόσο να επηρεάζεται καθοριστικά η συνολική αποτίμηση της πλατφόρμας, καθώς η έρευνα δεν είχε ως στόχο συγκριτική ανάλυση μεταξύ φύλων (**Διάγραμμα 7.1**).

Φύλο:

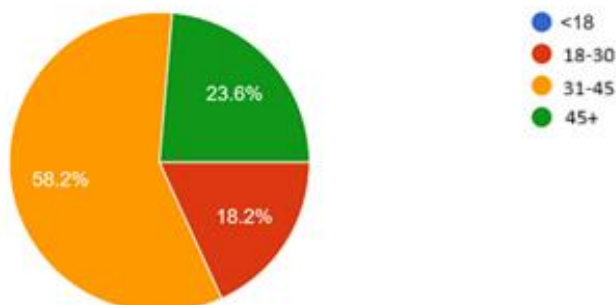
55 responses

Διάγραμμα 7.1: Κυκλικό διάγραμμα αποτύπωσης του φύλου των συμμετεχόντων

Η ερώτηση σχετικά με την ηλικιακή ομάδα των συμμετεχόντων αποσκοπεί στην αποτύπωση της γενεακής σύνθεσης του δείγματος. Η ηλικία αποτελεί κρίσιμο παράγοντα, καθώς συνδέεται τόσο με το επίπεδο ιστορικής γνώσης όσο και με την ψηφιακή εξοικείωση, στοιχεία που επηρεάζουν άμεσα την εμπειρία χρήσης της πλατφόρμας. Το **Διάγραμμα 7.2** παρουσιάζει την ποσοστιαία κατανομή των συμμετεχόντων ανά ηλικιακή κατηγορία. Παρατηρείται ότι η μεγαλύτερη συγκέντρωση εντοπίζεται στην ηλικιακή ομάδα 31-45, ενώ ακολουθούν οι ομάδες 45+ και 18-30. Οι μικρότερες ηλικιακές κατηγορίες (<18) δεν εμφανίζουν εκπροσώπηση. Η υπεροχή της ηλικιακής ομάδας 31-45 υποδηλώνει ότι το δείγμα αποτελείται κυρίως από άτομα σε φάση ενεργής εκπαιδευτικής ή επαγγελματικής δραστηριότητας. Το στοιχείο αυτό είναι σημαντικό, καθώς πρόκειται για πληθυσμό με επαρκή ψηφιακή εξοικείωση, αλλά και με δυνατότητα κριτικής προσέγγισης ιστορικών και κοινωνικών ζητημάτων. Παράλληλα, η παρουσία περισσότερων της μίας ηλικιακών ομάδων ενισχύει τη δυνατότητα γενικότερης ερμηνείας των αποτελεσμάτων, καθώς η αξιολόγηση της πλατφόρμας δεν περιορίζεται αποκλειστικά σε μία γενεακή κατηγορία.

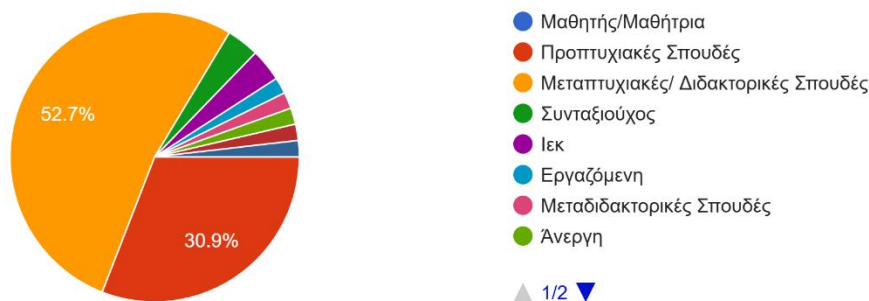
Ηλικιακή ομάδα:
55 responses

Διάγραμμα 7.2: Κυκλικό διάγραμμα αποτύπωσης της ηλικίας των συμμετεχόντων

Το **Διάγραμμα 7.3** αποτυπώνει το επίπεδο σπουδών των συμμετεχόντων καταδεικνύοντας ένα ιδιαίτερα υψηλό μορφωτικό προφίλ του δείγματος. Πάνω από τους μισούς ερωτηθέντες (52,7%) διαθέτουν μεταπτυχιακές ή διδακτορικές σπουδές, γεγονός που υποδηλώνει έντονη ακαδημαϊκή εξειδίκευση και προχωρημένη επιστημονική κατάρτιση. Παράλληλα, το 30,9% έχει ολοκληρώσει προπτυχιακές σπουδές, διαμορφώνοντας συνολικά ένα ποσοστό 83,6% του δείγματος με πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Οι υπόλοιπες κατηγορίες, όπως μαθητές/μαθήτριες, απόφοιτοι ΙΕΚ, εργαζόμενοι, συνταξιούχοι, άνεργοι, άτομα με μεταδιδακτορική εμπειρία ή συγκεκριμένες επαγγελματικές ιδιότητες, εμφανίζονται με ιδιαίτερα χαμηλή εκπροσώπηση και συγκεντρώνουν αθροιστικά μικρό ποσοστό. Σαφώς, το δείγμα δεν μπορεί να θεωρηθεί αντιπροσωπευτικό του γενικού πληθυσμού, αλλά αντανακλά κυρίως ένα μορφωτικά αναβαθμισμένο και ακαδημαϊκά προσανατολισμένο κοινό, στοιχείο που θα πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά την ερμηνεία των επιμέρους αποτελεσμάτων της έρευνας.

Επίπεδο Σπουδών:
55 responses

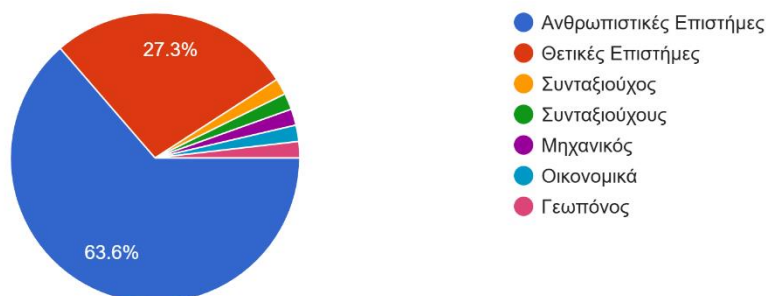
Διάγραμμα 7.3: Κυκλικό διάγραμμα αποτύπωσης του επιπέδου σπουδών των συμμετεχόντων

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

Το **Διάγραμμα 7.4** αποτυπώνει το πεδίο σπουδών των συμμετεχόντων, αναδεικνύοντας σαφή υπεροχή των Ανθρωπιστικών Επιστημών, οι οποίες συγκεντρώνουν το 63,6% του δείγματος. Ακολουθούν οι Θετικές Επιστήμες με ποσοστό 27,3%, ενώ οι υπόλοιπες κατηγορίες, όπως Μηχανικοί, Οικονομικά, Γεωπονία και μεμονωμένες λοιπές ιδιότητες, εμφανίζουν ιδιαίτερα περιορισμένη εκπροσώπηση. Η κατανομή αυτή υποδηλώνει ότι το δείγμα συγκροτείται κυρίως από άτομα με θεωρητικό και κοινωνικοπολιτισμικό ακαδημαϊκό υπόβαθρο, με μικρότερη αλλά αξιοσημείωτη παρουσία αποφοίτων θετικών και τεχνολογικών κλάδων. Δεδομένου ότι η έρευνα αφορά την ανάπτυξη ψηφιακής εφαρμογής για την Εβραϊκή Κοινότητα Θεσσαλονίκης, η έντονη παρουσία αποφοίτων Ανθρωπιστικών Επιστημών αποκτά ιδιαίτερη σημασία. Οι συμμετέχοντες αυτοί ενδέχεται να προσεγγίζουν το αντικείμενο με αυξημένη ευαισθησία σε ζητήματα ιστορίας, πολιτιστικής κληρονομιάς, ταυτότητας και κοινωνικής μνήμης, στοιχεία που είναι κρίσιμα για τον σχεδιασμό και το περιεχόμενο μιας τέτοιας εφαρμογής. Από την άλλη πλευρά, η σχετικά χαμηλή εκπροσώπηση τεχνολογικών και μηχανικών ειδικοτήτων ενδέχεται να περιορίζει την τεχνική σπικκή στην αξιολόγηση ή στις προτάσεις βελτίωσης της ψηφιακής πλατφόρμας. Συνεπώς, η σύνθεση του δείγματος διαμορφώνει ένα προφίλ χρηστών με ισχυρό πολιτισμικό και θεωρητικό προσανατολισμό, στοιχείο που πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά την ερμηνεία των αποτελεσμάτων και τη διαμόρφωση των συμπερασμάτων της έρευνας.

Πεδίο Σπουδών:

55 responses

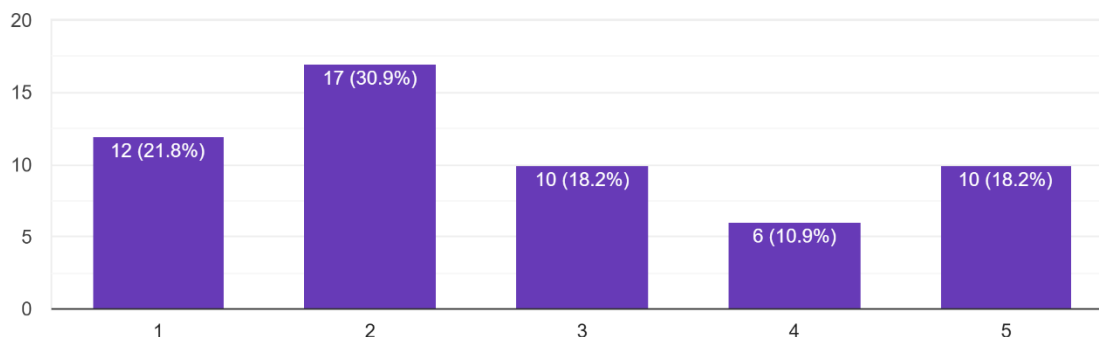
Διάγραμμα 7.4: Κυκλικό διάγραμμα αποτύπωσης του πεδίου σπουδών των συμμετεχόντων

Το **Διάγραμμα 7.5** αποτυπώνει τον βαθμό εξοικείωσης των συμμετεχόντων με την ιστορία της Εβραϊκής Κοινότητας Θεσσαλονίκης σε κλίμακα από το 1 (καθόλου εξοικειωμένος/η) έως το 5 (πολύ εξοικειωμένος/η). Η μεγαλύτερη συγκέντρωση απαντήσεων εντοπίζεται στη βαθμίδα 2 (30,9%), ενώ σημαντικό ποσοστό δηλώνει πολύ χαμηλή εξοικείωση (βαθμίδα 1: 21,8%). Οι μεσαίες τιμές (βαθμίδα 3) συγκεντρώνουν 18,2%, ενώ αντίστοιχο ποσοστό (18,2%) δηλώνει πολύ υψηλή εξοικείωση (βαθμίδα 5). Η βαθμίδα 4 καταγράφει το χαμηλότερο ποσοστό (10,9%). Η κατανομή αυτή υποδηλώνει ότι ένα σημαντικό μέρος του δείγματος παρουσιάζει χαμηλό επίπεδο γνώσης σχετικά με την ιστορία της Εβραϊκής Κοινότητας Θεσσαλονίκης, καθώς οι δύο χαμηλότερες βαθμίδες συγκεντρώνουν αθροιστικά πάνω από το ήμισυ των απαντήσεων. Παράλληλα, υπάρχει και ένα αξιόλογο ποσοστό συμμετεχόντων που δηλώνει υψηλή εξοικείωση, γεγονός που δημιουργεί μια σχετικά πολωμένη εικόνα, με περιορισμένη συγκέντρωση στη μεσαία κατηγορία. Σε συνάρτηση με τον σκοπό της έρευνας, ο οποίος αφορά την ανάπτυξη ψηφιακής εφαρμογής για την Εβραϊκή Κοινότητα Θεσσαλονίκης, τα ευρήματα αυτά αναδεικνύουν την ανάγκη σχεδιασμού περιεχομένου που να απευθύνεται τόσο σε χρήστες με περιορισμένη προϋπάρχουσα γνώση όσο και σε άτομα με αυξημένο ενδιαφέρον και εξοικείωση. Η εφαρμογή, συνεπώς, οφείλει να συνδυάζει εισαγωγικό, εκπαιδευτικό Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

χαρακτήρα με πιο εξειδικευμένο και αναλυτικό περιεχόμενο, προκειμένου να καλύπτει το ευρύ φάσμα γνώσεων που καταγράφεται στο δείγμα.

Πόσο εξοικειωμένος/η είστε με την ιστορία της Εβραϊκής Κοινότητας της Θεσσαλονίκης;

55 responses

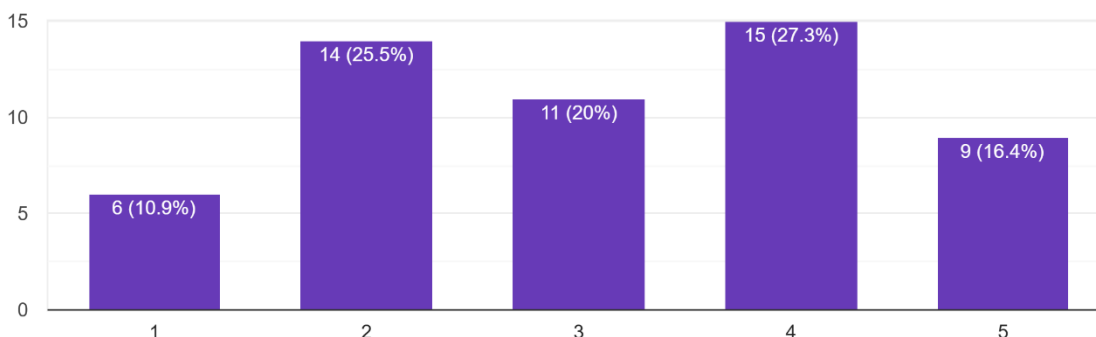

Διάγραμμα 7.5: Γράφημα ράβδων αναφορικά με την εξοικείωση των συμμετεχόντων με την Εβραϊκή Κοινότητα της Θεσσαλονίκης

Το **Διάγραμμα 7.6** παρουσιάζει τη συχνότητα χρήσης ψηφιακών πλατφορμών, όπως ψηφιακά μουσεία και αρχεία για ενημέρωση ιστορικών θεμάτων, σε κλίμακα από το 1 (ποτέ ή σχεδόν ποτέ) έως το 5 (πολύ συχνά). Οι απαντήσεις εμφανίζουν σχετικά ισορροπημένη κατανομή, με ελαφρά μετατόπιση προς τις υψηλότερες βαθμίδες. Συγκεκριμένα, η μεγαλύτερη συγκέντρωση εντοπίζεται στη βαθμίδα 4 (27,3%), ενώ ακολουθούν οι βαθμίδες 2 (25,5%) και 3 (20%). Η πολύ συχνή χρήση (βαθμίδα 5) συγκέντρωσε ποσοστό 16,4%, ενώ η χαμηλότερη συχνότητα (βαθμίδα 1) εμφανίζει το μικρότερο ποσοστό (10,9%). Συνολικά, οι μεσαίες και υψηλές βαθμίδες (3, 4 και 5) συγκεντρώνουν πάνω από το ήμισυ των απαντήσεων, γεγονός που υποδηλώνει ότι σημαντικό μέρος του δείγματος έχει ήδη επαφή με ψηφιακά εργαλεία ιστορικής ενημέρωσης. Παράλληλα, ένα αξιολογικό ποσοστό δηλώνει χαμηλή έως μέτρια χρήση, στοιχείο που υποδεικνύει διαφοροποίηση στις ψηφιακές συνήθειες των συμμετεχόντων. Σε σχέση με τον σκοπό της έρευνας, που αφορά την ανάπτυξη ψηφιακής εφαρμογής για την Εβραϊκή Κοινότητα Θεσσαλονίκης, τα ευρήματα αυτά είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικά. Η ήδη υφιστάμενη εξοικείωση μεγάλου μέρους του δείγματος με ψηφιακές ιστορικές πλατφόρμες δημιουργεί πρόσφορο έδαφος για την αποδοχή και αξιοποίηση της προτεινόμενης εφαρμογής. Ταυτόχρονα, η παρουσία χρηστών με χαμηλότερη συχνότητα χρήσης καθιστά αναγκαίο τον σχεδιασμό μιας εφαρμογής με φιλικό, προσβάσιμο και διαισθητικό περιβάλλον, ώστε να μειωθούν πιθανά εμπόδια χρήσης και να διευρυνθεί το κοινό της.

Πόσο συχνά χρησιμοποιείτε ψηφιακές πλατφόρμες (ψηφιακά μουσεία, αρχεία) για την ενημέρωσή σας σε ιστορικά θέματα;

55 responses

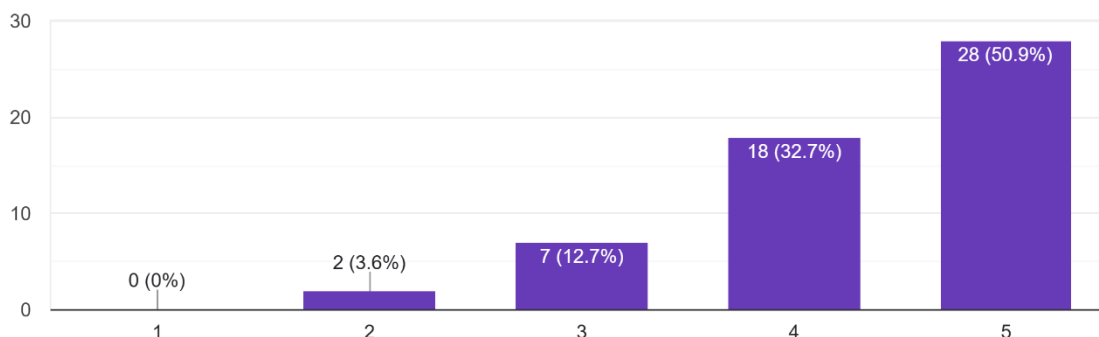

Διάγραμμα 7.6: Γράφημα ράβδων αναφορικά με την συχνότητα χρήσης εκπαιδευτικών ψηφιακών πλατφορμών

Περνώντας στο δεύτερο σκέλος ερωτήσεων, οι συμμετέχοντες αφού επισκεφθούν την ιστοσελίδα ή παρακολουθήσουν το περιγραφικό βίντεο, καλούνται να απαντήσουν ερωτήσεις αναφορικά με το περιεχόμενο, την τεκμηρίωση και την εκπαιδευτική αξία της ιστοσελίδας. Η ενότητα αυτή εστιάζει στην αξιολόγηση της ποιότητας, της εγκυρότητας και της επιστημονικής αξιοπιστίας του υλικού, καθώς και στον τρόπο παρουσίασης της ιστορικής γνώσης, με στόχο να διερευνηθεί κατά πόσο το περιεχόμενο ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του κοινού. Στο **Διάγραμμα 7.7** αποτυπώνεται ο βαθμός σαφήνειας με τον οποίο αναδεικνύεται η σημασία της Εβραϊκής Κοινότητας για την ταυτότητα της Θεσσαλονίκης, σε κλίμακα από το 1 (καθόλου σαφής) έως το 5 (απολύτως σαφής). Τα αποτελέσματα παρουσιάζουν ιδιαίτερα θετική εικόνα, καθώς η συντριπτική πλειονότητα των συμμετεχόντων αξιολογεί υψηλά τη σαφήνεια της ανάδειξης. Συγκεκριμένα, το 50,9% επέλεξε τη μέγιστη βαθμίδα (5), ενώ το 32,7% βαθμολόγησε με 4. Αντιθέτως, οι μεσαίες και χαμηλές βαθμίδες συγκεντρώνουν περιορισμένα ποσοστά, με 12,7% στη βαθμίδα 3 και μόλις 3,6% στη βαθμίδα 2, ενώ κανένας συμμετέχων δεν επέλεξε τη χαμηλότερη τιμή (1). Η κατανομή αυτή υποδηλώνει ότι το περιεχόμενο της εφαρμογής επιτυγχάνει σε μεγάλο βαθμό τον στόχο της ανάδειξης του ρόλου της Εβραϊκής Κοινότητας στη διαμόρφωση της ιστορικής και πολιτισμικής ταυτότητας της πόλης. Η υψηλή συγκέντρωση στις ανώτερες βαθμίδες ενισχύει την άποψη ότι η ιστορική αφήγηση και η τεκμηρίωση παρουσιάζονται με σαφή, κατανοητό και αποτελεσματικό τρόπο. Συνεπώς, ως προς τη συγκεκριμένη παράμετρο, η εφαρμογή φαίνεται να ανταποκρίνεται επαρκώς στις απαιτήσεις ιστορικής ανάδειξης και πολιτισμικής προβολής, στοιχείο ιδιαίτερα κρίσιμο για ένα ψηφιακό εργαλείο που εστιάζει στην ιστορία και τη μνήμη της Εβραϊκής Κοινότητας Θεσσαλονίκης.

Πόσο σαφής είναι η ανάδειξη της σημασίας της εβραϊκής κοινότητας για την ταυτότητα της Θεσσαλονίκης;

55 responses

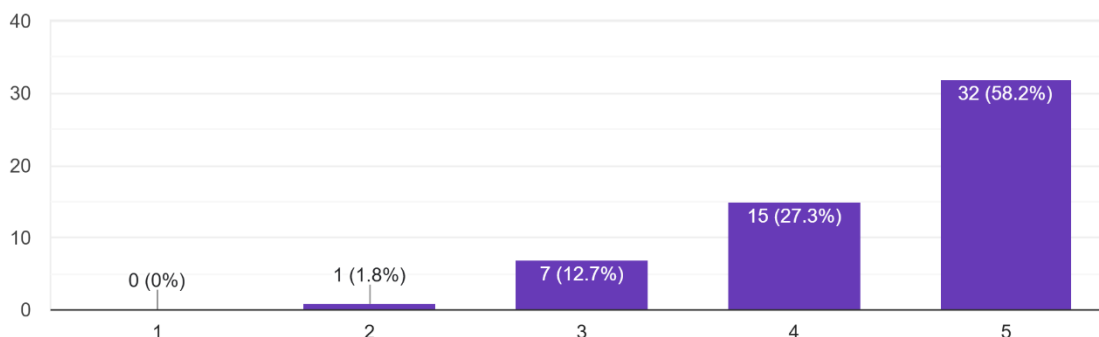

Διάγραμμα 7.7: Γράφημα ράβδων αναφορικά με την σαφήνεια ανάδειξης της εβραϊκής κοινότητας για την ανάδειξη της ταυτότητας της Θεσσαλονίκης

Το **Διάγραμμα 7.8** αποτυπώνει τις απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με το κατά πόσο η ιστοσελίδα τεκμηριώνει επαρκώς τη διαχρονική επικαιρότητα της εβραϊκής ιστορίας, σε κλίμακα από το 1 (καθόλου επαρκώς) έως το 5 (απολύτως επαρκώς). Τα αποτελέσματα εμφανίζουν ιδιαίτερα υψηλό βαθμό θετικής αξιολόγησης. Πάνω από τους μισούς συμμετέχοντες (58,2%) επέλεξαν τη μέγιστη βαθμίδα, ενώ το 27,3% αξιολόγησε με 4, διαμορφώνοντας συνολικά ένα ποσοστό 85,5% στις δύο ανώτερες κατηγορίες. Αντιθέτως, οι μεσαίες και χαμηλές βαθμίδες συγκεντρώνουν περιορισμένες απαντήσεις, με 12,7% στη βαθμίδα 3, 1,8% στη βαθμίδα 2 και καμία επιλογή στη χαμηλότερη βαθμίδα. Η εικόνα αυτή υποδηλώνει ότι η ιστοσελίδα καταφέρνει σε μεγάλο βαθμό να αναδείξει τη συνέχεια και τη διαχρονική σημασία της εβραϊκής παρουσίας, συνδέοντας το ιστορικό παρελθόν με το παρόν. Για ένα ψηφιακό εργαλείο που αφορά την Εβραϊκή Κοινότητα Θεσσαλονίκης, η διάσταση αυτή είναι κομβικής σημασίας, καθώς συμβάλλει όχι μόνο στην ιστορική ενημέρωση, αλλά και στη διαμόρφωση σύγχρονου πολιτισμικού διαλόγου.

Θεωρείτε ότι η ιστοσελίδα τεκμηριώνει επαρκώς τη διαχρονική επικαιρότητα της εβραϊκής ιστορίας;

55 responses

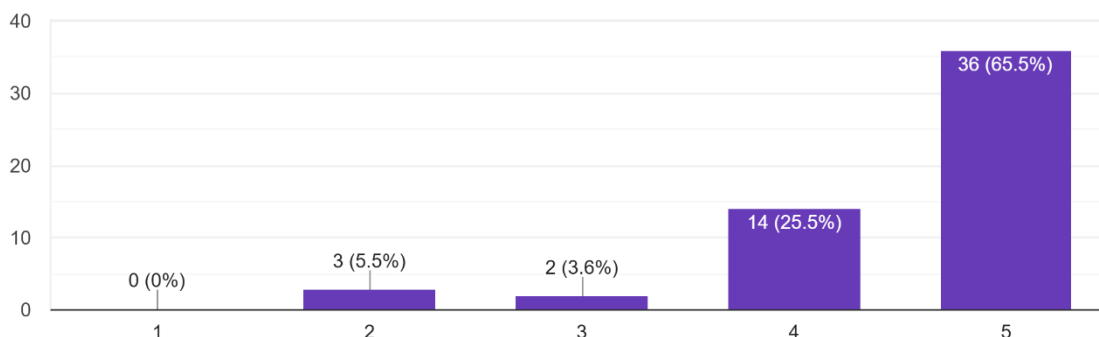

Διάγραμμα 7.8: Γράφημα ράβδων αναφορικά με την τεκμηρίωση της διαχρονικής επικαιρότητας της εβραϊκής ιστορίας

Το **Διάγραμμα 7.9** διερευνά τον βαθμό κατανόησης του συλλογικού τραύματος μέσα από την παρουσίαση της ιστορικής εμπειρίας της εβραϊκής κοινότητας και του Ολοκαυτώματος. Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν ιδιαίτερα υψηλό βαθμό θετικής αποτίμησης της συμβολής της ιστοσελίδας, καθώς η πλειονότητα των συμμετεχόντων επέλεξε τις ανώτερες βαθμίδες της κλίμακας. Ειδικότερα, ποσοστό 65,5% των ερωτηθέντων αξιολόγησε τη συμβολή της παρουσίασης με τον μέγιστο βαθμό (5), ενώ επιπλέον 25,5% την αξιολόγησε με βαθμό 4. Αντιθέτως, χαμηλές αξιολογήσεις ήταν εξαιρετικά περιορισμένες, καθώς μόλις το 5,5% επέλεξε τη βαθμίδα 2 και το 3,6% τη βαθμίδα 3, ενώ δεν καταγράφηκαν καθόλου απαντήσεις στη χαμηλότερη βαθμίδα (1). Η διάμεσος και η επικρατούσα τιμή εντοπίζονται στο ανώτατο επίπεδο της κλίμακας (5), στοιχείο που υποδηλώνει ότι η πλειονότητα των χρηστών αντιλήφθηκε την εφαρμογή ως ιδιαίτερα αποτελεσματική στην ενίσχυση της ιστορικής ενσυναίσθησης και της κατανόησης των κοινωνικοψυχολογικών συνεπειών της γενοκτονίας των Εβραίων. Συνολικά, τα ευρήματα αναδεικνύουν τον ουσιαστικό παιδαγωγικό ρόλο της εφαρμογής στην υποστήριξη της γνωστικής και συναισθηματικής προσέγγισης της ιστορικής μνήμης και του συλλογικού τραύματος που συνδέεται με την εξόντωση της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Η παρουσίαση της εβραϊκής κοινότητας και του Ολοκαυτώματος σας βοήθησε να κατανοήσετε το μέγεθος του συλλογικού τραύματος;

55 responses

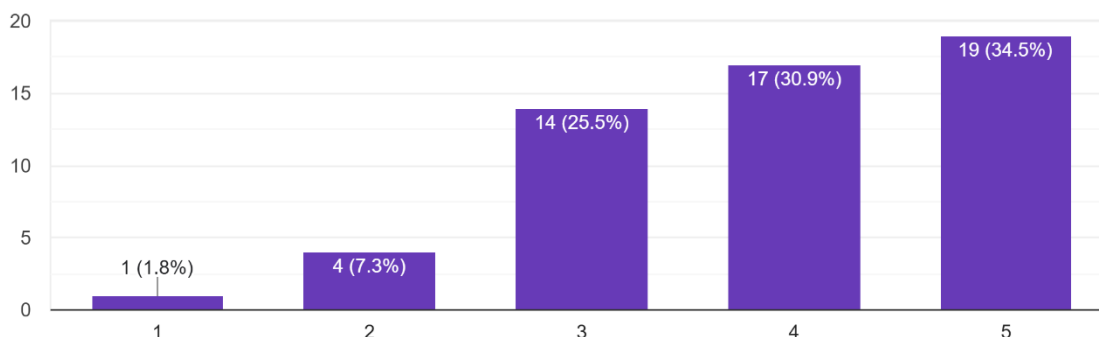

Διάγραμμα 7.9: Γράφημα ράβδων αναφορικά με την κατανόηση του συλλογικού τραύματος

Στο **Διάγραμμα 7.10** αποτυπώνεται η δυνατότητα της ιστοσελίδας να λειτουργήσει ως εργαλείο ευαισθητοποίησης και αντιμετώπισης φαινομένων αντισημιτισμού και ρατσισμού. Η αξιολόγηση ανέδειξε συνολικά θετικές στάσεις εκ μέρους των συμμετεχόντων. Ειδικότερα, από το σύνολο των 55 απαντήσεων προκύπτει ότι ποσοστό 34,5% αξιολόγησε τη σχετική συμβολή με τον μέγιστο βαθμό (5), ενώ επιπλέον 30,9% επέλεξε τη βαθμίδα 4, γεγονός που υποδηλώνει ότι σχεδόν τα δύο τρίτα του δείγματος (65,4%) αντιλαμβάνονται το περιεχόμενο ως αποτελεσματικό ή πολύ αποτελεσματικό εργαλείο παρέμβασης. Παράλληλα, το 25,5% των συμμετεχόντων διατήρησε ουδέτερη στάση (βαθμίδα 3), ενώ περιορισμένες αξιολογήσεις καταγράφηκαν στις χαμηλότερες βαθμίδες (7,3% στη βαθμίδα 2 και 1,8% στη βαθμίδα 1). Ο μέσος όρος των απαντήσεων υποδηλώνοντας μια γενικά θετική, αν και λιγότερο ομοιογενή σε σχέση με άλλες επιμέρους διαστάσεις, αποτίμηση της δυναμικής της ιστοσελίδας ως μέσου κοινωνικής ευαισθητοποίησης. Συνολικά, τα ευρήματα υποδηλώνουν ότι η ιστοσελίδα δύναται να λειτουργήσει ως υποστηρικτικό εκπαιδευτικό εργαλείο στην κατεύθυνση της πρόληψης και αντιμετώπισης διακρίσεων, ενισχύοντας την ιστορική γνώση και την κριτική κατανόηση κοινωνικών φαινομένων που συνδέονται με τον αντισημιτισμό και τον ρατσισμό.

Πιστεύετε ότι το περιεχόμενο της σελίδας μπορεί να λειτουργήσει ως εργαλείο κατά του αντισημιτισμού και του ρατσισμού;

55 responses

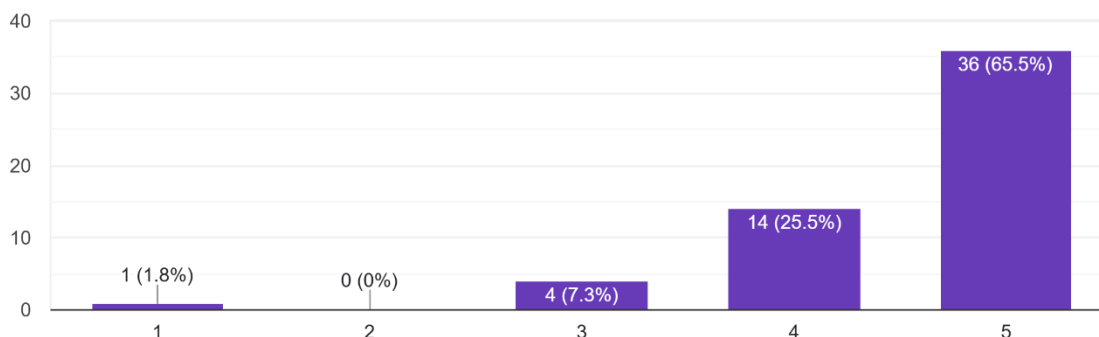

Διάγραμμα 7.10: Γράφημα ράβδων αναφορικά με την αξιολόγηση της ιστοσελίδας ως εργαλείου πρόληψης του αντισημιτισμού και του ρατσισμού

Στην επόμενη ενότητα οι συμμετέχοντες καλούνται να αξιολογήσουν ζητήματα που αφορούν τη λειτουργικότητα των ψηφιακών μέσων και την πρόσβαση στην ιστοσελίδα, εστιάζοντας κυρίως στο τεχνικό σκέλος της εφαρμογής. Οι σχετικές ερωτήσεις εξετάζουν παραμέτρους όπως η ευχρηστία, η δομή και η πλοήγηση. Στόχος της ενότητας αυτής είναι να αποτιμηθεί κατά πόσο η τεχνική υλοποίηση υποστηρίζει αποτελεσματικά το περιεχόμενο και διευκολύνει την απρόσκοπτη και ποιοτική πρόσβαση των χρηστών στην πληροφορία. Στην πρώτη ερώτηση οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να αξιολογήσουν την αποτελεσματικότητα αξιοποίησης των ψηφιακών μέσων (όπως φωτογραφίες, ηχητικές περιγραφές και διαδραστικοί χάρτες) στο πλαίσιο της αφήγησης της ιστορίας της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης. Το **Διάγραμμα 7.11** καταδεικνύει ιδιαίτερα θετική ανταπόκριση των χρηστών. Από το σύνολο των 55 απαντήσεων, η πλειονότητα των χρηστών (65,5%) αξιολόγησε τη χρήση των ψηφιακών μέσων με τον μέγιστο βαθμό (5), ενώ επιπλέον 25,5% επέλεξε τη βαθμίδα 4, συγκροτώντας αθροιστικά ποσοστό 91% θετικών αξιολογήσεων. Περιορισμένο ποσοστό 7,3% διατήρησε ουδέτερη στάση (βαθμίδα 3), ενώ μόλις 1,8% των συμμετεχόντων αξιολόγησε αρνητικά την αποτελεσματικότητα των ψηφιακών μέσων (βαθμίδα 1), χωρίς να καταγραφούν απαντήσεις στη βαθμίδα 2. Συνολικά, τα ευρήματα υποστηρίζουν ότι η αξιοποίηση ψηφιακών μέσων λειτουργεί ενισχυτικά ως προς τη διαμεσολάβηση της ιστορικής γνώσης, συμβάλλοντας ουσιαστικά στη βελτίωση της αφηγηματικής συνοχής και της εκπαιδευτικής αποτελεσματικότητας της εφαρμογής.

Πόσο αποτελεσματικά χρησιμοποιούνται τα ψηφιακά μέσα (φωτογραφίες, βίντεο, χάρτες) για την αφήγηση της ιστορίας;

55 responses

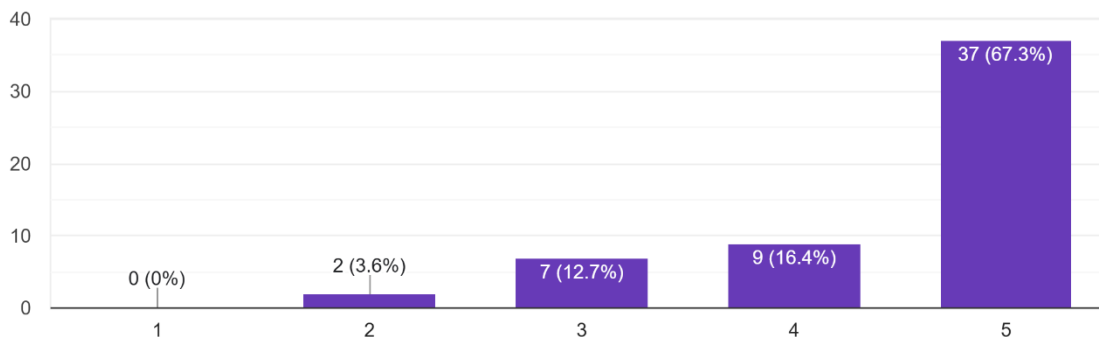

Διάγραμμα 7.11: Γράφημα ράβδων αναφορικά με την αποτελεσματικότητα των ψηφιακών μέσων

Το δεύτερο ερώτημα της ενότητας «Η περιήγηση στην ιστοσελίδα διευκόλυνε την πρόσβασή σας σε ιστορικές πληροφορίες που δεν γνωρίζατε;» καταδεικνύει ιδιαίτερα θετική αξιολόγηση της εμπειρίας χρήστη (**Διάγραμμα 7.12**). Η πλειονότητα των συμμετεχόντων (67,3%) επέλεξε τη μέγιστη βαθμολογία (5), ενώ συνολικά το 83,6% αξιολόγησε τη διευκόλυνση της πρόσβασης με 4 ή 5 στην πενταβάθμια κλίμακα. Αντιθέτως, οι χαμηλές αξιολογήσεις ήταν οριακές, καθώς δεν καταγράφηκε καμία επιλογή της τιμής 1 και μόλις το 3,6% επέλεξε την τιμή 2. Συνολικά, τα ευρήματα τεκμηριώνουν ότι η δομή, η πλοήγηση και η οργάνωση του περιεχομένου της ιστοσελίδας ανταποκρίνονται επιτυχώς στον στόχο της ενίσχυσης της πρόσβασης σε ιστορικές πληροφορίες, αναδεικνύοντας υψηλό επίπεδο ικανοποίησης και θετικής εμπειρίας από την πλευρά των χρηστών.

Η περιήγηση στην ιστοσελίδα διευκόλυνε την πρόσβασή σας σε ιστορικές πληροφορίες που δεν γνωρίζατε;

55 responses

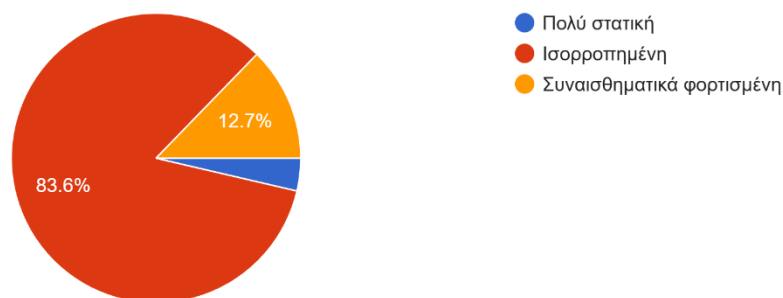
Διάγραμμα 7.12: Γράφημα ράβδων αναφορικά με τις ιστορικές πληροφορίες που παρέχει η ιστοσελίδα

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

Στο **Διάγραμμα 7.13** αναλύεται η αξιολόγηση των χρηστών αναφορικά με τη ψηφιακή αναπαράσταση ευαίσθητων θεμάτων. Το μεγαλύτερο ποσοστό, 83,6%, χαρακτήρισε την αναπαράσταση ως «Ισορροπημένη», γεγονός που υποδηλώνει επιτυχή διαχείριση μεταξύ τεκμηρίωσης και συναισθηματικής απόδοσης. Το 12,7% τη θεώρησε «Συναισθηματικά φορτισμένη», ενώ μόλις το 3,6% την έκρινε «Πολύ στατική». Συνολικά, τα αποτελέσματα καταδεικνύουν ότι η παρουσίαση θεωρείται κατάλληλη και παιδαγωγικά επαρκής για τη διαχείριση ευαίσθητων ιστορικών ζητημάτων.

Πώς θα κρίνατε την ψηφιακή αναπαράσταση ευαίσθητων θεμάτων (π.χ. Ολοκαύτωμα, μνήμη);

55 responses

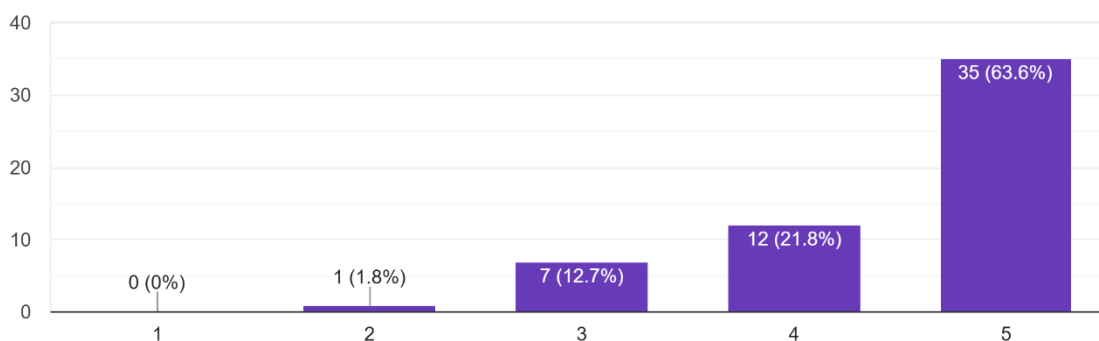

Διάγραμμα 7.13: Κυκλικό διάγραμμα αναφορικά με την ψηφιακή αναπαράσταση ευαίσθητων θεμάτων

Στο **Διάγραμμα 7.14** αναλύονται οι απαντήσεις αναφορικά με το ερώτημα «Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι η συγκεκριμένη ιστοσελίδα θα μπορούσε να αξιοποιηθεί ως εκπαιδευτικό εργαλείο;». Το 63,6% των συμμετεχόντων επέλεξε τη μέγιστη βαθμολογία (5), ενώ το 21,8% αξιολόγησε με 4. Συνολικά, το 85,4% των απαντήσεων συγκεντρώνεται στις δύο ανώτερες βαθμίδες της κλίμακας, γεγονός που υποδηλώνει υψηλή αντιληπτή εκπαιδευτική αξία. Οι ουδέτερες αξιολογήσεις (3) ανέρχονται σε 12,7%, ενώ οι χαμηλές είναι ελάχιστες (1,8% στη βαθμολογία 2 και καμία επιλογή 1). Τα αποτελέσματα τεκμηριώνουν ότι η ιστοσελίδα θεωρείται σε μεγάλο βαθμό κατάλληλη για εκπαιδευτική αξιοποίηση, υποστηρίζοντας τη χρήση της ως ψηφιακό εργαλείο μάθησης.

Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι η συγκεκριμένη ιστοσελίδα θα μπορούσε να αξιοποιηθεί ως εκπαιδευτικό εργαλείο;

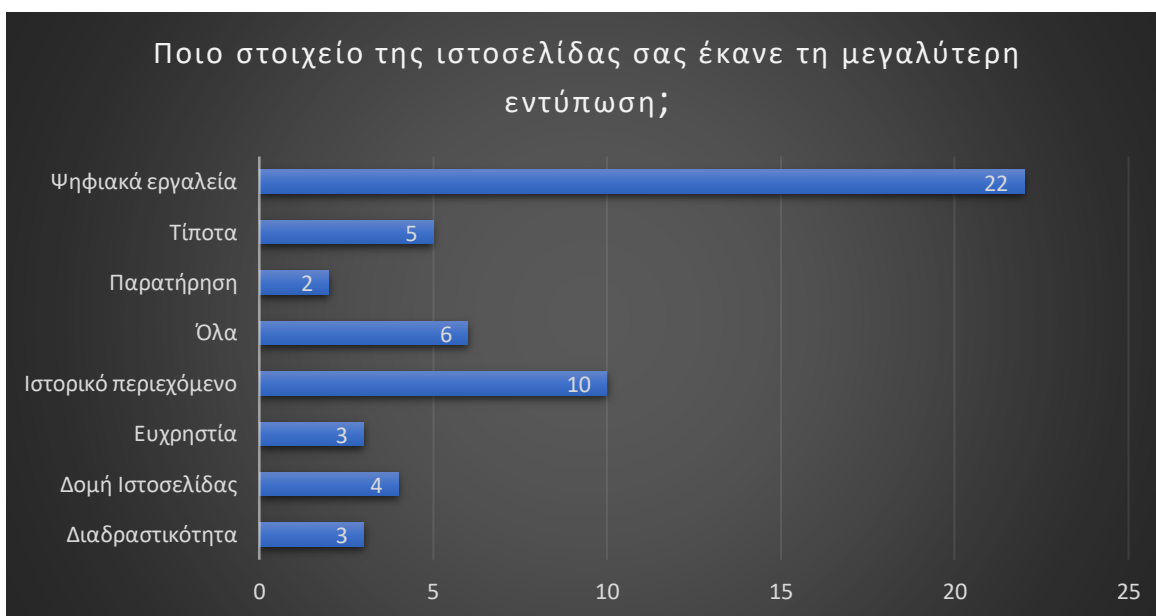
55 responses

Διάγραμμα 7.14: Γράφημα ράβδων αναφορικά με την εκπαιδευτική αξιοποίηση της ιστοσελίδας

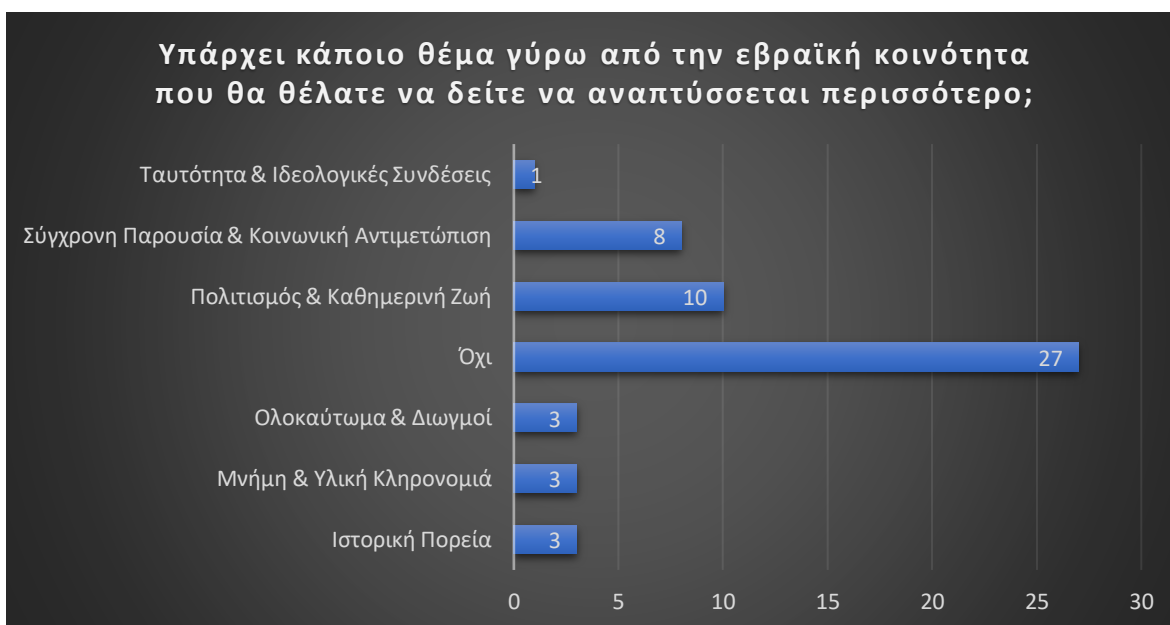
Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

Η τελευταία ενότητα του ερωτηματολογίου αφορά την εμπειρία των χρηστών κατά τη χρήση της ιστοσελίδας. Η ενότητα αυτή θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική, καθώς η εμπειρία χρήστη αποτελεί κρίσιμο παράγοντα αξιολόγησης της συνολικής ποιότητας και αποτελεσματικότητας της ιστοσελίδας. Μέσα από τις απαντήσεις τους μπορούμε να εντοπίσουμε τόσο τα δυνατά σημεία της σχεδίασης όσο και πιθανές αδυναμίες στη δομή, τη λειτουργικότητα ή την πλοήγηση. Παράλληλα, τα ευρήματα της ενότητας αυτής μπορούν να αξιοποιηθούν για τη διαμόρφωση προτάσεων βελτίωσης και τη μελλοντική αναβάθμιση του συστήματος, με στόχο τη βελτιστοποίηση της εμπειρίας χρήστη και την αύξηση της ικανοποίησης. Η πρώτη ερώτηση, «Ποιο στοιχείο της ιστοσελίδας σας έκανε τη μεγαλύτερη εντύπωση», διατυπώθηκε σε ανοιχτή μορφή και για τη συστηματικότερη επεξεργασία και αποτύπωση των δεδομένων, πραγματοποιήθηκε θεματική ομαδοποίηση των απαντήσεων μέσω Excel με κατηγοριοποίηση των επιμέρους αναφορών σε ευρύτερες εννοιολογικές ενότητες. Από την ανάλυση προέκυψε ότι τα ψηφιακά εργαλεία της ιστοσελίδας, όπως τα κουίζ, οι αντιστοιχίσεις και ο διαδραστικός χάρτης αποτέλεσαν το στοιχείο που έκανε τη μεγαλύτερη εντύπωση στους χρήστες, γεγονός που αναδεικνύει τη σημασία της διαδραστικότητας στην ενίσχυση της εμπειρίας πλοήγησης (**Διάγραμμα 7.15**). Παράλληλα, ιδιαίτερα σημαντικός αριθμός απαντήσεων αναφέρθηκε στο ιστορικό περιεχόμενο και στη λεπτομερή παρουσίαση πληροφοριών για την εβραϊκή κοινότητα, υποδηλώνοντας ότι η πληρότητα και η τεκμηρίωση του υλικού συνέβαλαν ουσιαστικά στη θετική αξιολόγηση της ιστοσελίδας, ενώ δευτερευόντως επισημάνθηκαν στοιχεία όπως η ευχρηστία, η δομή και η συνολική αισθητική, τα οποία λειτούργησαν υποστηρικτικά στη διαμόρφωση μιας θετικής εμπειρίας χρήσης. Τέλος, επισημάνθηκαν δύο επιμέρους ζητήματα, η ανάγκη για βελτιστοποίηση της πλατφόρμας για φορητές συσκευές, ώστε να υπάρχει μεγαλύτερη επισκεψιμότητα και ευχρηστία. Το δεύτερο ζήτημα αφορά μια απορία χρήστη σχετικά με τον τίτλο της Θεσσαλονίκης ως «Μητέρα του Ισραήλ» τον 16ο αιώνα κατέδειξε την ανάγκη σαφέστερης τεκμηρίωσης. Διευκρινίζεται ότι ο όρος είναι μεταφορικός και ιστορικός, αναφερόμενος στην πνευματική ακμή των Εβραίων (Ισραηλιτών) της εποχής και όχι στο σύγχρονο κράτος. Η παρατήρηση αυτή υπογραμμίζει τον ρόλο της πλατφόρμας στην αποσαφήνιση ιστορικών όρων και την καταπολέμηση αναχρονισμών.

Διάγραμμα 7.15: Γράφημα ράβδων αναφορικά τα στοιχεία που εντυπωσίασαν τους χρήστες

Η επόμενη ερώτηση είναι ανοιχτού τύπου και αφορά θεματικές της Εβραϊκής κοινότητας που οι χρήστες θα ήθελαν να έχουν αναπτυχθεί περισσότερο. Η ερώτηση αυτή θεωρήθηκε σκόπιμη, ώστε να εντοπιστούν κενά στην έρευνα, αλλά και να ληφθούν υπόψη και οι απόψεις των χρηστών, για βελτίωση της ιστοσελίδας και περαιτέρω έρευνα. Σύμφωνα με το **Διάγραμμα 7.16**, οι περισσότεροι χρήστες (27/55) δήλωσαν ότι δεν επιθυμούν περαιτέρω ανάλυση κάποιου θέματος, γεγονός που υποδηλώνει ότι το περιεχόμενο της ιστοσελίδας ανταποκρίνεται σε ικανοποιητικό βαθμό στις πληροφοριακές ανάγκες των χρηστών. Ωστόσο, το σημαντικότερο πεδίο πρόσθετου ενδιαφέροντος αφορά τον πολιτισμό και την καθημερινή ζωή (10/55), γεγονός που δείχνει ότι οι χρήστες επιθυμούν περισσότερο βιωματικό και κοινωνικό περιεχόμενο και όχι αποκλειστικά ιστορική πληροφόρηση. Παράλληλα, η αναφορά στη σύγχρονη παρουσία της κοινότητας καταδεικνύει ενδιαφέρον για τη σημερινή της θέση και τον ρόλο της στην κοινωνία (8/55). Αντίθετα, μικρότερο ποσοστό χρηστών ζήτησε περαιτέρω πληροφορίες για ιστορικά γεγονότα, το Ολοκαύτωμα ή ζητήματα ταυτότητας, στοιχείο που μπορεί να υποδηλώνει ότι οι συγκεκριμένες θεματικές ενότητες θεωρούνται ήδη επαρκώς καλυμμένες. Συνολικά, τα δεδομένα παρέχουν σαφή εικόνα των προτεραιοτήτων των χρηστών και μπορούν να αξιοποιηθούν για στοχευμένο εμπλουτισμό του περιεχομένου, με έμφαση σε κοινωνικοπολιτισμικές και σύγχρονες διαστάσεις της κοινότητας.

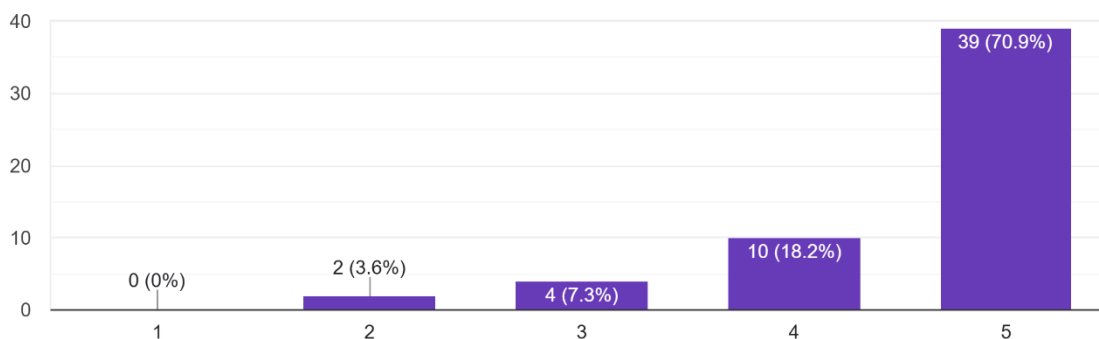
Διάγραμμα 7.16: Γράφημα ράβδων αναφορικά με θεματικές προς ανάπτυξη για την εβραϊκή κοινότητα

Η αξιολόγηση ολοκληρώνεται με την ερώτηση «Πόσο εύκολη ήταν η πλοήγηση στην ιστοσελίδα;». Η συγκεκριμένη ερώτηση είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς η ευκολία πλοήγησης αποτελεί βασικό δείκτη χρηστικότητα (usability) ενός ψηφιακού συστήματος. Η πλοήγηση σχετίζεται άμεσα με τη δομή της πληροφορίας, τη σαφήνεια, τη λογική οργάνωση του περιεχομένου και τη δυνατότητα του χρήστη να εντοπίζει γρήγορα και αποτελεσματικά αυτό που αναζητά. Εάν η πλοήγηση είναι πολύπλοκη ή μη διαισθητική, η συνολική εμπειρία χρήστη επιβαρύνεται, ακόμη και αν το περιεχόμενο είναι ποιοτικό. Επιπλέον, η ευκολία πλοήγησης επηρεάζει τον χρόνο παραμονής στην ιστοσελίδα, το επίπεδο ικανοποίησης, την πιθανότητα επαναχρησιμοποίησης και τη γενικότερη αξιολόγηση της αξιοπιστίας της ιστοσελίδας. Σύμφωνα με το **Διάγραμμα 7.17**, το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων, ποσοστό 70,9% στη βαθμίδα 5 και 18,2% στη βαθμίδα 4, δήλωσε ότι η πλοήγηση στην ιστοσελίδα ήταν εύκολη. Το εύρημα αυτό υποδηλώνει υψηλό επίπεδο χρηστικότητας και θετική

αξιολόγηση της δομής και της οργάνωσης του περιεχομένου. Παράλληλα, ένα μικρό ποσοστό (7,3%) αξιολόγησε την πλοήγηση ως μέτρια, ενώ στη βαθμίδα 2 συγκεντρώθηκε ένα ακόμη πιο μικρό ποσοστό της τάξης του 3,6% που θεώρησε την ιστοσελίδα σχετικά δύσκολη. Η βαθμίδα 1 δεν συγκεντρώσε αξιολογήσεις. Τα αποτελέσματα δείχνουν πως παρότι η συντριπτική πλειονότητα των χρηστών δεν αντιμετώπισε προβλήματα πλοήγησης, ένα μικρό αλλά υπαρκτό ποσοστό εντόπισε δυσκολίες. Η παρατήρηση αυτή είναι σημαντική, καθώς υποδεικνύει ότι υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης στη δομή ή στη σαφήνεια της αρχιτεκτονικής πληροφορίας, ώστε να διασφαλιστεί ακόμη πιο ομοιόμορφη και διαισθητική εμπειρία για όλους τους χρήστες.

Πόσο εύκολη ήταν η πλοήγηση στην ιστοσελίδα;

55 responses

Διάγραμμα 7-17: Γράφημα ράβδων αναφορικά με την ευκολία πλοήγησης στην ιστοσελίδα

Η παρούσα διπλωματική εργασία ανέδειξε τις δυνατότητες που προσφέρουν οι ψηφιακές τεχνολογίες στη μελέτη, την ανάδειξη και τη διάχυση του ιστορικού περιεχομένου στο πλαίσιο της δημόσιας ιστορίας. Μέσα από τον συνδυασμό ιστορικής έρευνας και ψηφιακής υλοποίησης, κατέστη δυνατή η ανάπτυξη μιας ψηφιακής πλατφόρμας που λειτουργεί ως εργαλείο τεκμηρίωσης, παρουσίασης και πρόσβασης στο ιστορικό υλικό. Τα ερευνητικά αποτελέσματα επιβεβαιώνουν ότι η αξιοποίηση ψηφιακών εφαρμογών μπορεί να ενισχύσει την κατανόηση του ιστορικού παρελθόντος, να διευρύνει το κοινό στο οποίο απευθύνεται η ιστορική γνώση και να υποστηρίξει πιο συμμετοχικές και διαδραστικές μορφές αφήγησης. Παράλληλα, η πρακτική εφαρμογή της έρευνας ανέδειξε τη σημασία της διεπιστημονικής προσέγγισης, καθώς η συνεργασία ιστορικών, τεχνολογικών και μεθοδολογικών εργαλείων αποδείχθηκε καθοριστική για την επιτυχή υλοποίηση του εγχειρήματος. Παρά τους περιορισμούς και τις δυσκολίες που καταγράφηκαν, η εργασία καταδεικνύει ότι η συγκεκριμένη ιστοσελίδα μπορεί να αποτελέσει μια βιώσιμη βάση για περαιτέρω ανάπτυξη και αξιοποίηση σε ερευνητικά, εκπαιδευτικά και δημόσια ιστορικά περιβάλλοντα. Συνολικά, η μελέτη συμβάλλει στον προβληματισμό γύρω από τον ρόλο των ψηφιακών ανθρωπιστικών σπουδών και επιβεβαιώνει τη δυναμική τους ως πεδίου που γεφυρώνει την ιστορική έρευνα με τις σύγχρονες τεχνολογικές πρακτικές.

7.5: Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

- Assmann, J. (2011). *Cultural Memory and Early Civilization: Writing, Remembrance, and Political Imagination*. Cambridge University Press.
- Halbwachs, M. (1992). *On Collective Memory*. University of Chicago Press.
- Hirsch, M. (2012). *The Generation of Postmemory*. Columbia University Press.
- Landsberg, A. (2004). *Prosthetic Memory: The Transformation of American Remembrance in the Age of Mass Culture*. Columbia University Press.
- Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*. Blackwell.
- Mazower, M. (2004). *Salonica, City of Ghosts: Christians, Muslims and Jews 1430–1950*. HarperCollins.
- Naar, D. E. (2016). *Jewish Salonica: Between the Ottoman Empire and Modern Greece*. Stanford University Press.
- Nora, P. (1989). *Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire*. *Representations*, 26, 7–24..
- Ricoeur, P. (2004). *Memory, History, Forgetting*. University of Chicago Press.

Websites

<https://app.the-qr-code-generator.com/qrcodes>

<https://docs.google.com/forms>

<https://youtu.be/Y1vkDpBQgX8>

Πηγές

- Όλα τα διαγράμματα προέρχονται από το Google Forms, εκτός από τα Διαγράμματα 7.15 & 7.16 που δημιουργήθηκαν με το Excel
- Βιβλιογραφική ανασκόπηση → Zotero

8: Συμπεράσματα, περιορισμοί και μελλοντικές κατευθύνσεις έρευνας

8.1: Εισαγωγή

Το παρόν κεφάλαιο συνθέτει τα βασικά ευρήματα της διπλωματικής εργασίας, αποτιμά τη συμβολή της τόσο σε επιστημονικό όσο και σε εφαρμοσμένο επίπεδο (§8.2) και αναδεικνύει τις δυσκολίες που προέκυψαν κατά την ερευνητική και τεχνολογική διαδικασία (§8.3). Παράλληλα, σκιαγραφεί προτάσεις για μελλοντική έρευνα, αναδεικνύοντας τις δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης της ψηφιακής πλατφόρμας και της αξιοποίησής της στο πεδίο της δημόσιας ιστορίας και των ψηφιακών ανθρωπιστικών σπουδών (§8.4). Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με τη διατύπωση των συμπερασμάτων (§8.5).

8.2: Τελικά συμπεράσματα έρευνας και προστιθέμενη αξία

Η παρούσα διπλωματική εργασία αναδεικνύει την εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης ως έναν από τους βασικότερους πυλώνες της ιστορικής, κοινωνικής και πολιτιστικής συγκρότησης της πόλης. Από την οθωμανική περίοδο έως τον 20^ο αιώνα, η κοινότητα διαμόρφωσε σε μεγάλο βαθμό τον αστικό χαρακτήρα, την οικονομική δραστηριότητα, τη γλωσσική πολυμορφία και την πολιτισμική ταυτότητα της Θεσσαλονίκης (Mazower, 2006). Η ιστορική αυτή παρουσία δεν συνιστά απλώς ένα παρελθοντικό δεδομένο, αλλά ένα ουσιαστικό στοιχείο κατανόησης της ίδιας της πόλης ως πολυπολιτισμικού χώρου, γεγονός που απαντά στο ερώτημα της σημασίας της εβραϊκής κοινότητας για τη διαμόρφωση της αστικής ταυτότητας. Η μελέτη αναδεικνύει επίσης την ιστορία της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης διαχρονικά επίκαιρη, καθώς συνδέεται άμεσα με σύγχρονους κοινωνικούς προβληματισμούς γύρω από τη μνήμη, την ταυτότητα, τον αποκλεισμό και τη βία.

Το Ολοκαύτωμα και η σχεδόν ολοκληρωτική εξόντωση της κοινότητας δεν αποτελούν μόνο ιστορικά γεγονότα, αλλά τραυματικές εμπειρίες με διαρκή αντίκτυπο στη συλλογική μνήμη και στη δημόσια ιστορία της πόλης. Η επικαιρότητα της μελέτης έγκειται ακριβώς στη δυνατότητα της ιστορικής έρευνας να φωτίζει μηχανισμούς λήθης, σιωπής και αποσιώπησης, οι οποίοι εξακολουθούν να επηρεάζουν τον δημόσιο λόγο και τη μνημονική πολιτική. Σε αυτό το πλαίσιο, η εργασία αναλύει τον τρόπο με τον οποίο το Ολοκαύτωμα και το συλλογικό τραύμα της εβραϊκής κοινότητας αποτυπώνονται στη δημόσια ιστορία και στη συλλογική μνήμη. Διαπιστώθηκε ότι η μνήμη αυτή εκφράζεται μέσω μνημείων, μουσειακών αφηγήσεων, εκπαιδευτικών δράσεων και καλλιτεχνικών δημιουργιών, οι οποίες επιχειρούν να γεφυρώσουν το ιστορικό γεγονός με το παρόν (Ζαφείρης, 2016). Ωστόσο, η έρευνα κατέδειξε ότι η μνημονική αναπαράσταση παραμένει συχνά αποσπασματική ή άνιση, γεγονός που καθιστά αναγκαία την ανάπτυξη νέων, συμπεριληπτικών μορφών δημόσιας ιστορίας. Η ιστορική γνώση, όπως προκύπτει από την έρευνα, μπορεί να λειτουργήσει ως ουσιαστικό εργαλείο διάλογου, ανεκτικότητας και καταπολέμησης του αντισημιτισμού και του ρατσισμού. Η ανάδειξη της ιστορίας της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης ενισχύει την κατανόηση της διαφορετικότητας και συμβάλλει στην αποδόμηση στερεοτύπων, προσφέροντας ιστορικά τεκμηριωμένα αντίβαρα σε σύγχρονες μορφές μισαλλοδοξίας (Αντωνίου, Κοσμίδη, Ντίνας, & Σαλιέλ, 2017). Η εργασία υποστηρίζει ότι η γνώση του παρελθόντος αποτελεί βασική προϋπόθεση για την καλλιέργεια κοινωνικής ευαισθησίας και ιστορικής συνείδησης (**Εικόνα 8.1**).

Εικόνα 8.1: Συγκερασμός στοιχείων για διατήρηση και ανάδειξη της μνήμης και του τραύματος

Στο επίπεδο του τεχνολογικού άξονα, η παρούσα έρευνα τεκμηριώνει ότι τα ψηφιακά μέσα διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη σύγχρονη διαχείριση, ανάδειξη και διάχυση της ιστορίας και της συλλογικής μνήμης της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης. Σε αντίθεση με τις παραδοσιακές μορφές ιστορικής αφήγησης, τα ψηφιακά περιβάλλοντα επιτρέπουν πολυτροπικές και διαδραστικές προσεγγίσεις του παρελθόντος, ενισχύοντας την ενεργή συμμετοχή του χρήστη και μετατρέποντας

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

τη μνήμη από στατικό αφήγημα σε βιωματική εμπειρία (Αντωνάκης, 2020). Η δημιουργία της ιστοσελίδας, στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, συνιστά μια προσπάθεια ανάδειξης της δημόσιας ιστορίας με τη συμβολή των ψηφιακών μέσων. Ένας χάρτης λειτουργεί ως μνημονικό εργαλείο, καθώς επιτρέπει τη χωρική εγγραφή της ιστορικής μνήμης στον αστικό ιστό και αναδεικνύει τόπους και μνημεία που συχνά παραμένουν αόρατα ή παραγκωνισμένα στην καθημερινή εμπειρία της πόλης. Παράλληλα, οι διαδραστικές εφαρμογές που ενσωματώθηκαν στον ιστότοπο, όπως το κουίζ ιστορικής γνώσης, τα παιχνίδια αντιστοίχισης και οι ψηφιακές κάρτες μνήμης, αξιοποιούν αρχές ενεργού μάθησης και παιχνιδιοποίησης (gamification). Η χρήση αυτών των εργαλείων δεν αποσκοπεί στην απλοποίηση ή την υποβάθμιση της ιστορικής εμπειρίας, αλλά στη διευκόλυνση της κατανόησης και στην ενίσχυση της εμπλοκής του χρήστη, ιδιαίτερα των νεότερων ηλικιακών ομάδων, οι οποίες είναι εξοικειωμένες με τα ψηφιακά περιβάλλοντα (Ρεπούση, Μακαρατζής, & Μαυρομάτη 2023). Μέσα από τη διαδικασία της αλληλεπίδρασης, ο χρήστης καλείται να επεξεργαστεί πληροφορίες, να συσχετίσει γεγονότα και να αναστοχαστεί με κριτική σκέψη πάνω στο ιστορικό περιεχόμενο, μεταβαίνοντας από την παθητική πρόσληψη στη συμμετοχική μάθηση. Οι ψηφιακές κάρτες μνημείων λειτουργούν ως μικρές αφηγήσεις, επιτρέποντας την πολυεπίπεδη παρουσίαση μνημείων μέσω σύντομων κειμένων, εικόνων και χωρικών αναφορών. Η μορφή αυτή συνάδει με τις σύγχρονες πρακτικές ψηφιακής αφήγησης (digital storytelling), οι οποίες προάγουν την προσβασιμότητα της ιστορικής γνώσης χωρίς να θυσιάζουν την επιστημονική εγκυρότητα και τεκμηρίωση (Βαΐραμίδου, 2021). Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στις προκλήσεις που ανέκυψαν κατά την ψηφιακή αναπαράσταση ευαίσθητων ιστορικών θεμάτων, όπως το Ολοκαύτωμα και το συλλογικό τραύμα της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης. Η έρευνα ανέδειξε την ανάγκη ύπαρξης ενός σαφούς δεοντολογικού πλαισίου, το οποίο να διασφαλίζει τον σεβασμό προς τα θύματα, την αποφυγή της ωραιοποίησης ή εμπορευματοποίησης του πόνου και τη διατήρηση της ιστορικής ακρίβειας (Ελευθερίου, 2012). Στο πλαίσιο αυτό, η τεχνολογία αντιμετωπίστηκε όχι ως αυτοσκοπός, αλλά ως μέσο που υποστηρίζει, πλαισιώνει και ενισχύει την ιστορική αφήγηση.

Η προσέγγιση της εργασίας ευθυγραμμίζεται με τη θεωρία των «τόπων μνήμης» (lieux de mémoire), όρο που εισήγαγε ο ιστορικός Pierre Nora το 1989 στο έργο του *Representations*. Οι τόποι μνήμης είναι υλικές, συμβολικές ή λειτουργικές οντότητες μέσω των οποίων μια κοινωνία αποτυπώνει, διατηρεί και ενεργοποιεί τη συλλογική της μνήμη σε περιόδους όπου η ζωντανή μνημονική εμπειρία υποχωρεί. Δεν ορίζονται αποκλειστικά από τη φυσική τους υπόσταση, αλλά από το νόημα που τους αποδίδεται ιστορικά και κοινωνικά. Αποτελούν σημεία συμπύκνωσης μνήμης, ταυτότητας και ιστορικής συνείδησης, συνδέοντας το παρελθόν με το παρόν και λειτουργώντας ως μηχανισμοί αντίστασης στη λήθη (Ταχτεβρενίδου, 2015). Συνολικά, η παρούσα έρευνα καταδεικνύει ότι τα ψηφιακά μέσα μπορούν να λειτουργήσουν ουσιαστικά ως εργαλεία εκπαίδευσης, ευαισθητοποίησης και κοινωνικού διαλόγου γύρω από την ιστορία της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης. Μέσα από τη διαδραστικότητα και τη συμμετοχική εμπειρία, οι διαδραστικές εφαρμογές ενισχύουν τόσο την κριτική σκέψη όσο και τη συναισθηματική εμπλοκή του χρήστη, συμβάλλοντας στη μετατροπή της ιστορικής μνήμης σε ενεργό στοιχείο κοινωνικού προβληματισμού και δημόσιας ιστορικής συνείδησης.

8.3: Δυσκολίες υλοποίησης

Για την υλοποίηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας αντιμετωπίστηκαν σημαντικές δυσκολίες, οι οποίες αφορούν τόσο τον ερευνητικό, όσο και τον τεχνολογικό άξονα και συνδέονται με τη φύση του αντικειμένου, τη μεθοδολογία και την ενσωμάτωση ψηφιακών εργαλείων (**Εικόνα 8.2**). Οι προκλήσεις αυτές δεν λειτούργησαν ανασταλτικά, αλλά ανέδειξαν κρίσιμα ζητήματα που συνδέονται με τη μελέτη της ιστορίας, της μνήμης και την αξιοποίηση των ψηφιακών μέσων. Αναφορικά με τις ερευνητικές δυσκολίες που αντιμετωπίστηκαν, παρότι υπάρχει πλούσιο υλικό σχετικά με την ιστορία της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης, η κριτική αξιολόγηση της βιβλιογραφίας υπήρξε καθοριστική πρόκληση. Η επιλογή των κατάλληλων πηγών απαιτούσε συνεχή έλεγχο της επιστημονικής τους εγκυρότητας, με στόχο την αντικειμενική απόδοση των ιστορικών γεγονότων και

Ανάδειξη της ιστορίας της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης με τη χρήση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων

την αποφυγή πολιτικά φορτισμένων ή ιδεολογικά μεροληπτικών προσεγγίσεων. Η έρευνα έθεσε ως προτεραιότητα τη γνώση και την κατανόηση της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης ως ιστορικού και κοινωνικού φαινομένου, παρά την ενασχόληση με σύγχρονες πολιτικές αντιπαραθέσεις ή διχογνωμίες. Ιδιαίτερη πρόκληση αποτέλεσε η ευαισθησία που απαιτεί η παρουσίαση τραυματικών ιστορικών εμπειριών, όπως το Ολοκαύτωμα. Η διδασκαλία και η μελέτη του τραύματος στο εκπαιδευτικό πλαίσιο αναδεικνύει την ανάγκη προσεκτικών διδακτικών επιλογών και υπογραμμίζει ότι η προσέγγιση τέτοιων θεμάτων πρέπει να είναι ενταγμένη σε ένα θεωρητικό και διδακτικό πλαίσιο που αποφεύγει απλοποιήσεις, στερεοτυπικές αφηγήσεις ή απλοποίηση του πόνου (Ματσακαλίδης, Ανδρικού, Σηπάκης & Ντόντης, 2024). Η παρουσίαση του Ολοκαυτώματος στο εκπαιδευτικό και δημόσιο πλαίσιο εμπεριέχει δυσκολίες όχι μόνο λόγω της πολυπλοκότητας της ιστορίας αλλά και λόγω των συναισθηματικών επιπτώσεων που μπορεί να έχει στον αναγνώστη ή στον μαθητή, ιδίως όταν η προσέγγιση γίνεται χωρίς επαρκή παιδαγωγική προετοιμασία. Η ανάγκη ισορροπίας μεταξύ τεκμηριωμένης ιστορικής αφήγησης και ευαισθησίας απέναντι στα τραυματικά βιώματα των θυμάτων αποτελεί σημαντική πρόκληση στην ερευνητική και συγγραφική διαδικασία, όπως τεκμηριώνεται από εμπειρικές εκπαιδευτικές μελέτες ιστορικής εκπαίδευσης (Κουφού, 2024).

Περνώντας στις τεχνολογικές δυσκολίες, η υλοποίηση της ψηφιακής εφαρμογής επέφερε πρόσθετες προκλήσεις, δεδομένου ότι η έρευνα απαιτούσε σύνδεση ανθρωπιστικών επιστημών με ψηφιακές δεξιότητες που δεν είχαν καλλιεργηθεί στο βασικό επιστημονικό υπόβαθρο. Ως απόφοιτος του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας, η προσωπική ενασχόληση με τεχνολογίες web, scripting και ψηφιακής παραγωγής περιεχομένου αποτέλεσε ένα σημαντικό εμπόδιο. Η ανάγκη κατανόησης και χρήσης της JavaScript και άλλων εργαλείων για τη δημιουργία διαδραστικών στοιχείων στον ιστότοπο προκάλεσε μια διαδικασία αυτοδιδασκαλίας, πειραματισμού με νέα εργαλεία και δοκιμών που απορρόφησαν σημαντικό χρόνο και προσπάθεια. Παράλληλα, η εξεύρεση εργαλείων και εφαρμογών που να είναι ταυτόχρονα λειτουργικά, αισθητικά ελκυστικά και προσπελάσιμα από το ευρύ κοινό υπήρξε πρόκληση. Σε αρκετές περιπτώσεις, η επιδίωξη ενός υψηλότερου επιπέδου αισθητικής ή λειτουργικότητας περιορίστηκε από τη διαθεσιμότητα χρόνου, πόρων και τεχνικής υποδομής. Αυτό οδήγησε στη χρήση απλούστερων λύσεων, ενώ οι επιθυμητές, πιο σύνθετες λειτουργίες έμειναν εκκρεμείς ή απαιτούν περαιτέρω επεξεργασία. Επιπρόσθετα, η ενσωμάτωση ψηφιακών εργαλείων που υποστηρίζουν τη μάθηση και την ενεργή εμπλοκή του χρήστη, όπως τα κουίζ ή τα παιχνίδια αντιστοίχισης, επέβαλε μια πρόσθετη διαδικασία σχεδιαστικών επιλογών και δοκιμών, ώστε να διασφαλιστεί ότι τα εργαλεία αυτά δεν λειτουργούν απλώς ως «τεχνολογικά τεχνάσματα», αλλά ως μέτρα που ενισχύουν τη γνωστική εμπλοκή και την κατανόηση της ιστορίας. Τέλος, η ανάγκη προσέγγισης και παρουσίασης της ιστορίας μέσα από ψηφιακά περιβάλλοντα ανέδειξε την πρακτική δυσκολία συγκερασμού του ιστορικού λόγου με τις ψηφιακές τεχνικές δυνατότητες, ιδίως όταν αυτό απαιτεί πολυεπίπεδη παρουσίαση και υψηλή αξιοπιστία περιεχομένου. Αυτές οι προκλήσεις υπογραμμίζουν την ανάγκη υιοθέτησης διεπιστημονικών προσεγγίσεων που συνδέουν τις ανθρωπιστικές επιστήμες με την τεχνολογική παραγωγή, ώστε να διασφαλιστεί η ποιότητα και ο επιστημονικός χαρακτήρας της ψηφιακής εφαρμογής.

ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ			
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΣ ΑΞΙΟΝΑΣ	Κριτική αξιολόγηση πηγών	Αντικειμενική ιστορική απόδοση	Διαχείριση τραυματικής μνήμης
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΞΙΟΝΑΣ	Έλλειψη τεχνολογικού υπόβαθρου	Επιλογή κατάλληλων εργαλείων	Περιορισμοί χρόνου και πόρων
ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΑΞΙΟΝΑΣ	Συγκερασμός ιστορίας και τεχνολογίας		

Εικόνα 8.2: Παρουσίαση των δυσκολιών υλοποίησης της έρευνας

8.4: Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Η παρούσα έρευνα διερευνά τη συμβολή των ψηφιακών εφαρμογών στη μελέτη και παρουσίαση της ιστορίας, μέσα από την περίπτωση της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης. Η αξιοποίηση διαδραστικών εργαλείων, όπως ψηφιακοί χάρτες, χρονολογικοί κόμβοι, θεματικές κάρτες μνημείων και εκπαιδευτικά κουίζ, ανέδειξε τη δυνατότητα της ψηφιακής αφήγησης να υποστηρίξει όχι μόνο την οργάνωση ιστορικών δεδομένων, αλλά και ως εργαλείο ερμηνείας και ενεργητικής εμπλοκής του χρήστη με το παρελθόν. Η μελλοντική έρευνα μπορεί να επεκταθεί με στόχο τη μετάβαση από μια τοπικά εστιασμένη ψηφιακή προσέγγιση σε ένα ευρύτερο, συγκριτικό και ερμηνευτικό πλαίσιο, ενταγμένο στο πεδίο των ψηφιακών ανθρωπιστικών σπουδών, ικανό να αποτυπώσει την πολυμορφία και τη διαχρονικότητα της εβραϊκής παρουσίας στον ελληνικό χώρο.

Στην παρούσα εργασία έχει ήδη ενταχθεί ένας διαδραστικός χάρτης, ο οποίος αποτυπώνει κτήρια και σημεία που συνδέονται με την εβραϊκή παρουσία στη Θεσσαλονίκη, συμβάλλοντας στην κατανόηση της χωρικής διάστασης της εβραϊκής ζωής στην πόλη. Η προσέγγιση αυτή βρίσκεται σε ουσιαστικό διάλογο με το έργο του Εβραϊκού Μουσείου Θεσσαλονίκης, το οποίο έχει επιτελέσει εξαιρετικά σημαντική δουλειά στην τεκμηρίωση και ανάδειξη των εβραϊκών κτηρίων και μνημείων του αστικού ιστού. Ωστόσο, τόσο ο χάρτης της παρούσας έρευνας όσο και οι υπάρχουσες πρωτοβουλίες επικεντρώνονται κυρίως στη Θεσσαλονίκη, γεγονός που δυσχεραίνει τη συγκριτική κατανόηση της εβραϊκής παρουσίας στον ευρύτερο ελληνικό χώρο. Για τον λόγο αυτό, κρίνεται σκόπιμη η ανάπτυξη ενός ενιαίου χαρτογραφικού εργαλείου που να αποτυπώνει τη συνολική έκταση του εβραϊκού στοιχείου και σε άλλες ελληνικές πόλεις, όπως η Αθήνα και τα Ιωάννινα. Μέσα από μια τέτοια συγκριτική χαρτογράφηση θα καθίστατο δυνατή η οπτική και εννοιολογική αντιστοίχιση των κοινοτήτων, επιτρέποντας την τεκμηριωμένη κατανόηση της ιστορικής υπεροχής της Θεσσαλονίκης ως κεντρικού εβραϊκού αστικού πυρήνα. Παράλληλα, η προσέγγιση αυτή θα αναδείκνυε τις διαφορές στη δημογραφική πυκνότητα, τη χωρική οργάνωση και τον κοινωνικό ρόλο των εβραϊκών κοινοτήτων, ενισχύοντας τη συνολική ερμηνεία του ελληνικού εβραϊσμού σε εθνικό επίπεδο.

Σε συνέχεια της ανάγκης για μια πιο συνολική και συγκριτική αποτύπωση της εβραϊκής παρουσίας στον ελληνικό χώρο, ιδιαίτερη σημασία αποκτά και ο τρόπος με τον οποίο αυτή η ιστορία μεταφέρεται εκπαιδευτικά στο σύγχρονο κοινό. Τα ψηφιακά παιχνίδια και οι διαδραστικές εφαρμογές που έχουν αναπτυχθεί στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, καθώς και αντίστοιχες πρωτοβουλίες του Εβραϊκού

Μουσείου Ελλάδος, αποτελούν αξιόλογα εργαλεία εκπαιδευτικής προσέγγισης, καθώς ενισχύουν τη βιωματική μάθηση και τη συμμετοχή του χρήστη. Ωστόσο, παρατηρείται ότι το περιεχόμενό τους εστιάζει κυρίως στην ιστορία και στα γεγονότα του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, τα οποία, αν και καθοριστικά για την εξέλιξη των εβραϊκών κοινοτήτων, δεν αναδεικνύουν το εύρος της πολιτισμική τους διαδρομή. Ως μελλοντική ερευνητική κατεύθυνση προτείνεται η εμβάθυνση στην εβραϊκή κουλτούρα και την καθημερινότητα πριν και πέρα από την περίοδο του πολέμου, με έμφαση σε στοιχεία όπως οι παραδόσεις, τα έθιμα, οι ενδυμασίες, η γλώσσα και οι θρησκευτικές πρακτικές. Η ανάδειξη αυτών των πολιτισμικών πτυχών είναι κρίσιμη για την κατανόηση της εβραϊκής ταυτότητας ως ζωντανής και διαχρονικής, και όχι αποκλειστικά ως ταυτότητας τραύματος. Η ενσωμάτωση τέτοιου περιεχομένου σε εκπαιδευτικά παιχνίδια ή διαδραστικές εφαρμογές θα μπορούσε να προσφέρει μια πιο ισορροπημένη προσέγγιση, η οποία να συνδυάζει την ιστορική μνήμη με την πολιτισμική συνέχεια. Με τον τρόπο αυτό, η έρευνα και τα ψηφιακά εργαλεία που τη συνοδεύουν θα συνέβαλλαν όχι μόνο στη γνώση των ιστορικών γεγονότων, αλλά και στη διατήρηση και κατανόηση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς των εβραϊκών κοινοτήτων στην Ελλάδα.

Σε συνέχεια της έρευνας, η ψηφιακή πλατφόρμα που δημιουργήθηκε με επίκεντρο την εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης θα μπορούσε να αξιοποιηθεί ως αφετηρία για τη χαρτογράφηση και τη συγκριτική μελέτη κοινοτήτων, με στόχο την ανάδειξη της πολυπολιτισμικής διάστασης της Θεσσαλονίκης ως ιστορικού κόμβου συνάντησης πολιτισμών. Η πόλη, από τον 15ο έως και τον 20ο αιώνα, αποτέλεσε χώρο όπου συνυπήρχαν και αλληλοεπιδρούσαν διαφορετικές θρησκευτικές και εθνοτικές ομάδες, όπως χριστιανοί, μουσουλμάνοι και Εβραίοι, τόσο σε οικονομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο, διαμορφώνοντας ένα σύνθετο αστικό πλέγμα. Ο ιστορικός Mark Mazower περιγράφει αυτό το πολυμορφικό κοινωνικό τοπίο στο έργο του *«Θεσσαλονίκη, πόλη των φαντασμάτων: Χριστιανοί, Μουσουλμάνοι και Εβραίοι 1430–1950»*, όπου αναδεικνύεται η συνύπαρξη και οι διασταυρώσεις μεταξύ των κοινοτήτων που χαρακτήριζαν την καθημερινή ζωή της παλιάς Θεσσαλονίκης. Παράλληλα, η περίπτωση των Dönmeh, μιας ομάδας Εβραίων που ασπάστηκαν το Ισλάμ διατηρώντας στοιχεία της προηγούμενης ταυτότητάς τους, αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο πολλαπλές πολιτισμικές ταυτότητες αλληλοεπιδρούσαν στην αστική οικονομία, την εκπαίδευση και τις κοινωνικές μεταρρυθμίσεις της πόλης. Η ενσωμάτωση αντίστοιχων ιστορικών και κοινωνικών παραμέτρων στο ψηφιακό εργαλείο θα επέτρεπε όχι μόνο την ανάδειξη της εβραϊκής παρουσίας, αλλά και τη διεπιστημονική και διαχρονική ανάγνωση της Θεσσαλονίκης ως πολυπολιτισμικού χώρου, ενισχύοντας τη συνολική κατανόηση της κοινωνικής και πολιτισμικής της εξέλιξης.

Ένα ενδιαφέρον πεδίο μελλοντικής έρευνας είναι η ανάπτυξη ενός διαδραστικού ψηφιακού παιχνιδιού μάθησης για την ιστορία της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης, εμπνευσμένου από επιτυχημένα παραδείγματα διεθνώς, όπως η εκπαιδευτική πλατφόρμα «Mission US» που συνδυάζει ιστορία, αφήγηση και ενεργή συμμετοχή του χρήστη. Σε αυτό το πλαίσιο, θα μπορούσε να δημιουργηθεί μια εφαρμογή που να ενσωματώνει τόσο Επαυξημένη Πραγματικότητα (AR) όσο και Εικονική Πραγματικότητα (VR), σχεδιασμένη ως παιχνίδι γρίφων βασισμένο σε ιστορικά δεδομένα, η οποία να λειτουργεί συμπληρωματικά με την υπάρχουσα ψηφιακή πλατφόρμα. Ο χρήστης θα καλείται να εξερευνά τον αστικό χώρο μέσω AR, εντοπίζοντας ιστορικά κτήρια και τοπόσημα της πόλης όπου ενεργοποιούνται μικρές αφηγήσεις και γρίφοι που απαιτούν σύνδεση ανάμεσα στο «τότε» και στο «τώρα». Παράλληλα, σε ενότητες VR θα αναπαρίστανται ψηφιακά ιστορικά περιβάλλοντα που δεν είναι πλέον προσβάσιμα, όπου οι παίκτες θα αλληλοεπιδρούν με σκηνές και χαρακτήρες του παρελθόντος για να λύσουν γρίφους και να προχωρήσουν στην αφήγηση, ενισχύοντας έτσι τη βιωματική μάθηση και την ενσυναίσθηση. Η υλοποίηση ενός τέτοιου παιχνιδιού δεν θα ενίσχυε μόνο την εκπαιδευτική διάσταση της έρευνας, αλλά θα λειτουργούσε και ως εργαλείο διεπιστημονικής προσέγγισης της πολιτιστικής κληρονομιάς, το οποίο θα αξιοποιεί σύγχρονες ψηφιακές τεχνολογίες για να γεφυρώσει το ιστορικό παρελθόν με την εμπειρία του σύγχρονου χρήστη. Παρόμοιες πρακτικές έχουν ήδη εφαρμοστεί διεθνώς με μεγάλη επιτυχία, καθιστώντας την ανάπτυξη ενός τέτοιου εργαλείου έναν ρεαλιστικό και καινοτόμο στόχο για την επόμενη φάση της έρευνας.

8.5: Συμπεράσματα

Η παρούσα διπλωματική εργασία ανέδειξε τις δυνατότητες που προσφέρουν οι ψηφιακές τεχνολογίες στη μελέτη, την ανάδειξη και τη διάχυση του ιστορικού περιεχομένου στο πλαίσιο της δημόσιας ιστορίας. Μέσα από τον συνδυασμό ιστορικής έρευνας και ψηφιακής υλοποίησης, κατέστη δυνατή η ανάπτυξη μιας ψηφιακής πλατφόρμας που λειτουργεί ως εργαλείο τεκμηρίωσης, παρουσίασης και πρόσβασης στο ιστορικό υλικό. Τα ερευνητικά αποτελέσματα επιβεβαιώνουν ότι η αξιοποίηση ψηφιακών εφαρμογών μπορεί να ενισχύσει την κατανόηση του ιστορικού παρελθόντος, να διευρύνει το κοινό στο οποίο απευθύνεται η ιστορική γνώση και να υποστηρίξει πιο συμμετοχικές και διαδραστικές μορφές αφήγησης. Παράλληλα, η πρακτική εφαρμογή της έρευνας ανέδειξε τη σημασία της διεπιστημονικής προσέγγισης, καθώς η συνεργασία ιστορικών, τεχνολογικών και μεθοδολογικών εργαλείων αποδείχθηκε καθοριστική για την επιτυχή υλοποίηση του εγχειρήματος. Παρά τους περιορισμούς και τις δυσκολίες που καταγράφηκαν, η εργασία καταδεικνύει ότι η συγκεκριμένη ψηφιακή πλατφόρμα μπορεί να αποτελέσει μια βιώσιμη βάση για περαιτέρω ανάπτυξη και αξιοποίηση σε ερευνητικά, εκπαιδευτικά και δημόσια ιστορικά περιβάλλοντα. Συνολικά, η μελέτη συμβάλλει στον προβληματισμό γύρω από τον ρόλο των ψηφιακών ανθρωπιστικών σπουδών και επιβεβαιώνει τη δυναμική τους ως πεδίου που γεφυρώνει την ιστορική έρευνα με τις σύγχρονες τεχνολογικές πρακτικές.

8.6: Βιβλιογραφία

- Mazower, M. (2006). Θεσσαλονίκη, πόλη των φαντασμάτων. Αλεξάνδρεια.
- Βαϊραμίδου, Σ. (2021). Ψηφιακή αφήγηση και πολιτιστική εμπειρία: Διερεύνηση της διαδραστικής ψηφιακής αφήγησης στο πλαίσιο της πολιτιστικής επικοινωνίας. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Τμήμα Διοίκησης Πολιτισμικών Μονάδων. <https://apothesis.eap.gr/archive/item/156348>
- Αντωνάκης, Ε. (2020). Ψηφιακά παιχνίδια ιστορικού περιεχομένου ως μια μορφή δημόσιας ιστορίας (Διπλωματική εργασία). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. <https://apothesis.eap.gr/archive/item/6602>
- Αντωνίου, Γ., Κοσμίδης, Σ., Ντίνας, Η., & Σαλιέλ, Λ. (2017). Ο αντισιμιτισμός στην Ελλάδα σήμερα: Εκφάνσεις, αίτια και αντιμετώπιση του φαινομένου. Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Ελλάδας. https://gr.boell.org/sites/default/files/antisimitismos_lr.pdf
- Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδος. (χ.χ.). Ανακτήθηκε 11 Ιανουάριος 2026, από <https://jewishmuseum.gr/>
- Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης. (χ.χ.). Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης. Ανακτήθηκε 4 Φεβρουάριος 2025, από <http://www.jmth.gr/>
- Ελευθερίου, Π. (2012). Η δημόσια ιστορία ως συγκρουσιακό θέμα: Το Ολοκαύτωμα των Ελλήνων Εβραίων στο Διαδίκτυο. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής. <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ikee.lib.auth.gr/record/276454/files/%CE%94%CE%99%CE%91%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%A4%CE%A5%CE%9F%20%CE%9A%CE%91%CE%99%20%CE%9F%CE%9B%CE%9F%CE%9A%CE%91%CE%A5%CE%A4%CE%A9%CE%9C%CE%91.pdf>
- Ζαφείρης, Χ. (2016). Η Θεσσαλονίκη των Εβραίων: Ιστορία, κοινωνία, μνημεία, Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης. Εκδόσεις Επίκεντρο.
- Κουφού, Α. (2024). Προσεγγίζοντας το τραυματικό ιστορικό γεγονός: Τα εκπαιδευτικά προγράμματα για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση του Μουσείου Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος. MusEd: Μουσείο–Σχολείο–Εκπαίδευση, 4(2). <https://doi.org/10.26220/mused.5118>
- Ματσακαλίδης, Χ., Ανδρικού, Α., Σηπάκης, Γ., & Ντόντης, Δ. (2024). Introducing “Trauma” in the School Reality of the History Lesson: The Example of the Holocaust. Education Sciences, 14(3), 97–112. <https://doi.org/10.26248/edusci.v14i3.1827>

- Ρεπούση, Μ., Μακαρατζής, Γ., & Μαυρομάτη, Μ. (2023). Ψηφιακότητα και ιστορική εκπαίδευση. Η αξιοποίηση των ψηφιακών τεχνολογιών στην ιστορική εκπαίδευση [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. <http://dx.doi.org/10.57713/kallipos-335>
- Ταχτεβρενίδου, Α. (2015). Μνήμη και τόπος: Διερεύνηση της επίδρασης της μνήμης στον σχεδιασμό του χώρου. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Πολυτεχνική Σχολή, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών.

Ξενόγλωσση

Home. (χ.χ.). MissionUS. Ανακτήθηκε 12 Ιανουάριος 2026, από <https://www.mission-us.org/>

Πηγές

- Εικόνα 8.1 → Κατασκευή μέσω Chat GPT
- Εικόνα 8.2 → Κατασκευή μέσω Canvas
- Βιβλιογραφική ανασκόπηση → Zotero